

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO JAZYKA

**ČLOVĚK A POČASÍ. PRANOSTIKY
(VÝBĚROVĚ)**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ing. Bc. Petra Nováková

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor AJ - RJ

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2013

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Za profesionální a zodpovědný přístup, za věnování svého času na zodpovězení mých dotazů ohledně diplomové práce s inspirujícími komentáři, bych chtěla upřímně poděkovat mé vedoucí diplomové práce, vážené Mgr. Jiřině Svobodové, CSc.

Obsah

ÚVOD.....	3
1 PRANOSTIKY	5
1. 1 Pranostiky jako základní pramen kulturologie.....	5
1.2 Definice pojmu pranostika	5
1.2.1 Vymezení pojmu pranostika v ruském jazyce.....	6
1. 2. 2 Pranostiky versus pověry.....	7
1.3 Počátky vzniku pranostik	8
1. 3. 1 Vznik a vývoj ruských pranostik.....	11
1. 4 Znaký pranostik.....	15
1. 4. 1 Těžkosti, kterým pranostiky musely čelit.....	16
1.5 Pranostiky a kalendáře	18
1.5.1 Kalendář a kalendářní reformy.....	18
1. 5. 2 První kalendáře a názvy měsíců v ruském jazyce	20
1. 6 Klasifikace ruských pranostik	25
2 KOMPARACE RUSKÝCH A ČESKÝCH PRANOSTIK	29
2. 1 Komparace na základě ročních období	30
2. 1. 1 JARO	31
2. 1. 2 LÉTO	37
2. 1. 3 PODZIM.....	42
2. 1. 4 ZIMA.....	48
2. 1. 5 Shrnující komparace.....	53
2. 2 KOMPARACE DLE JEDNOTLIVÝCH MĚSÍCŮ.....	57
2. 2. 1 DUBEN	57
2. 2. 2 SRPEN	60
2. 2. 3 ŘÍJEN.....	63

2. 2. 4 PROSINEC	65
2. 2. 5 Závěrečné shrnutí	68
2. 3 KOMPARACE LINGVISTICKÁ – VÝBĚROVĚ.....	68
2. 3. 1 Stavba věty	69
2. 3. 2 Kategorie času	70
2. 3. 3 Predikativnost	71
2. 3. 4 Modálnost	71
2. 3. 5 Vyskytující se slova.....	72
2. 3. 6 Předložky.....	72
2. 3. 7 Závěrečné shrnutí výsledků komparace	73
3 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	74
3. 1 Presentace výsledků dotazníku	88
ZÁVĚR	89
SOUHRN	91
PE3IOME.....	92
POUŽITÉ ZDROJE	1
SEZNAM PŘÍLOH:	6

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem si zvolila z důvodu jeho praktického využití a rovněž proto, že se mi zdálo zajímavé. Pranostiky jsou součástí našeho kulturního bohatství a ani v dnešní době, době přesných meteorologických měření, neztrácejí svůj smysl. Mnohdy jsou meteorologické předpovědi nepřesné a právě v tento okamžik mohou do popředí vstoupit opět pranostiky. Počasí a člověk tvoří neodmyslitelný celek. Již od pradávna se lidé naučili řídit a přizpůsobovat své životy rozmary počasí. V dřívějších zemědělsky orientovaných společnostech počasí řídilo především průběh veškerých hospodářských prací. V dnešní době počasí ovlivňuje naše životy rovněž, podepisuje se především na naší náladě, myšlení, výběru oblečení, volnočasových aktivit aj. Znalost pranostik sice dnes není nezbytná, je však užitečná. Pranostiky tvoří systém vědění, který byl vytvořen našimi předky a to pouze na základě pozorování, bez jakýchkoli vědeckých pomůcek. Lidé si všímali průběhu počasí, jeho změn, jeho závislostí, jeho vlivů na rostlinnou a živočišnou říši. Pranostiky nejsou pouze větami s funkcí předpovědi. Jedná se o výtvořiny našich předků, které podávají důkaz o tehdejší myšlení, o vysoké kulturní i duchovní hodnotě.

Za cíl své diplomové práce jsem si stanovila celkové zmapování vzniku a vývoje ruských pranostik a jejich následnou komparaci s pranostikami českými. Komparace bude provedena výběrově a to z hlediska sémantického a lingvistického. Rozhodla jsem se také provést menší dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjištění znalosti pranostik a postojů k pranostikám ruské a české společnosti.

Ve své diplomové práci budu postupovat systematicky. První část práce bude věnována ryze teorii ruských pranostik. Nejprve bude vysvětlen termín pranostika, poté se budu zabývat počátky vzniku pranostik a jejich následným vývojem. Následující kapitola bude věnována charakteristickým znakům pranostik a těžkostem, kterým pranostiky musely během svého vývoje čelit. Zmíněny budou také kalendářní reformy a vznik prvních ruských kalendářů. Teoretická část bude zakončena klasifikací ruských pranostik.

Praktická část diplomové práce bude věnována komparaci ruských a českých pranostik. Pranostiky budou porovnávány z hlediska jejich významu (komparace sémantická), a z hlediska jejich morfologicko - syntaktické struktury (komparace lingvistická). Pro účely sémantického srovnání budou stanoveny dva postupy. První

postup bude porovnávat pranostiky podle čtyř předem zvolených hledisek, druhý postup se zaměří pouze na vyhledání pranostik shodných či obdobných. Komparace lingvistická bude provedena výběrově, každá skutečnost bude doložena konkrétními příklady.

Součástí práce bude také prezentace výsledků dotazníkového šetření, které bylo provedeno na dvou skupinách respondentů – na ruských a českých občanech. Cílem tohoto šetření bylo zjištění znalosti pranostik a postojů k pranostikám v současné době.

Základními zdroji při psaní mé diplomové práce byly především zdroje internetové. Bohužel v knihách, které se věnují ruským pranostikám, a které jsou dostupné na českém trhu, je téma pranostik zpracováno pouze okrajově, nejčastěji jako jedna kapitola v rámci výkladových slovníků. V obecných částech práce mi byly nápomocny také publikace českých meteorologů Josefa Munzara a Zdeňka Vašků. Významným zdrojem pro čerpání konkrétních příkladů ruských pranostik byl pro mě výkladový slovník – teaurus V. I. Zimina, rovněž také kniha V. I. Dalla – Přísloví ruského národa.

1 PRANOSTIKY

1.1 Pranostiky jako základní pramen kulturologie

Pranostiky, útvary lidové slovesnosti, jsou nedílnou součástí kultury jednotlivých národů, vycházející z lidské zkušenosti a předávané převážně ústní formou z generace na generaci. Existence pranostik je spojena s existencí samotného lidstva, s jeho zvědavostí a potřebou počasí porozumět. Vzhledem k dřívější zemědělsky orientované společnosti, jsou pranostiky nejčastěji spojeny právě se zemědělským způsobem života. Odedávna se lidé snažili vysledovat určité opakující se jevy v charakteru počasí ve spojitosti s přírodou a na základě těchto jevů vytvářet prognózy počasí. Tyto prognózy lidem pomáhali přizpůsobit se rozmarům počasí, a to ať z důvodů zemědělských, hospodářských či mořeplaveckých. Do značné míry na těchto předpovědích záviselo přežití celých rodin. Získané poznatky tak sloužily jako jakýsi „rozvrh“, který určoval charakter zemědělských a hospodářských prací.¹

V současné době nemají pranostiky tak pevné místo v životě lidí jako dříve, avšak byla by škoda tento útvar folkloru opomíjet vzhledem k jeho vysoké kulturní hodnotě. Pranostiky jsou nositeli tehdejšího vědění, způsobu života, užívaných nástrojů, rituálů, obřadů, tradic a zvyků.

1.2 Definice pojmu pranostika

Vyčlenění termínu „pranostika“ v rámci frazeologie národa není typické pro všechny jazyky. Zavedení samostatného pojmu, pro události spojené s předvídaním počasí či jiných skutečností, je spíše vzácnou výjimkou vzhledem k tomu, že pranostiky jsou obvykle řazeny mezi přísloví a pořekadla. Například v anglickém jazyce tomuto termínu odpovídá termín *weatherproverbs* (= přísloví pro předpověď počasí), v jazyce německém je použito označení *Wetter*, nebo *Bauernregel* (= pravidla o počasí a rolnická pravidla), v polském jazyce bychom se mohli setkat s termínem *przysłowia*

¹ ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, draznilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari russkogo jazyka*. ISBN 978-546-2008-900. 489 s.

kalendarzowe (= kalendářní přísloví). Ruský jazyk, český jazyk a slovenský jazyk jsou příklady kultur, které tento pojem samostatně vyčleňují.²

1.2.1 Vymezení pojmu pranostika v ruském jazyce

Z všeobecného pohledu je ruské slovo pranostika definováno obsáhleji, v širších souvislostech než v jazyce českém. Nezahrnuje pouze pranostiky týkající se počasí, ale veškeré pranostiky související s lidským bytím.

Ruská paremiologie³ definuje pranostiku jako výrok, který má prognostickou funkci a jehož podstatou je předpověď budoucnosti. Tato definice však není zcela přesná. Pokud bychom se drželi jen tohoto pohledu, nemohli bychom pod tento termín zahrnout celou řadu textů, jako například texty, které poskytují informace o událostech, které se již staly. Přesnější by tedy bylo definovat pranostiku jako určitý znak, jehož výklad určuje chování člověka. Správnost takového chápání lze odvodit i od terminologie, kterou pro pranostiky užívají sibiřské národy (evenkové, enci – самэлки, хам; něnci – пун), což v překladu znamená znak či orientační bod.⁴

Dle výkladového slovníku Ožegova slovo pranostika znamená, jednak charakteristický znak, na jehož základě můžeme rozeznat kohokoliv či cokoliv, jednak také označuje jev či událost, kterou národ považuje za předzvěst něčeho.⁵

Dle Jefremové: termín pranostika označuje jev, skutečnost, která dle národních pověr ukazuje na spojitost s nějakou další událostí a také znak, který něco předpovídá.⁶

Jak si lze povšimnout oba výklady ve svém obsahu postihují jednak předpověď a jednak také určitý jedinečný znak.

Všeobecně lze říci, že slovo pranostika se v ruském jazyce netýká pouze událostí, spojených s předpovídáním počasí, ale zahrnuje také události běžné existence. Jako například - *Зачеется грядь - кто-то вспомнил*. Pojem jako takový je tedy obsáhlejší, na jedné straně zahrnující pranostiky týkající se každodenního života

² VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8. 13 s.

³ Paremiologie je je „nauka o příslovích, zabývající se jejich evidencí a popisem, původně především v etnologii a antropologii, nověji i v lingvistice, tj. ve frazeologii a idiomatice.

⁴ ХРИСТОФОРОВА, О.Б. К вопросу о структуре приметы. In: *Ruthenia.ru* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.ruthenia.ru/folklore/hristoroforova2.htm>

⁵ ОЖЕГОВ, С.И. Толковый словарь русского языка. In: *Ozhegov.info* [online]. 1992 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://ozhegov.info/slovar/>

⁶ ОЖЕГОВ, С.И. Общий толковый словарь русского языка. In: *Tolkslovar.ru* [online]. 2009 - 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://tolkslovar.ru/p19333.html>

člověka – jako svatba, studium, děti, životní štěstí, peníze, cesty, jídlo a další, na straně druhé pranostiky vztahující se k počasí. Funkce pranostik spočívala, především, ve varování, návodu, upozornění, doporučení či pokynu.

1. 2. 2 Pranostiky versus pověry

Tyto dva pojmy spolu v ruském jazyce úzce souvisí, mnohdy bývají interpretovány společně, jsou však mezi nimi určité rozdíly, které se týkají především jejich důvěryhodnosti, a proto bychom je neměli zaměňovat.

Pokud se podíváme na etymologickou stránku těchto slov, tak slovo pranostika je odvozeno od slova pozorovat, tedy všímat si něčeho. Již od pradávna si naši předci všímali světa kolem nich, přírody, rostlinné a živočišné říše a snažili se na základě těchto pozorování vyvozovat určité závěry pro svůj život. Z tohoto důvodu nejdůvěryhodnější informaci nesou právě pranostiky o počasí a úrodě, tedy pranostiky meteorologické a hospodářské.⁷

Pověra (Суеверие) se skládá ze dvou slov – víra a nesmyslnost (вера и суета). Jedná se tedy o víru v něco, co je nesmyslné, co nemá skutečnou hodnotu. Pověry mají podobu předsudků, v jejichž rámci, vše co se děje, se vysvětluje na základě nadpřirozených sil a znamení osudu.⁸

Rozlišit tedy tyto dvě kategorie lze, především na základě jejich důvěryhodnosti. Pro srovnání uvádím následující pranostiky. První dvě pranostiky jsou zcela nesmyslné, řadíme je tedy do pověr: *Звон в ушах зимой – к оттепели, летом – к ненастью; Икота – к ведру, ломота – к ненастью*,⁹ následující dvě pranostiky jsou příklady pranostik v pravém slova smyslu, jsou vytvořeny na základě pozorování přírody. *Мученик Федот (20. listopад)- лед ведет; (Введение (4. просінес) – толстое леденье (мороз).*

⁷ БОЛТЕНКО, Сергей. Приметы, виды примет, история возникновения примет. In: *Sergeyboltenko.com* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://sergeyboltenko.com/jupiter/category/21/message/213.php>

⁸ Что есть суеверие?. In: *Cogmtl.net* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cogmtl.net/Articles/003.htm>

⁹ ДАШКО, Н.А. История простонародной метеорологии. In: *Propogodu.ru* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.propogodu.ru/2/1326/>

1.3 Počátky vzniku pranostik

Pranostiky vznikaly již od starověku, od počátků vývoje samotného lidstva. Pro pranostiky je klíčová, především, ústní forma šíření, proto nelze s přesností označit jejich počátky. Jedno je však jisté, tyto útvary lidové slovesnosti jsou staré jako lidstvo samo. Potřeba porozumět světu kolem a jeho zákonitostem byla pro přežití rodin ústřední otázkou.

První písemná památka, podávající svědectví o existenci pranostik, spadá do období Mezopotámie, jak dokazují dochované klínopisné hliněné tabulky. Zmínky o pranostikách bychom mohli rovněž nalézt v klasických spisech řeckých a římských.¹⁰

Za hlavní období pro rozšíření a rozvoj pranostik je obecně považován středověk. Velkou měrou obohatily soubor pranostik národy soustředěné kolem Středomoří, pro něž byla orientace v počasí a znalost povětrnostních pravidel, jakožto pro mořeplavce, klíčová.

Vývoj počasí byl také často odvozován na základě pozorování oblohy a hvězd. Byly zaznamenávány rozličné jevy na obloze, východy a západy slunce a hvězd a na jejich principech vytvářeny domácí pravidla či kalendáře, které řídily průběh zemědělských prací. Tyto poznatky byly postupně doplňovány také pozorováním chování říše zvířat.¹¹

Vznik pranostik byl svázán především s následujícími jevy:

- s chováním zvířat

Živočišná říše reaguje na změny počasí velmi citlivě. Lidé na základě pozorování chování zvířat vytvářeli pravidla, která jim pomáhala předpovídat krátkodobě charakter počasí. Každý živočišný druh reaguje na změny počasí odlišně. Některé druhy reagují na změny teploty, jiné na vlhkost vzduchu, srážky, sluneční záření, tlak, změny větru a podobně. Tak například, vlaštovky letící nízko zvěstovaly déšť, velké množství komárů znamenalo rok bohatý na jahody. Neklid u zvířat většinou odkazoval na špatné počasí, déšť a bouřky. Za specialisty v oblasti předpovídání počasí

¹⁰ VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8. 15 s.

¹¹ STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. V nakl. Levné knihy KMa vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 107 s.

bychom mohli označit pavouky. Pokud pavouk tká svou pavučinu beze spěchu, nebo si ji prohlíží, vyspravuje, čistí či jen klidně sedí uprostřed pavučiny se skrčenýma nohama, můžeme očekávat pěkné počasí. Pokud naopak zaznamenáme spěch, či připravenost ke skoku čeká nás nejisté počasí, veliké parno či bouřka. Příchod bouřky signalizují také veliká oka, díky nimž vypadá pavučina jako potrhaná.

Často však vznik takovýchto pranostik může být logicky vysvětlen. Tak například, pokud vlaštovky létají nízko, je to z toho důvodu, že nízko létá i jejich potrava – tedy hmyz. Hmyz reaguje citlivě na změny tlaku, a proto se snaží létat ve stále tlakově neměnné hladině, kterou jim právě nízká výška poskytuje.¹²

- s rostlinami

Člověk již od pravěku znal hodnotu živočišné a rostlinné říše. Naučil se ji pozorovat, určovat pravidla a vytvářet si tak předpovědi počasí pro vlastní potřeby. Pokud pampelišky otvírají své květy i přesto, že je nebe zatažené, můžeme si být jisti, že z mraků pršet nebude. Jestliže pampeliška, měsíček, slez, povijnice a sedmikráska své květy zavírají, uvadajíce a skláněje se k zemi, varují tak před deštivým počasím. Dobrými prognostiky byly i stromy. Věřilo se, že pokud se na jaře zazelená dřive olše než bříza, léto bude studené a deštivé, naopak, pokud se zazelená dřive bříza, léto bude teplé. Pokud bříza začne žloutnout od spodu, jaro přijde poměrně pozdě, pokud začne žloutnout od shora, jaro přijde velmi brzy.

I tyto poznatky však mají své logické vysvětlení. Obecně lze říci, že květiny rozevírají své květy, aby si zajistily přísun sluneční energie, pokud je tedy zataženo a není dostatek světla, rostliny své květy uzavírají. Výjimku tvoří například tabák, který naopak své květy rozevírá právě při zatažené obloze či při soumraku.¹³

¹² ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 32 – 42 s.

STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 13 – 17 s.

¹³ ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 43 – 44 s.

¹³ STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 10 – 12 s.

- s přírodními úkazy

Historie pranostik je založena právě na pozorování přírodních úkazů. Pranostiky odvozené od přírodních jevů, představují nashromáždění zkušeností několika pokolení lidstva.

Tak například, v zimě jasně červený západ slunce prorokuje tuhé mrazy, v létě naopak velká vedra. U červánků je potřeba všimnout si pořadí barev. Pokud budou při západu slunce uspořádány od obzoru vzhůru v tomto pořadí – červená, oranžová, žlutá a zelená znamená to ochlazení. Pokud se tyto červánky objeví při východu slunce, přináší s sebou obvykle ještě týž den déšť. Silná rosa v létě znamená předzvěst pěkného počasí. Na déšť upozorňuje, například, pocení kamenů, silný zápach stok, struh, kanálů a louží a stoupání mlhy a pár. Důležitým signifikátorem je také zcela jistě vítr. Směr větru mnoho napoví. Pokud se jedná o vítr severovýchodní, východní a jihovýchodní, čeká nás spíše počasí suchého charakteru. Větry jihozápadní, západní a severozápadní signalizují deštivé a vlhké počasí. Pokud vichřice začnou v noci, nebudou trvat příliš dlouho. Do tohoto často zasahují místní větry a větry, které foukají při zemi. Směr větru lze snadno rozeznat pomocí korouhvičky, tahu komínů a tahu oblaků. Zajímavá je v tomto ohledu jistě duha. Pokud se objeví po ránu, upozorňuje na déšť, případně bouřku, pokud na večer, signalizuje jasné počasí, ale také proměnlivost. Jasně zářivá zelená barva značí déšť, červená naopak značí vítr.¹⁴

- s činností člověka

Pranostiky vztahující se k činnosti člověka představují velkou systematizovanou masu, která má především charakter zákazů a letitých tabu. Jak lze, například, vysvětlit dlouhodobě tradovanou pranostiku - *Что просыпанная соль – к несчастью?* Dříve byla sůl velmi vzácná, používala se dokonce jako platidlo, proto člověk, který rozsypal sůl, přicházel o své peníze, na což bylo pohlíženo jako na neštěstí. Takovéto typy

¹⁴ STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. V nakl. Levné knihy KMa vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 22 - 29 s.

pranostik nám pomáhají odkrýt vývoj lidského poznání názorů na fungování tohoto světa.¹⁵

1. 3. 1 Vznik a vývoj ruských pranostik

Pohlédnout na historický vývoj ruských „pranostik“ je poměrně složité vzhledem k tomu, že ruské slovo pranostika zahrnuje nejen pranostiky, tedy texty vztahující se k počasí, ale i pranostiky týkající se, například, svatby¹⁶, těhotenství¹⁷, peněz¹⁸, lásky¹⁹, jídla²⁰, studentů²¹ a podobně. Pověštinou je právě na tento druh pranostik v historii kladen důraz.²²

Již víme, že pranostiky jsou staré jako lidstvo samo, jsou spojeny s porozuměním světa a vytvářením pravidel. V ruském jazyce však nevznikaly pouze za účelem předpovědi počasí, ale celkově pro ulehčení každodenního života. Objevily se tak rozličné rituály a zvyky, jejichž cílem byla především ochrana před neštěstím a špatnými událostmi. Prvotně začaly pranostiky psát svůj historický vývoj prostřednictvím pranostik o počasí, které byly pro zemědělce důležité hlavně z hlediska budoucí úrody. Mnohé z nich se také pojily k chování zvířat – často k hmyzu a ptactvu. Například: *Спящая кошка прячет нос - к холоду; Ласточки начали летать беспокойно и низко - к дождю.*

Později se začaly objevovat pranostiky, vztahující se k běžnému životu. Lidé si začali všimnout spojitosti svého chování a různých událostí a začali tuto spojitost vysvětlovat nadpřirozenými silami. Proto, aby si tyto síly naklonili na svou stranu, vymýšleli různé rituály a obřady. Mnoho pranostik je svázáno s tak zvaným „domovníkem.“²³ Tak například: *Нельзя свистеть в доме, так как таким образом*

¹⁵ ТОНКОВА, Елена. Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии. In: *Cheloveknauka.com* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/narodnaya-primeta-s-pozitsiy-lingvokognitivistiki-i-lingvokulturologii>.

¹⁶ *Если после венчания первой в дом заходит невеста она будет руководить в семье (если жених - он)*

¹⁷ *Беременной нельзя шить, потому что тогда ребенку будет “зашит” путь в этот мир*

¹⁸ *Нельзя выносить мусор после заката – денег не будет*

¹⁹ *Найдя на дороге шпильку или расческу, подними найдешь свою пару*

²⁰ *Соль рассыпать - к ссоре*

²¹ *Перед экзаменом нельзя мыть голову - все, что знал, забудешь*

²² Народные приметы и суеверия. In: *Primeta.tel* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://primeta.tel>

²³ Domovik „je podle slovanské tradice mužský duch domu. Obvykle bydlí v podkroví, za pecí, pod prahem nebo ve stodole. Stará se o klid v domě. O domovika bylo potřebné se starat a to podáváním různých obětí, jinak z domu odešel.“

можно высвистеть домового. Он может обидеться и уйти, а вместе с собой заберет из дома богатство и спокойствие. Za jednu z nejdůležitějších pranostik v životě ruských lidí je považována pranostika, vztahující se k Novému roku: *Как новый год встретишь, так он и пройдет.*

Pranostiky se také často vztahují k určité profesi. Tak například mořeplavci věří, že *женщина на корабле к несчастью*. Dříve byla k mořeplavectví potřeba jednota, oddanost a sladěná práce kolektivu mužů, přítomnost ženy tedy mohla narušit integritu posádky.²⁴

Takto by se dal v krátkosti popsat vývoj jednotlivých oblastí pranostik. Ne vždy se však pranostiky setkaly s pozitivním ohlasem. Z historického hlediska lze zpozorovat i negativní postoj vůči pranostikám. Pranostiky (kromě těch, vztahujících se k počasí) byly v polovině 4. století církví a státem zakazovány vzhledem k jejich charakteru předpovídání budoucnosti, což bylo považováno za bezbožné, hříšné, čarodějnické. Důkaz o tom podává poučení od Ioanna Zlatousta (344 – 407) „*Кто, выходя из своего дома, встречает кривого или хромого и понимает это как примету, тот мыслит дело сатанинское, ибо не встреча с человеком делает день несчастным, а греховная жизнь*“²⁵ I přes tento negativní postoj církve a státu pranostiky se mezi lidmi těšili velké popularitě.

K jejich rozšíření napomohl rozvoj apokryfní literatury. Apokryfy jsou „texty, které do biblického kánonu nepatří, avšak svou povahou náboženského spisu se kanonickému textu v některých ohledech blíží.“²⁶ Apokryfní literatura tedy zahrnovala knihy, které obsahovaly náboženské pověry a „pranostiky“. Během 16. a 17. století docházelo k postupnému promísení náboženského obsahu s již existujícími pověrami a pranostikami a k jejich následnému rozšíření v jejich nové smíšené podobě. I přes veškerou snahu pravoslavné církve potlačit tuto „kacířskou“ literaturu, vycházel párkrát do roka tak zvaný Громовник, Молнианик, Колядник, Путник a další.

„Громовник“ od slova hrom, poskytoval praktické rady ohledně nebeského hromu, jak na základě úderu hromu předpovídat počasí. *Редкий, короткий гром - к*

²⁴ История и происхождение примет. In: *Oprimetah.ru* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://oprimetah.ru/istorija_i_proishozhdenie_primet.html

²⁵ О греховности суеверий: Против примет. In: *Azbyka.ru* [online]. 2006 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://azbyka.ru/dictionary/17/o_grehovnosti_suevery_13-all.shtml

²⁶ Apokryf. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Аpokryf>

граду; Если гром гремит с перекатами - дождь надолго; Гром в сентябре предвещает теплую осень; Гром зимой - к сильным ветрам.

„Молнианик“ obsahoval návod jak předpovídat počasí na základě blesků. *Молния зимой - к буре; Если после дождя сухая молния заблещет - будет ясно.*

„Колядник“ se zabýval vysvětlováním toho, co znamená, když Vánoce připadnou například na pondělí či úterý a na další dny týdnu. Zabýval se tedy výkladem jednotlivých dnů v týdnu v souvislosti se svátkem Vánoc.

„Путник“ obsahoval pranostiky týkající se cest.

Nejčtenější knihou však byla kniha „Альманах“, což byl jakýsi kalendář, který obsahoval pranostiky a různé předpovědi a prognózy a proto nesměl chybět v žádné ruské domácnosti.

Další oblasti, kde bychom mohli nalézt kořeny pranostik, jsou medicína a zemědělství. Ve sféře medicíny jsou významné tak zvané СТАРИННЫЕ ЛЕЧЕБНИКИ, které L. F. Změjev nazýval Русские врачебники (1895). Dalším důležitým zdrojem, který podává svědectví o existenci a užívání pranostik, je Русская народно - бытовая медицина (1903), která obsahuje velké množství pranostik a pověr, týkajících se především nemocí a jejich léčení, těhotenství a porodu, předpovědi ohledně smrti a uzdravení. Většina pranostik z této knihy se váže k pověrám a pranostikám ohledně bylinek a jejich účinků. Například - *Если давать беременной траву „Адамова голова“, то женщина легко родит.*²⁷

Zemědělské pranostiky tvoří jednu z nejrozsáhlejších oblastí. Jejich sběrem se zabývalo mnoho autorů. Tak například, jedním z prvních, který se této problematice věnoval, byl K. F. Arginskij, který v roce 1899 vydal knihu pod názvem „Русские народные приметы о погоде и их значение для практической метеорологии и сельского хозяйства.“ Ve svém díle se zaměřuje, především, na ruskou zimu a to konkrétně na podrobný výklad pranostiky o jinovatce, která se pojí k 10. lednu (23. lednu) a která má velký význam pro zemědělce středního černozemního pásu. Na základě této pranostiky mohli zemědělci odhadnout, jak bude deštivo na jaře a v létě. *Если иней на Григория выпадает при пасмурной погоде, то через 142–143 дня, то есть 2–3 июня по старому стилю, следует ожидать обложных дождей, а если*

²⁷ ТОНКОВА, Елена. Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии. In: *Cheloveknauka.com* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/narodnaya-primeta-s-pozitsiy-lingvokognitivistiki-i-lingvokulturologii>.

иней появляется в ясную погоду, то и через 142–143 дня прольется ливень из грозовой тучи. Je dokázáno, že právě podle těchto dešťů, lze odhadnout, jaká bude úroda příštího léta. Sám Agrinskij ve své knize uvádí několik příkladů úspěšných předpovědí, kdy na základě pranostik, které pozoroval na Pokrovu (14. říjen) a Grigorija, předpověděl období sucha, které postihlo centrální černozemské oblasti Ruska v roce 1891 a způsobilo propuknutí hladomoru. Po této události, požádal ředitel hlavní geofyzické observatoře veřejně (prostřednictvím tisku) zemědělce o pomoc při předpovídání počasí “на помощь обсерватории своими советами в деле лучшей и целесообразной постановки метеорологических наблюдений, и чтобы при их содействии ей, обсерватории, удалось наконец в стране, занимающейся преимущественно хлебопашеством, расширить применение метеорологических наблюдений к целям практики”.²⁸

S další sbírkou pranostik, obyčejů, pověr a poznámek vztahujícím se k počasí přichází v roce 1866 A. S. Jermolov a to s knihou pod názvem „Сельскохозяйственный календарь-временник 1866“. Kniha přináší návod na rozdělení zemědělských prací během roku, obsahuje také potřebné informační tabulky. V roce 1902 vydává další knihu, tentokrát pod názvem „Народные приметы на урожай.“

Jedno z nejrozsáhlejších děl, týkajících se ruských přísloví, pranostik, pověr a podobně, má na kontě V. I. Dal, který je autorem knihy „Пословицы русского народа“ z roku 1851. Tato kniha obsahuje kolem 30 000 textů. Co se týče pranostik, ty jsou zde rozdělené dle křesťanského církevního kalendáře, tedy podle jmen svatých, ke kterým se váže určitá událost. *На Евдокеи снег - урожай, теплый ветер - мокрое лето, ветер от Москвы (с севера) - холодное лето; Св. Варвара ночи урвала; Варвара ночи украла, дня притачала.* Jeho druhým významným dílem je kniha z roku 1880, nesoucí název „О повериях, суевериях и предрассудках русского народа.“

Jedna z mála knih, která je čistě věnována pouze pranostikám, je kniha autora С. N. Žarkova z roku 1954 s názvem „Народные приметы и предсказание погоды“. Jako další autory knih, týkajících se čistě jen pranostik, bychom mohli uvést M. I.

²⁸ ГОЛУБЧИКОВ, Юрий. О чем молчат метеорологи. In: *Ng.ru* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://www.ng.ru/style/2007-02-14/16_meteorologi.html

Zabylina, který napsal knihu „Русский народ: его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия.“, V. I. Zimina - „Словарь - тезаурус русских пословиц, поговорок и метких выражений.“ a další.²⁹

Na základě těchto pramenů se dochovalo kulturní bohatství ruského národa, svědectví o dřívějším životě lidí.

1. 4 Znaký pranostik

Jedním ze základních charakteristických rysů pranostik je užívaná slovní zásoba, která se pojí, především k oblastem života, jako je hospodářství, rybolov, chov domácích zvířat, lesnictví, zahradnictví, vinařství, myslivost, včelařství, ptáčnictví a lidové léčitelství.³⁰

Pranostiky vyjadřují chronologické vztahy mezi určitými přírodními jevy, které jsou obvykle spjaty s určitými kalendářními termíny, především se jmény svatých - *Алексей - с гор потоки*. Často také zachycují určité opakující se skutečnosti, které mají vliv na člověka a jeho práci - *На Мефодия дождь - будет идти сорок дней*.³¹

Dalším znakem je nemožnost určit původ pranostik. U pranostik si nejsme jisti, jednak místem, kde vznikly, jednak také dobou, případně také správným smyslem vzhledem k odlišným zemědělským technologiím a jiným zvykům.³²

Pranostiky se skládají obvykle ze dvou částí – pravá část obsahuje nějakou událost, levá část obsahuje prognózu, odkrývá smysl této události. Jestli se v pravé části užívá budoucí čas, jedná se o prognostickou pranostiku, (примета-прогноз), pokud je užito přítomného či minulého času jsou tyto pranostiky nazývány vysvětlovací pranostiky (примета-толкование). Pranostiky bývají často veršované, není to však podmínkou. *Иван Постный – осени отец крестный; На Федота занос – пойдет скот на снос; Коли на Петров день дождь - сенокос будет мокрый; На Семенов день улетают дикие утки - жди ранней зимы*.³³

²⁹ ТОНКОВА, Елена. Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии. In: *Cheloveknauka.com* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/narodnaya-primeta-s-pozitsiy-lingvokognitivistiki-i-lingvokulturologii>.

³⁰ VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0650-8. s.14.

³¹ ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 16 s.

³² MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa*. Praha: Horizont, 1986. s. 32.

³³ ТОНКОВА, Елена. Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии. In: *Cheloveknauka.com* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/narodnaya-primeta-s-pozitsiy-lingvokognitivistiki-i-lingvokulturologii>.

S. N. Žarkov ve své knize rozlišuje u pranostik strukturu vnitřní a vnější. Co se týká vnitřní struktury, tak každá pranostika se skládá z 2 částí, které jsou spojeny pomocí spojky, spojovacího slova či pomlčky. U pranostik, které vyjadřují shodu či současnost dvou jevů, první část pranostiky určuje dobu či den dané skutečnosti, o které je v pranostice řeč - *Борис и Глеб (15 мая) сеют хлеб*. Pokud pranostika vypovídá o dějích, které se mají uskutečnit po sobě, potom událost dřívější předpovídá nástup druhé události a slouží tak jako prostředek pro předpověď počasí - *Сбежались тучки в одну кучку - быть ненастью*. Předpověď, kterou nese daná pranostika, by se obvykle měla vyplnit do určité doby. Tato doba se však může značně lišit – od několika hodin až po celý rok. Pokud doba není určena, počítá se se všeobecnou znalostí základních vlastností přírody, na jejichž základě může být doba přesně či přibližně odhadnuta.

Vnější strukturou pranostik se dle autora rozumí výběr slov, jejich umístění a barvitost samotného výroku. Pranostiky využívají několik jazykových prostředků pro snadnou zapamatovatelnost, která zajistí nejen dlouhověkost ale i rozšíření pranostik. Neobvyklé střídání přízvuků a důrazů (podobné písňím), využívání obrazových prostředků - *Прилетел кулик из-за моря, вывел весну из затворья* a užití rýmu - *С Евдокеи погоже – все лето пригоже*.³⁴

1. 4. 1 Těžkosti, kterým pranostiky musely čelit

Pranostiky se během své existence potýkaly s několika problémy. Jedním z nich bylo, například, užití rýmů na úkor smyslu, což mělo za následek vznik nesmyslných pověr - *Сколько проталинков – столько и жаворонков*. Tyto pověrečné pranostiky však postupem času zcela přirozeně vymizely.

Další obtíž představovalo přenesení místa vzniku pranostiky na místo s jiným, odlišným podnebím (například prostřednictvím překladů). Příkladem je pranostika - *Все месяцы года проклинают ясный февраль*. Tato pranostika upozorňuje na brzké a teplé počasí v únoru. Teplé počasí v únoru však málokdy bývá. Kdyby byl únor teplý, způsobilo by to předčasné probuzení vegetace, která by záhy zhynula. Pravděpodobně se jedná o pranostiku, která byla do Ruska zanesena ze západní či jihozápadní Evropy.

³⁴ ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 9 – 11 s.

Měsíc únor by se v této pranostice dal v ruských podmínkách zaměnit, například, březnem, dubnem.

Problém, spojený s klimatickými podmínkami, se však nemusel nutně týkat pouze přenesení pranostiky z jednoho místa na druhé, mohl se také vztahovat ke změnám klimatických podmínek na jednom, konkrétním teritoriu. Každé území prošlo během svého vývoje několika klimatickými změnami.

Další potíž představovaly také kalendářní reformy, které s sebou přinesly časový nesoulad a rozdíly v pojetí času a roku. Příkladem této nesnáze může být nesoulad časového vymezení rovnodenností a slunovratů, které se v jednotlivých obdobích lišily. Příklad těchto nesrovnalostí ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 1 – Přehled vývoje dat rovnodenností a slunovratů:

Rok	Rovnodennost		Slunovrat	
	březen	září	červen	prosinec
45. n. l.	23	25	25	23
325 n. l.	20	23	22	20
1582 n. l.	11	13	12	12
1825 n. l.	8	11	9	10

Zdroj: ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 25 s.

Na základě této tabulky lze odhadnout jak stará je určitá pranostika, která se vztahuje konkrétně k těmto dnům. Jako příklad si uvedeme následující pranostiky.

На 40 мучеников (9 марта) день с ночью меряются, равняется.

Спиридона Солноворота (12 декабря) - Солнце на лето, зима на мороз.

Петра Капустника (12 июня) – Солноворота.

Podle tabulky lze určit, že první pranostika pochází ze současnosti, následující dvě se vztahují zhruba k 16. století.

Další ukázkou kalendářních nesrovnalostí je především nesoulad mezi ruským starým a novým stylem. Počítání kalendáře dle starého stylu znamená - dle juliánského kalendáře. Tímto stylem se řídí ortodoxní pravoslavná církev, která nikdy oficiálně neuznala nový styl, který přišel s kalendářní reformou v roce 1582 – s tak zvanou gregoriánskou reformou. Gregoriánská reforma byla v Rusku oficiálně státem uznána až

v roce 1918, avšak v oficiální platnost nikdy nevešla. V Rusku jsou tedy platné oba kalendáře, jejichž rozdíl v současné době činí 13 dní.³⁵

1.5 Pranostiky a kalendáře

1.5.1 Kalendář a kalendářní reformy

Slovo kalendář je odvozeno od latinského slova *calendarium*, které označovalo v dobách Římské říše knihu, do níž byly zapisovány jména věřitelů a výše jejich dluhů. Dny v této knize byly řazeny do týdnů a měsíců a tvořily rok.³⁶

Na základě pozorování přírody si naši předci vytvářeli pravidla o fungování tohoto světa. Například pozorováním střídání světla a tmy určily za základní časovou jednotkou jeden den, který byl vypočten v délce trvání 24 hodin. Fáze měsíce – od úplňku k úplňku určovaly jeden měsíc. Podle pozorování poloh slunce vzniklo dělení na roky. Již od roku 330. př. n. l byla známa délka slunečního roku, která byla vypočtena na 365,25 dne. Zásahu na výpočtu měl řecký astronom Kalliposs.

První ucelený pohled na vnímání času ve formě kalendáře poskytl v roce 46. př. n. l. G. J. Ceasar, který prosadil **kalendář juliánský**. V tomto roce se původní kalendář lišil od průběhu ročních období již o 90 dní. Z důvodu vyrovnání nepřesností mezi stávajícím kalendářem a juliánským, zavedl Ceasar následující změny: první rok bude trvat 445 dní, po tomto roce budou následovat tři roky v délce 365 a následně čtvrtý, který potrvá 366 dní. Takovýmto uspořádáním vyšla doba trvání jednoho roku na 364,25 dne, což už bylo relativně blízko k dříve vypočteným 365,25 dne. Tento nepatrný rozdíl by se mohl zdát zanedbatelným, opak je však pravdou. Ceasar nepočítal se skutečností, že jeho kalendář bude platný šestnáct století. Juliánský kalendář se začal opožďovat, konkrétně o 3 dny každých čtyři sta let. V 16. století se tento kalendář za skutečným střídáním ročních dob opožďoval již skoro o 10 dní.³⁷

Pokus o nápravu provedl papež Řehoř XIII, který v roce 1582 vyhlásil novou kalendářní reformu – **gregoriánskou reformu**, podle níž bylo těchto 10 dní rozdílu z kalendáře vypuštěno a po 4. říjnu následoval 15. říjen. V Čechách byla reforma platná

³⁵ ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 25 s.

³⁶ RAMEŠ, V. *Po kom se jmenujeme?* Praha: Libri, 2003, s. 8.

³⁷ JAROSLAVA KREJČOVÁ, Jaroslava. *Historie vzniku kalendáře*. *Kultura21.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/historie/5617-historie-kalendare>

od roku 1584, v sovětském Rusku až v roce 1918. Vyškrtnutí deseti dnů se setkala u lidí s nevolí. Většina pranostik ztratila díky této reformě svůj smysl a byla znehodnocena, zmatek také nastal v řízení zemědělských prací.

Sovětské Rusko, jak již víme, gregoriánskou reformu nikdy úplně nepřijalo, až do roku 1918 byl na jeho území platný juliánský kalendář. Velká říjnová revoluce proběhla tedy dle juliánského kalendáře v říjnu roku 1917. V roce 1918 byl však gregoriánský kalendář částečně přijat. V tomto roce činil již rozdíl 13 dní. Aby byla tato odchylka odstraněna, byl vydán dekret, v jehož souladu mělo být těchto 13 dní v ruském kalendáři vypuštěno. Z tohoto důvodu, byla Velká říjnová revoluce oslavována až v listopadu.³⁸

Zajímavostí je, že v Sovětském svazu v roce 1929 byl zrušen sedmidenní týden a namísto něj zaveden týden pětidenní, kde čtyři dny byly pracovní a po nich následoval jeden den volna. Problémem volného dne však bylo, že ho každý měl jinak, to proto, aby se zachoval nepřetržitý tok práce. Experimentovalo se také se zavedením šestidenního týdne. Nakonec v roce 1940, konkrétně 27. června byl vyhlášen dekret, který ustanovil opětovnou platnost gregoriánského kalendáře. Tato oficiální platnost však byla pouze formální. Ortodoxní pravoslavná církev gregoriánský kalendář nikdy nepřijala a doposud se řídí kalendářem juliánským.³⁹

Tyto změny v pojetí kalendářů měly pro pranostiky negativní důsledky. Tak například, jarní rovnodennost se dle juliánského kalendáře neustále přesouvala na dřívější dobu. Nejdříve vycházela na 21. březen, poté na 15. březen a nakonec na 11. březen. Přijetím gregoriánského kalendáře došlo k vypuštění 10 dní (v Čechách), v Rusku vlivem pozdějšího přijetí, bylo vypuštěno celkem 13 dní. Již víme, že původní pranostiky se nepojily ke konkrétním datům, ale byly nejčastěji spojeny s konkrétní osobou, často se světcí. Proto se s vypuštěním dnů mohly ještě částečně vyrovnat a nalézt během času opět své správné místo. Ačkoliv to pranostiky v tomto smyslu neměly lehké, dochovaly se i navzdory těmto změnám, aby nám podaly svědectví o své době.

³⁸ KARPÍŠEK, Hanuš. Kalendáře Sovětského svazu. Kalendar.info [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kalendar.info/datacs/calendar/calsovun.php?session=>.

³⁹ История календаря. *Abc-people.com* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.abc-people.com/typework/history/hist13.htm>

1. 5. 2 První kalendáře a názvy měsíců v ruském jazyce

Do konce 17. století, slovo календарь v ruském jazyce neexistovalo. Místo tohoto slova se užíval název **месяцеслов**, nebo také святцы.

Месяцеслов je národní kalendář, který představuje roční cyklus křesťanského bytí, opírající se o ústní lidovou tvorbu. Je rozepsaný podle jednotlivých dnů v měsíci. Ke každému dni jsou připsány pranostiky, přísloví, obyčeje, obřady, pověry a pozorování ohledně přírodních jevů, které se k jednotlivým dnům pojí.

Způsob života člověka byl odedávna určen střídáním ročních období. Ani jeden den v roce nezůstal v kalendáři prázdným, každý den měl svůj význam a své vlastní pranostiky.

Месяцеслов měl vždy ve folklóru své zvláštní místo. Jeho cílem byla praktická využitelnost. Byl vytvářen proto, aby pomohl lidem orientovat se v jejich nelehkém životě, aby pomáhal určit začátek a konec prací na poli a na zahradě, úzce souvisel také s přírodními jevy. Ne bezdůvodně se věřilo, že "Приметами домов держится", A. S. Puškin psal ve své básni s názvem "Приметы" následující verše:⁴⁰

*„Старайся наблюдать
различные приметы. Пастух и земледелец
в младенческие леты, Взглянув на небеса,
на западную тень, Умеют уж предречь
и ветер, и ясный день, И майские дожди,
младых полей отраду, Имразов ранних хлад,
опасный винограду“.*⁴¹

Tento církevní národní kalendář (někdy nazývaný „národní svatí“ – „народными святыми“) je úzce spjat s pravoslavným církevním kalendářem. Každý den v církevním kalendáři má přiděleno několik jmen svatých. Jsou zde vyjmenováni v národě uctívání a uznávání světci, mučedníci, apoštolové, proroci a další, kteří dle přesvědčení křesťanů pomohli lidem v bídě a nouzi, dále také důležité církevní svátky. Tato skutečnost byla velmi výhodná pro tvorbu pranostik. Pranostiky ve svém znění namísto přesného určení dne a měsíce užívají právě tato jména svatých. Vzhledem

⁴⁰ Народный календарь. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>.

⁴¹ Народный календарь. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>.

k možnému výběru z několika jmen, vybírá pranostika právě takové, které se bude rýmovat s jejím obsahem - *Пришел Федул - теплом подул; На Студита стужа, что ни день, то хуже*. Některá jména však byla vytvořena čistě uměle, jak lze vidět na následujících pranostikách - *На Карпа карпы ловятся; Прокон дорожку прокопает, а Катерина укатает*. Tyto názvy vznikly uměle, jsou odvozeny od smyslu pranostiky - název Karp – od ryby kapr, název Prokon – od slova prokopat, Kateřina – od slova ujezdit. V pravoslaví je *месяцеслов*, jednou z bohoslužebných knih, vedle knihy mešní a tipikonu.⁴²

Názvy měsíců⁴³

Názvy měsíců jsou v ruském jazyce odvozeny od latinských názvu převzatých z římského kalendáře.

Ve staré Rusi byl za počáteční měsíc vlivem římského kalendáře považován březen. Později, konkrétně v roce 1492 se Moskevský sněm rozhodl počítat letopočet od prvního září, namísto prvního března. První září je pro ruské křesťany významné datum. Roku 312, prvního září, zvítězil Konstantin Veliký nad Maxentiem v bitvě u Milvijského mostu. Po této bitvě se křesťané mohli svobodně hlásit ke svému náboženství. Proto je tento den označován jako den svobody křesťanů. Na jeho počest začínal tedy Nový rok zářím, ne však nadlouho. Petr I. Veliký, velký reformátor, po vzoru západních zemí prohlásil v roce 1700 prvním měsícem leden, který je prvním měsícem i do dnes. Církev však slaví začátek církevního roku po staru, a to prvního září.

Leden je v Rusku spojen s klidem přírody, jedná se o nejchladnější měsíc v roce. Je to měsíc zaslíbený římskému bohu míru – Janusovi. Slované tento měsíc nazývali *Просинцем* od slova „про-сиять“ - zázařit, a to díky postupnému „prozařování“ azurového nebe, které se v lednu začalo objevovat vlivem prodloužení dne a ostrého slunce. Pojmenování *Сечень* odkazuje buď na přelom zimy, který dle pověr přichází právě v lednu – tedy na rozetnutí zimy na dvě poloviny či na třesnutí a tuhé mrazy.

⁴² ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. 18 - 19 s.

⁴³ Názvy měsíců a jejich charakteristika jsou vypracovány na základě následujících webových stránek Калининградский фольклорный ансамбль Россичи: Народный Календарь. *Rossichy.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>. ШЕСТОПАЛОВ, Алексей. О названиях месяцев. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://origin.iknowit.ru/paper1133.html>.

Únor je jedním z nejstarších měsíců, nejhorší měsíc zimy, měsíc hladu, vlčích svateb a útoků zvířectva na vesnice. Ve staré Rusi se únor nazýval сечень (отсекающий год - odsekávající rok), protože to byl poslední měsíc v roce. Pojmenování межень označovalo hranici mezi zimou a jarem. Kvůli častým vánicím označovali tento měsíc také ветродуем а лютнем, někdy také бокогреем, z toho důvodu, že skot vycházel ze chléva nahřát si boky. Často se také během února pořádaly svatby – odtud také název свадебный.

Měsíc březen, je předvojem léta. Římané tento měsíc nazvali březnem, na počest boha války Marse, který měl za úkol chránit život v míru. Na severu byl tento měsíc znám pod pojmem сухой či сухий z důvodu březnového teplého počasí. Jiným důvodem tohoto názvu také může být, že v tomto měsíci schly pokácené lesy. Kácení lesů se uskutečňovalo hlavně z důvodu získání zemědělské půdy – pole. Proto lidé v únoru káceli stromy, následně počkali, až stromy uschnou a v březnu je spálily. Popel ponechali, aby posloužil zároveň jako hnojivo. Tento systém zemědělství se označoval jako „ohnivé zemědělství.“ Měsíc březen se nazýval také протальником, капельником, весновеем а пролетним, а to proto, že tímto měsícem začínalo jaro a spolu s měsíci dubnem a květnem představovaly předvoj léta – „předletí“. Březen je označován také jako ráno jara a to z toho důvodu, že slunce svítí 109 hodin a nastává rovnodennost.

Duben dostal svůj název od slovesa открывать. Otevíral jaro, jarní přírodu. Měsíc duben byl zasvěcen bohyni lásky a krásy – Venuši. Jednalo se o obdivuhodný měsíc, během pár dnů přeměnil ztuhlou zem v zelená pole a louky. Ve staré Rusi nazývali tento měsíc цветенем – rozkvétajícím jarem, také z důvodu proměnlivého počasí také капризником. V dubnu bylo hodně vody z důvodu tání sněhu, odtud také rovněž název снегогон. Označení березозол, березозоль, березозор znamená v překladu zlé pro břízy, protože lidé se začínají chystat na stáčení břízové šťávy (Соковицы).

Měsíc květen je měsícem blahodárným pro kvetoucí sady, čerstvé trávy, voňavé keře šeríků a zpěv slavíků. Květen je nejbujnějším obdobím, obdobím květů a rozpuku všeho živého. Měsíc je nazván na počest bohyně hor a jara – Maii, dcery boha Zeuse. Maia byla patronkou žen, bohyní okouzlení, plodnosti, obnovení země. Ačkoliv je květen měsícem lásky, byl v Rusi považován za nejtěžší měsíc v roce. Svatby a

námmluvy uzavřené během tohoto měsíce byly předurčeny k neúspěchu. V tomto měsíci by se neměly přijímat závažná rozhodnutí, ani žádné domluvy, protože vše přijde vniveč.

Červen značil konec jara a začátek léta, posel horka a bouřek. Tento měsíc je zasvěcen mládí, zosobňoval mladost a štěstí života. Jeho název *изок/изоком* označuje kobylky, kterých bylo v červnu mnoho, název *червень* je odvozen od barvicích červů, kteří se objevovali právě v tomto měsíci. Dříve se užíval také název *кресник*, což byl název odvozený jednak od křesání ohně a zároveň také ode dne Jana Křtitele, což byl jeden z nejdůležitějších svátků našich předků. V červnu dochází ke slunovratu, proto je červen obdobím nejdelších dnů a bílých nocí – *млечень*.

Červenec vznikl na počest Julia Caesara, jedná se o nejteplejší měsíc v roce, období sběru jahod, plodů, medu a ovoce. Nese si také pojmenování *червень*, od lesních plodů, jahod, malin, které právě v tomto období dozrávaly a pyšnily se jasně červenou barvou. Nazýval se rovněž *липцем* – podle lípy, která v červenci kvete, dále také *макушкой лета* a *грозником*. V tomto měsíci je také největší úroda na polích, odtud názvy *страдник*, *серпень* a *сенозарник*.

Srpen – *коруна* i konec léta, *межняк* – hranice léta a podzimu. Období sklizně, vyvrcholení žní (*жнивень*). Slovo není typické ruské, jeho kořeny sahají do Byzantské říše k římskému imperátoru Augustovi. Přesto však má i své národní názvy. Na severu se srpen nazýval *зарев* – od třpyticích se záblesků, na jihu *серпень*, podle zemědělského nástroje – srpu, kterým kosili obilí. Také se v tomto měsíci máčeli len, odtud název *ленораст*. Měsíc srpen nazývali také *зарником* od hvězd, které ozařovaly les.

Září uzavírá etapu léta. Je to měsíc stromů jeřábů a jejich plodů jeřabin. Dříve byl sedmým měsícem a odtud plyne i jeho název - *сентябрь*, od *septem* – sedm. Měsíc se nazýval *рюинь* (*ревун*) a to dle řevu podzimních větrů a zvěře, hlavně jelenů. Kvůli začínajícím mrazíkům má také název *дед ноября*.

Říjen byl již považován za chladný měsíc, proto se také nazývá *позимник*. Nastává ochlazení. Ne nadarmo křesťané říkali o říjnu: „Теперь дело идет не к Петрову, а к Покрову.“ Opět v římské říši byl říjen osmým měsícem, odvozen od *osto* – osm. V ruském jazyce se říjen nazývá rovněž *листопадником*, díky padajícím listům, či *паздерником* – tento název souvisí s mnutím lnu. Prostý lid pojmenoval tento

měsíce také грязником – díky podzimním dešťům, nečasů a blátu, či свадебником z důvodu velkého počtu svateb.

Měsíc listopad, byl opět dříve měsícem devátým (od slova novem – devět). V dřívějších dobách se tento měsíc nazýval грудным – od hrud, které vytvářela země na zamrzlých cestách.

Posledním měsícem je prosinec, který zavírá rok a zároveň otvírá zimu. U Římanů byl tento měsíc měsícem desátým (decern – deset). Předci dali tomuto měsíci jméno студень kvůli svým třeskutým mrazům, dále také хмурень – kvůli neustále zamračenému počasí a brzkému stmívání. Prosinec se nazývá také лютовеем (silný vítr), díky své nedobré povaze – vítr je studený, ukrutný, nemilosrdný. Je to také měsíc vlků, kteří se sdružovali do velkých smeček z důvodu společného lovu.

Pro úplnost uvádím přehled názvů měsíců a jejich možných ekvivalentů.

- leden - **январь**, просинец, перелом зимы, перезимье, сечень, снежень, лютовей, снеговик, огневик, ледовик, щипун, трескун, проледень, ловзаяс, студеният
- únor - **февраль**, бокогрей, снежень, стежень, лютый, сечень, сеченей, межень, вьюговей, широкие дороги, кривые дороги, свадебный
- březen – **март**, протальник, водотек, дорогорушитель, свистун, зимобор, перезимник, позимник, сухой, весновей, весновка, утро года, утро весны, первенец весны, зазывала весны, огородник, излом зимы, наследник февраля, первый месяц весны, березозоль
- duben – **апрель**, априлий, априлит, снегогон, снегосгон, снеготок, березозол, березозоль, березозор, володей, водопол, цветень, парник, парильник, капельник
- květen - **май**, травень, травник, травный, светозарник, розовоцвет, цветень
- červen - **июнь**, разноцвет, хлеборост, хлебород, скопидом, изок, чевень, луний, румянец года, кресник
- červenec - **июль**, сенозарник, сеностав, страдник, грозник, грозовик, серпень, сенокосник, косач, червень, лицец, вершина лета, жарник, сладкоежка, ягодник, макушка лета, пик года, румянец года, земля-

именинница, краснотелье, краса лета, летняя межень, середка лета, перелом лета, зеленое пиришество года

- srpen - **август**, *густань, жнивень, льнорост, разносол, густоед, зарев, зорник, зарник, серпень, щедрый, собериша, припасиха*
- září - **сентябрь**, *листоприводец, задумчивый, ревун, рябинник, вересень, зоревник, хмурень, сентемарий, руен, рюмин,*
- říjen - **октябрь**, *грязник, листопад, подзимник, позимник, свадебник, паздерник, зазимье, замерь, замерен, хвал месяц*
- listopad - **ноябрь**, *листолей, листогной, листочный, грудень, ледень, ледостав, полужимник, запевка зима, ворота зимы*
- prosinec - **декабрь**, *стужайло, студень, студеный, студный, студенец, зазимник, груден*

1. 6 Klasifikace ruských pranostik⁴⁴

U klasifikace ruských pranostik se podrobněji zaměříme na klasifikaci C. N. Žarkova, kterou uvádí ve své knize „*Народные приметы и предсказания погоды.*“ Autor rozděluje pranostiky celkem do čtyř samostatných skupin – nesmyslné, pochybné/sporné, pranostiky spojené s živými tvory či rostlinami a pranostiky atmosférické.

Nesmyslné pranostiky jsou takové, které se náhodně vyplnit mohou, ale jako předpovědi počasí jsou bezcenné. Pranostiky, které nelze odůvodnit na základě vědeckého vysvětlení, ani je však vyvrátit se nazývají pochybné (sporné). Existuje zde však pravděpodobnost naplnění předpovědi. Na pranostiky určené jako pochybné (sporné), je nutné pohlížet s určitou dávkou nedůvěry, s pochybnostmi. Plní funkci, především, varování, nebo upozornění. Pranostiky pochybné (sporné) se dělí na dalších 5 typů – pranostiky kalendářní a klimatické, pranostiky významných (kritických/loterijních) dnů, pranostiky zastaralé a pranostiky přenesené, pranostiky protikladné, závěrečnou skupinu tvoří pranostiky měsíční.

První typ - pranostiky kalendářní a klimatické připisují určitému dnu v roce určitý charakter počasí či jeho změnu. Pro tento typ pranostik existují však celkem 3

⁴⁴ Klasifikace ruských pranostik bude provedena na základě knihy ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды.* Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954.14 – 46 s.

výhrady. Pokud by se takovéto pranostiky plnily každý rok, počasí by mělo mít stálý, neměnný charakter, tak tomu však není. Další výhradou vůči těmto typům pranostik je, že v jejich textech není určené místo, ke kterému byly stvořeny a k němuž se pojí. Různé oblasti, mají různý charakter počasí, proto by bylo žádoucí nějakým způsobem v pranostice místo upřesnit. Další výtku se týká termínu, doby, ke které se pranostika váže. Termíny, pro které jsou pranostiky platné, se ve většině případů určují pomocí dnů významných světců, toto však může být chápáno jako nábožensky zaujaté. Dříve se věřilo, že tito světcí jakožto svaté osoby, mají kouzelnou moc a mohou tak mít vliv na počasí. Dnes bychom tento názor považovali za úsměvný. Je však potřeba pochopit, že lidé se snažili v pranostikách uvést přibližný den, nikoliv ten jeden přesný den. Pro tento den a událost s ním spojenou se hledalo odpovídající jméno v kalendáři, tak aby tvořilo rým s danou událostí. Ukazuje se tedy jakási střední hodnota doby, nikoli přesný den. Tuto skutečnost potvrzuje i následující příklad - *На Фалалея (2 июня) сади огурцы; Ленин день (3 июня) - сади огурцы; На Леонтия огуречника (5 июня) - сажают огурцы.*

Druhým typem jsou pranostiky kritických dní. Za kritické (loterijní) dny jsou považovány dny, kdy počasí, které je právě v tento den, předpovídá určité přírodní jevy, určitou událost (například úrodu), či charakter počasí, a to v dlouhodobém časovém horizontu (na celou sezónu, část roku či celý rok).

Za zastaralé jsou považovány pranostiky staré okolo 300 – 400 let. Takovéto pranostiky nepozbývají sice na platnosti tvrzení, byla by však nutná revize jejich lhůt.

Protikladné pranostiky představují dvojici pranostik, které se jeví jako totožné, ale poskytují opačné závěry.

Měsíční pranostiky jsou povětšinou díla nadšenců, kteří se snažili předpovídat počasí na základě pohybů měsíce. Činili tak bez vědecké opory, jednalo se pouze o jejich vlastní úvahy, podobné hádání. Ani argumenty týkající se mořských přílivů a odlivů odvíjejících se od fází měsíce a slunce nepomohly získat těmto pranostikám důvěru. Důvod je prostý. Existuje vědecké vysvětlení, které tvrdí, že masa vzduchu je několikrát menší než masa vody stejného objemu, z tohoto důvodu je vliv měsíce na zemskou atmosféru je mnohem menší než na oceán. Proto nelze předpovídat počasí na základě měsíce.

Třetí skupina pranostik, tedy pranostiky živých tvorů, se dělí na pranostiky pojící se k lidem, zvířatům a rostlinám. Jedná se o přechodnou skupinu, od čistě národních pranostik k pranostikám vědeckým. To znamená, že tyto pranostiky mohou být více či méně objasněny za pomoci vědy. Pranostiky vztahující se k lidem počítají s tím, že lidé jsou schopni vycítit změnu v počasí. Je však dokázáno, že člověk rozhodně předvídat počasí nedokáže. Nelze však popřít vliv počasí na náladu člověka. Naopak je tomu u říše zvířat. Zvířata, hlavně ptactvo, vnímá počasí citlivěji, dokáže odpovídat na jeho změny a podávat o těchto změnách signály, na základě kterých lze počasí předpovědět. Autor se na základě faktů, že zvířata dokáží vycítit své nory až na desítky kilometrů daleko, domnívá, že jsou obdařena schopností silně vnímat počasí (mít jakýsi další smysl určený pro porozumění počasí). Většina zvířat předpovídá špatné počasí tím, že se nevydávají na lov a snaží se udělat si zásoby, na druhou stranu se však neschovávají před začátkem deště, pokud se jim nejeví jako dlouhodobý. Mezi zvířaty lze na základě vědeckých měření vyčlenit „specialisty“ na předpovídání počasí jakými jsou například: pijavice, pavouci, žabky, určité druhy brouků a housenky bource morušového. Problémem u předpovědí a pranostik pomocí rostlin tkví v tom, že květiny jsou často pojmenovávány domácími názvy, nikoliv vědeckými termíny. Proto je někdy velmi těžké dopátrat se, o které rostlině pranostika vypovídá. Tak například slovu одуванчик odpovídá celkem 25 různých rostlin. Skupina pranostik odvozených od rostlinné říše je ještě nedostatečně prozkoumána a budoucím vědcům nabízí velký potenciál.

Poslední skupinu tvoří pranostiky atmosférické. Vznikly na základě pozorování fyzikálních jevů v atmosféře, velmi často jsou však nepřesné.

Následně uvádím rozdělení pranostik dle C. N. Žarkova v přehledných bodech a s uvedením příkladů.

- **pranostiky nesmyslné**

Если каждый день подряд бросать мох в колодец, то в конце концов, без сомнения, наступит и дождливый день.

- **pranostiky pochybné**

- pranostiky kalendářní a klimatické - *Прокон дорожку прокопает, а Катерина укатает.*

- pranostiky významných dní - *Коли на Павла (28 января) ветер - будет год сырой.*
- pranostiky zastaralé a přenesené z jiného místa - *Все месяцы года проклинают ясный февраль.*
- pranostiky protikladné - *Петух не в пору поет - к ведрию. Петух ночью поет не вовремя - к ненастью.*
- pranostiky vztahující se k měsíci - *В пятый день по новолунии всегда сильный ветер*
- **pranostiky živých tvorů**
 - pranostiky spojené se zvířaty - *Муравьи прячутся в гнезда - к грозе или сильному дождю.*
 - pranostiky spojené s člověkem - *Мозоли болят - будет мороз или дождь. Звон в ушах - летом к ненастью, зимою - к снегу.*
 - pranostiky spojené s rostlinami - *Цветы сильнее пахнут - перед дождем*
- **pranostiky atmosférické**
Кольцо вокруг Солнца во время дождя обещает быстрое улучшение погоды

2 KOMPARACE RUSKÝCH A ČESKÝCH PRANOSTIK

Pro komparaci pranostik jsem zvolila různá hlediska a třídění. Pranostiky budou porovnány z hlediska sémantického a z hlediska lingvistického. Mým cílem v rámci této kapitoly není porovnat všechny ruské pranostiky s pranostikami českými, ale nalézt zástupce předem stanovených skupin. Komparace pranostik bude nejprve provedena na základě roztrídění pranostik na jednotlivá období roku, posléze na základě výběru čtyř měsíců.

První část porovnání bude zaměřena na komparaci z hlediska sémantického, komparace bude provedena dle ročních období. Pro tento účel byly vytvořeny čtyři skupiny:

1. Pranostiky totožné z hlediska struktury a významu.
2. Pranostiky se stejným, či obdobným významem, s užitím stejných či podobných komponentů.
3. Pranostiky s obdobným významem s užitím rozdílných komponentů a pranostiky protikladné.
4. Národní originály bez protějšku ve druhém jazyce.

V práci budu pro zjednodušení užívat tyto názvy: shodné, podobné, odlišné/protikladné a pouze ruské pranostiky.

V rámci ročních období bude uvedena nejdříve krátká charakteristika konkrétního období, následně bude uvedena sémantická komparace dle stanovených čtyř skupin. V těchto skupinách budou dále pranostiky rozděleny na pranostiky – obecné, meteorologické, hospodářské, fenologické a relační. Do pranostik obecných spadají pranostiky obecně se vztahující k charakteristikám daného měsíce. Pranostiky meteorologické tvoří pranostiky, které předpovídají počasí na základě určitých přírodních jevů jako je například bouřka, duha, vítr, hrom, mráz, sníh apod. Hospodářské pranostiky se vztahují k úrodě a zemědělským pracím. Pranostiky fenologické předpovídají počasí na základě chování živočišné a rostlinné říše. Relační pranostiky obsahují předpovědi počasí, které na základě počasí v určitý den či v určitém období předpovídají charakter počasí jiného dne či období. Hranice mezi pranostikami fenologickými a relačními se mnohdy překrývá. Rozhodla jsem se však pranostiky, které předpovídají počasí na základě rostlinné a živočišné říše řadit k pranostikám

fenologickým. Pro každé z ročních období bylo zvoleno ke komparaci 30 náhodně vybraných ruských pranostik.

Po popisu ročního období a komparaci bude následovat tabulkový přehled celkového počtu vybraných ruských pranostik a jejich nalezených (případně nenalezených) ekvivalentů v českém jazyce, dle jednotlivých skupin pranostik. Pro dokončení komparace a úplný pohled budou ryze české pranostiky následně vybrány cíleně pouze pro představu, do komparace však zahrnuty nebudou.

2. 1 Komparace na základě ročních období

Rozdělení roku na jednotlivá období se liší dle klimatických podmínek, ve kterých se daný stát nachází. Tak například v zemích tropického a subtropického pásu se rozlišují ve většině případů pouze dvě roční období – období sucha a období dešťů. Čtvero ročních období je typické pro oblasti mírného a polárního pásu, kde se jejich rozdělení odvíjí od oběhu Země okolo Slunce a sklonu zemské osy.

V podmínkách mírného pásu je obvykle prvním obdobím roku jaro, které začíná s jarní rovnodenností⁴⁵, tedy 21. března, následuje letní slunovrat a s ním začátek léta – 21. června, poté 23. září, značící podzimní rovnodennost a ohlašující podzim, posledním obdobím je zima, kdy dne 21. prosince nastává zimní slunovrat.

V Rusku se však setkáváme s odlišným členěním. Jednotlivá období se datují následovně.

- jaro - od 1. března do 31. května.
- léto - od 1. června do 31. srpna
- podzim – od 1. září do 30. listopadu
- zima - od 1. prosince do 29. února⁴⁶

⁴⁵ Rovnodennost znamená, že den i noc trvají stejnou dobu, tedy 12 hodin.

⁴⁶ Времена года. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0

2. 1. 1 JARO⁴⁷

Ruské jaro začíná 1. března (podle nového stylu⁴⁸ 14. března) a tvoří ho celkem tři měsíce – březen, duben a květen. Mezi obyvateli je nazýváno jako *благодатное, всеоживляющее*, tedy požehnané a vše oživující. Jarní počasí je nestálé, jaro může být krátké či dlouhé, brzké či pozdní. Trvá celkem 92 dní a 21 hodin a v jeho rámci se vyděluje několik období, která se nazývají následovně.

- od 1. března do 17. března – Přelom zimy (Перелом зимы)
- od 18. března do 15. dubna – Období tání sněhu (Снеготаяние.)
- od 16. dubna do 5. května – Obnovení/Oživení jara (Оживление весны)
- od 6. května – do 21. května – Vrchol jara (Разгар весны)
- od 22. května do 31. května – Předletí (Предлетье)

V některých kalendářích se můžeme setkat s jinými názvy, například – *Предвесенье, Водополье, Пролетье* a s jiným datovým vymezením, kdy například období Oživení jara přichází již 15. dubna, Vrchol jara nastává 11. května apod.

Dle astronomického kalendáře, začíná jaro dnem jarní rovnodennosti, tedy 21. nebo 22. března. Meteorologické jaro začíná 1. března a trvá do 31. května. Fenologické jaro nastává s prvními květy olše a odchází s dobou odkvétání ovocných stromů a opadání plodů jilmu. Orientačně se jedná o období mezi 18. březnem a 10. červnem.

Jaro je obdobím probouzení přírody. Stěhovavé ptactvo se vrací z teplých krajín, stromy a květiny začínají pučit a kvést, mění se chování zvířat. Příchod jara ohlašuje především přilet havranů, vlaštovek, špačků, skřivanů, jeřábů, divokých hus a dalšího ptactva, dále nové přírůstky u zajíců a losů, námluvy vlků a lišek, rozmnožování

⁴⁷ Všechny příklady pranostik pro toto období jsou převzaty z následujících knih:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, draznilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari russkogo jazyka*. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den*. Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

⁴⁸ Nový styl = po přijetí gregoriánské reformy je platný od roku 1918. Pravoslavná církev však gregoriánský kalendář nikdy nepřijala a doposud používá kalendář juliánský – tedy starý styl. Rozdíl mezi těmito kalendáři dnes činí 13 dní.

obojživelníků. Tyto fenologické charakteristiky jara jsou zachyceny právě v pranostikách.⁴⁹

Pranostiky shodné

Stejně pranostiky v rovině **obecné** se vztahují především k charakteristikám podzimu jako takového.

- *Красна весна, да голодна.*
- ❖ *Jaro je krásné, leč hladové.*
- *Весной ведро воды - ложка грязи, осенью ложка воды - ведро грязи.*
- ❖ *Na jaře džber deště - lžíce bláta, na podzim lžíce deště - džber bláta.*

Následující pranostiky spadají do kategorie pranostik **fenologických**. Tyto pranostiky se ve své předpovědi zaměřili na příchod jara, na který usuzují dle přiletu ptactva. Prvním zvěstovatelem jara, je na základě ruských i českých pranostik, vlaštovka.

- *Первая ласточка.*
- ❖ *První vlaštovka.*

Po přiletu vlaštovek se však zima ještě nevzdává, mohou se objevit ještě mrazíky.

- *Одна ласточка весны не делает.*
- ❖ *Jedna vlaštovka jaro nedělá.*

S pučením bříz přilétá z teplých krajín také slavík.

- *Соловей запеваает, когда может напиться с березового листа.*
- ❖ *Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu.*

Pranostiky podobné

V rámci této skupiny byla nalezena kategorie pranostik **fenologických**. Za posla jara je v obou jazycích považován rovněž špaček. Následné pranostiky se věnují předpovědím teplého jara.

⁴⁹ Приметы, пословицы и поговорки про весну: Народный календарь. In: *Razumniki.ru* [online]. 2006 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.razumniki.ru/primeta_poslovica_vesna.html

- *Увидел скворца - знай: весна у порога.*
- ❖ *Špačkové přináší zprávu o jaru, vlaštovky jaro a teplé dny.*

Pranostiky obou jazyků se také soustředí na předpověď teplého jara na základě kukání kukaček a také vlaštovky. České pranostiky, na rozdíl od ruských pranostik, rozšiřují tuto předpověď o čápa a divoké kachny.

- *Кукушка, часто и сильно кукующая весной, предвещает теплое время.*
- ❖ *Kukačka, která v březnu kuká (čáp, který tluká a divoké kachny na přiletu) oznamují teplé jaro.*
- *Ласточка вылетает – тёплый день обещает.*
- ❖ *Když vlaštovičky přiletí, je to znamení podletí.*

Pranostiky se také nevyhýbají dlouhodobým předpovědím. Na následujících příkladech se budoucí úroda předpovídá právě na základě všech tří jarních měsíců. Jedná se tedy o pranostiky **relační**.

- *Март сухой, апрель сырой, май холодный – год хлебородный.*
- ❖ *Suchý březen, mokrý duben, chladný máj, v stodolách ráj.*

Do této kategorie spadají dále pranostiky **hospodářské**. Jaro je nejdůležitějším obdobím pro zemědělce a zemědělské práce, především pro výsev žita a pšenice. Od úrody se pak odvíjel blahobyt v zimě. To, jak byly tyto práce důležité, lze odvodit právě z pranostik. Všechny následující pranostiky se v ruském i českém jazyce vztahují k jedinému – je čas se probudit, nebýt líný a zasít, nebo nebude mít v zimě co jíst. Význam je tedy stejný, užitá slovní zásoba a větné konstrukce podobné.

- *Весенний день год кормит.*
- *Пришла весна - тут уж не до сна.*
- *Кто много спит весной, у того зимой бессонница бывает.*
- *Кто поздно встает, у того хлеба не достает.*
- *Пахать (сеять) да боронить - денечка (часочка) не обронить.*
- ❖ *Kdo na jaře otálí, v zimě pláče.*
- ❖ *Jaro nám otec i máti, kdo nezasil, nebude mu zráti.*
- ❖ *Kdo na jaře neseje, v zimě nevěje.*
- ❖ *Jaro lenochy nechválí, ale pracovité velebí.*

Pranostiky odlišné a protikladné

Tyto pranostiky, mají podobně vyhlížející ekvivalent v protějším jazyce, liší se však v určitém konkrétním nejpodstatnějším znaku či samotné předpovědi.

Následující **fenologické** pranostiky se liší v samotném nositeli teplého počasí. Zatímco v Rusku nosí teplé počasí skřivan, v České Republice kukačka a vrány.

- *Зяблик летит к холодам, а жаворонок к теплу.*
- ❖ *Brzké létání vran je znamením nadcházejícího teplého léta.*
- ❖ *Vlaštovka přináší jaro, ale kukačka teplé dny.*

Další kategorií pro srovnání pranostik je kategorie pranostik **meteorologických**, jejichž předpovědi se odvíjí od určitých přírodních jevů. Mezi tyto jevy prostřednictvím, kterých se předpovídá počasí na jaře, patří například hrom. Pranostiky se v jazycích liší. Zatímco ruská pranostika na základě hromu usuzuje na to, jaké bude jarní počasí, česká pranostika určuje pouze směr příštích bouřek.

- *Первый гром гремит при южном ветре – то и весна будет тёплой, при западном – дождливая, при северном – холодная, при восточном – тёплая и сухая.*
- ❖ *Kam se první bouřka honí, všechny ostatní táhnou po ní.*

Následují pranostiky, které na základě jarního počasí předpovídaly počasí letní. Pranostiky patří do skupin pranostik **relačních** a jsou odlišné.

- *Если весной снег тает быстро, а вода бежит дружно - к мокрому лету.*
- *Ранняя весна - признак того, что летом будет много непогожих дней.*
- ❖ *Časné jaro - mnoho vody, jarní deště - mnoho škody.*
- ❖ *Vlhké jaro přivádí chladné léto, suché jaro předznamenává léto horké.*

Pranostiky pouze ruské

Další pranostiky, které budou uvedeny, existují pouze v ruském jednom jazyce. Neexistuje k nim shodný ani podobný ekvivalent.

Jsou jimi například pranostiky, týkající se předpovědi jarního počasí pomocí havranů, tedy pranostiky **fenologické**.

- *Увидел грача - весну встречай.*
- *Грач на горе - весна во дворе.*
- *Прилетевшие грачи сразу на гнездо садятся - весна будет ранняя .*
- *Прилетевшие грачи садятся на землю - весна будет затяжная.*
- *Весну приносят на крыльях журавли.*

Dále také pranostiky **relační**, které předpovídají na základě větru, jaké bude jaro.

- *Первый гром при южном ветре - весна теплая будет.*
- *Первый гром эри восточном ветре - дружная и теплая весна.*
- *Первый гром при северном ветре - холодная весна, затяжная.*
- *Первый гром при западном ветре - мокрая весна.*

Zástupce v této kategorii má i jedna pranostika **meteorologická**.

- *Весеняя пурга - к большому урожаю.*

Obecné pranostiky bez ekvivalentu v českém jazyce jsou následující.

- *Весна красна цветами, а осень - снопами.*
- *Весной день долог, а нитка коротка.*

Pro úplnost jsem z jazyka českého vybrala následující pranostiky. V jazyce českém jsou těmito „originály“ například pranostiky **hospodářské**, které se týkají jarních výsevů a následné předpovědi úrody. Úroda je nejčastěji předpovídána pomocí charakteru počasí panujícímu na jaře, sněhu, květů stromů, chroustů, apod.

- ❖ *Jsou-li květy dubů pěkné, bude úrodný rok.*
- ❖ *Mnoho chroustů na jaře předpovídá úrodný rok.*
- ❖ *Chladné a vlhké jaro přivozuje neúrodný rok.*
- ❖ *Jsou-li na jaře a v začátku léta příliš studené noci a jíní, bude neúrodný rok.*
- ❖ *Je-li příliš sucho a parno, když sejeme a když obilí zraje, bude neúrodný rok.*
- ❖ *Je-li na jaře v dubnu a v květnu příliš mnoho rosy a mlhy, bude neúrodný rok.*

Tabulka č. 2 – Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění

JARO 30 pranostik celkem	Pranostiky meteorologické	Pranostiky hospodářské	Pranostiky fenologické	Pranostiky relační	Pranostiky obecné
shodné	0	0	3	0	2
podobné	0	5	3	1	0
protikladné/ odlišné	1	0	1	2	0
jen v ruském jazyce	1	0	5	4	2

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že z celkového počtu 30 vybraných ruských pranostik, vztahujících se k období jara, je celkem 5 pranostik shodných (3 pranostiky fenologické a 2 pranostiky obecné), dále 9 pranostik podobných (5 pranostik hospodářských, 3 fenologické a 1 pranostika relační), 3 pranostiky odlišné či protikladné a 12 pranostik je čistě ruských (1 pranostika meteorologická, 5 fenologických, 4 relační a 2 obecné). K těmto ruským originálům jsem pro úplnost vybrala 6 ryze českých pranostik z oblasti hospodářské.

Nejvíce početnou skupinou je skupina pranostik existujících jen v jednom jazyce s celkovým počtem 12 pranostik, nejméně zastoupenou skupinou je skupina pranostik meteorologických s celkovým počtem 2 pranostik. Z hlediska typu pranostik je nejpočetnější skupinou skupina pranostik fenologických – celkem 12 pranostik. Tyto pranostiky jsou spojeny s prvními posly jara a s předpovědí počasí na jaře.

2. 1. 2 LÉTO⁵⁰

Období léta začíná 1. červnem, trvá celkem 92 dní a skládá se z června, července a srpna. Léto úzce souvisí se zimou. Charakter počasí v létě často ovlivňuje charakter počasí v zimě. Proto se pranostiky letní mnohdy vztahují k době zimy. Stejně jako jaro, se léto skládá z jednotlivých období, které se nazývají následovně.

- od 1. června do 10. června – Předletí (Предлетье)
- od 11. června do 5. července – Začátek léta (Пролетье)
- od 6. července do 26. července - Vrchol léta (Полное лето)
- od 27. července do 26. srpna – Odcházející léto (Спад лета)
- od 27. srpna do 31. srpna – Začátek podzimu (Начало осени)

Léto dle astronomického kalendáře, začíná letním slunovratem – 21. června a končí podzimní rovnodenností – 23. září. Meteorologické léto je vymezeno obdobím od 1. června do 31. srpna. Fenologické léto nastává s dozráváním klasů, s poletováním semen jilmů, s rozkvétáním šípkového keře. Kalendářně tomu odpovídá období od 11. června do 26. srpna. V rámci tohoto pojetí léta se vyčleňují dvě období.

- období před rozkvětem lípy – obvykle okolo první poloviny července
- období po rozkvětu lípy do prvního přizemního mrazíku

Na léto připadají následující svátky - Вознесение, Троица, Иванов день, Ильин день, Спас, Успение a dva půsty: Петров пост и Успенский пост.

Jedná se o nejteplejší část roku, období senoseče, léčebných bylin, letních dešťů, žní, bouřek, zrání révy a prvních odletů ptactva. Seno a otavy byly důležité pro krmení dobytka v zimních měsících. Jedná se o období, v němž jsou zahájeny a ukončeny nejdůležitější zemědělské práce – žně.⁵¹

⁵⁰ Veškeré příklady pranostik k tomuto období budou převzaty z následujících knih
ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženi: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok.* Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den.* Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa.* Praha: Horizont, 1986.

⁵¹ Лето - описание времени года. In: *To-name.ru* [online]. 1999 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z:

<http://to-name.ru/primeti/leto.htm>

Pranostiky shodné

První skupinu v rámci těchto pranostik tvoří pranostiky **obecné**, vypovídající o všeobecném charakteru léta.

- *Пчела рада цвету, а человек - лету.*
- ❖ *Lidé se radují létu a včelky květu.*
- *Летний день год кормит.*
- ❖ *Léto sytí rok.*
- *Дважды лета в году не бывает*
- ❖ *Dvakrát za rok léto nenastane.*
- *Лето - припасиха, зима - подбериха.*
- ❖ *Léto schránilka a zima trávilka.*
- *Дождливое лето хуже осени.*
- ❖ *Deštivé léto horší podzimku.*

V rámci této kategorie jsou společné také pranostiky **relační**, které na základě počasí v létě, usuzují na počasí v zimě. Upozorňují také, aby sedlák léto nepromarnil, jinak nebude mít v zimě co jíst.

- *Жаркое лето - холодная зима.*
- ❖ *Horké léto – studená zima.*
- *Урожайное лето предвещает холодную зиму.*
- ❖ *Je-li úrodné léto, přijde tuhá zima.*
- *Лето пролежишь - зимой с сумой побежишь.*
- ❖ *Kdo léto proleží, zimu prochodí s žebráckou mošnou.*

Pranostiky **fenologické** obsahují celkem tři pranostiky zcela shodné v obou jazycích, první dvě se týkají vlaštovek, poslední poté předpovědi deště na základě vůně květin.

- *Ласточки летают низко - к дождю.*
- ❖ *Vlaštovky létají nízko při zemi, bude pršet.*
- *Ласточки летают высоко - будет ведро.*
- ❖ *Pokud vlaštovky létají vysoko, počasí bude hezké a suché.*

- *Цветы сильно пахнут - перед дождем.*
- ❖ *Voní-li květiny více nežli obyčejně, bude pršet.*

Pranostiky podobné

V kategorii **obecných** pranostik jsem našla v obou jazycích smyslově podobnou pouze následující pranostiku.

- *Красное лето никому не докучило.*
- ❖ *V létě – dobře je na světě.*

Opět se setkáváme i s pranostikami **relačními**.

- *Лето сухое, жаркое - зима малоснежная, морозная.*
- ❖ *Teplé a suché léto přivádí za sebou mírný podzimek, tuhou zimu a nejlepší víno.*

V rámci pranostik **hospodářských** byly nalezeny následující pranostiky. Ruská pranostika bude uvedena ještě jednou v této kategorii a to vzhledem k existenci mnoha jejích ekvivalentů v jazyce českém. Pranostiky jsou spojeny se zemědělskými pracemi a upozorňují rolníky, aby se věnovali v létě práci, aby se tak připravili na zimu, měli co jíst a nemuseli v zimě žebrať.

- *Лето пролежишь - зимой с сумой побежишь.*
- ❖ *Kdo v létě nerobí, v zimě nedrobí.*
- ❖ *Kdo se v létě nezapotí, v zimě se nenasytí.*

Další kategorii tvoří pranostiky **fenologické**. S koncem léta se zimní počasí předpovídá na základě odletu stěhovavého ptactva – zde konkrétně pomocí divokých hus. Na studenou a tuhou zimu také upozorňují mravenci, kteří rozšiřují svá mravenišť a stavějí je do výšky.

- *Гуси летят - зимушку на хвосте тащат*
- ❖ *Divoké husy svačinu odnášejí a zimu přinášejí.*
- ❖ *Divoké husy na odletu- konec babímu létu.*
- *Когда муравьи летом наносят большие муравейные кучи, то ожидай ранней и холодной зимы.*
- *Муравьи увеличивают муравейники - жди холодной зимы.*

- ❖ *Staví-li mravenci ještě na svatou Annu svou hromadu, můžeme očekávat tuhou zimu.*
- ❖ *Staví-li v červenci hromadu mravenci po kraji všude, tuhá zima bude.*

Následující pranostiky se vztahují k předpovědi deště. Příklady usuzující na déšť poukazují na chování a pokřikování ptactva, růst hub, kvákající žáby a typické chování pavouků.

- *Ласточки летают низко - к дождю.*
- ❖ *Pijí-li vlaštovky a jiříčky vodu (= létají-li nízko nad vodou a dotýkají-li se hladiny), déšť se blíží.*
- *Вороны часто кричат – к дождю или бурной погоде.*
- ❖ *Vrána kráká - déšť krápá.*
- *Паук не раскидывает своих сетей - к дождю или буре.*
- ❖ *Pískají-li pavouci, nepředou-li nebo předou pouze krátké nitě a přetrhávají-li své předno, bude pršet.*
- *Лягушки расквакались - перед дождем.*
- ❖ *Ozývá-li se za dne rosnička a jiných žab hojně křehocením, déšť je nablízku.*
- ❖ *Když volá zelená žabka, bývá ráda kapka.*
- *Будет дождик - будут и грибки.*
- ❖ *Před deštěm začínají růst četné lesní houby.*

Pranostiky, předpovídající hezké počasí, se obsahově rovněž opírají o chování zvířat, v našem případě také o výskyt či absenci ranní rosy.

- *Пауки активно ткут свои сети - к хорошей ясной погоде.*
- *Если пауков видно много - надо ждать хорошей погоды.*
- ❖ *Hodně pavučin v přírodě věští trvalé, hezké počasí.*

Pranostiky odlišné a protikladné

Níže uvedené **relační** pranostiky si v jazycích protiřečí. Zatímco chladné léto v ruském jazyce značí mírnou zimu, v českém jazyce naopak zimu krutou.

- *Прохладное лето - сиротская зима (мягкая).*
- ❖ *Chladné a vlhké léto ohlašuje chladný podzim a krutou zimu.*

K této kategorii se také řadí pranostiky **fenologické**. V českých pranostikách na déšť upozorňuje velké množství druhů ptactva, labuť k nim však nepatří.

- *Если лебеди вечером раскричались завтра будет дождь.*
- ❖ *Na déšť usuzujete: Pokřikují-li a zpívají-li nápadně pěnkavy, konipasové, střízlíci, sýkory, vrabci, krkavci, vrány, havrani, kavky, žluny, datlové, strakaroudi, jeřábi, káňata, sojky, hrdličky, divoké husy, kachny a čápi.*

Pouze ruské pranostiky

V následující kategorii po vyřídění zůstala v rámci skupiny obecných pranostik jedna pranostika.

- *Летом каждый кустик, ночевать пустит.*

Vzhledem k provázanosti a vlivu charakteru léta na charakter zimy se mnoho pranostik zaměřuje právě na předpovědi zimy na základě léta a naopak. Jedná se tedy o pranostiky **relační**. Obvykle, když je léto teplé, lze očekávat studenou zimu. V ruském jazyce se předpovědi zimy na základě letního počasí zaobírá větší množství pranostik, než v jazyce českém.

- *Лето бурное - зима с метелями.*
- *Урожайное лето предвещает холодную зиму.*
- *Лето дождливое - зима снежная.*

V českých pranostikách se oproti ruským, hojně vyskytují pranostiky vztahující se k senu a sečení. Jako příklad jsem zvolila pranostiky **hospodářské**.

- ❖ *Kdo začíná sekat v pátek, nedostane domů seno suché.*
- ❖ *Když prší, seč, když je hezky, suš.*
- ❖ *Kdo seče v dešti, tomu sena nezčernají.*
- ❖ *Seno se usuší i ve vodě, otavu musíš na hrábích.*

Tabulka č. 3 - Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění

LÉTO 30 pranostik celkem	Pranostiky meteorologické	Pranostiky hospodářské	Pranostiky fenologické	Pranostiky relační	Pranostiky obecné
shodné	0	0	3	3	5
podobné	0	1	10	1	1
protikladné/ odlišné	0	0	1	1	0
jen v ruském jazyce	0	0	0	3	1

Zdroj: Vlastní zpracování

V této kategorii bylo vybráno celkem 30 ruských pranostik, z nichž 11 pranostik bylo zcela shodných (3 fenologické, 3 relační a 5 obecných), 15 pranostik podobných (2 meteorologické, 1 hospodářská, 10 fenologických, 1 relační a 1 obecná pranostika), 2 pranostiky protikladné (1 fenologická a 1 relační), 4 čistě ruské pranostiky (3 pranostiky relační a 1 pranostika obecná), doplněné o 4 příklady pranostik pouze českých (hospodářské).

Nejvíce zastoupené v tomto období jsou pranostiky druhé skupiny, tedy pranostiky podobné, celkem 13 pranostik, nejméně s počtem 2 pranostiky - pranostiky odlišné a protikladné. Z hlediska jednotlivých pranostik se nejvíce objevovaly pranostiky fenologické a to s celkovým počtem 14, které se ve svých předpovědích soustředily především na předpověď deště či hezkého počasí.

2. 1. 3 PODZIM⁵²

Podzim začíná 1. zářím, skládá se z měsíců září, října a listopadu. Je znám také jako Осенины, Мокропогодье.

⁵² Příklady pranostik byly vybrány z následujících knih:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok.* Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

V rámci podzimu se vyčleňují následující období.

- od 1. září do 23. září – Začátek podzimu (Начало осени)
- od 24. září do 14. října – Zlatý podzim (Золотая осень)
- od 15. října do 22. října – Hluboký podzim (Глубокая осень)
- od 23. října do 26. listopadu – Předzvěst zimy (Предзимье)
- od 27. listopadu do 30. listopadu – První zima (Первозимье)

Astronomický podzim začíná dnem podzimní rovnodennosti (23. září) a končí dnem zimního slunovratu (21. prosinec). Z hlediska fenologického začíná podzim odletem ptactva, opadáním žlutých listů a prvními mrazíky, kalendářně odpovídá období od 27. srpna do 26. listopadu.

Dle starých zvyků, vítali podzim celkem třikrát. Poprvé v Семен-день, 14. září (1. září dle starého stylu) jedná se o den památky Simeona Stylita (Симеон Столпник). Podruhé - v den narození Matky boží dne 21. září (8. září dle starého stylu), tento svátek byl svátkem žen a ženských prací. Potřetí se podzim vítal 24. září (11. září dle starého stylu) v den Feodory.

Na období podzimu připadají také důležité svátky. Těmito svátky jsou například narození Matky boží, svátek Povýšení Kříže (Воздвижение), den Pokrova (Покров), svátek Казанская a začátek vánočního půstu.⁵³

Na podzim se můžeme také setkat s obdobím babího léta, které obvykle přichází koncem září a trvá do první poloviny října. V této době se můžeme těšit ze suchého a teplého počasí. Noci však mohou být studené. Původ názvu může být odvozen od dvou událostí. V přírodě se v průběhu babího léta volně vznášejí pavučiny, které dříve lidem připomínali šedé vlasy „bab“. Druhá varianta pojmenování spojuje krátké trvání babího léta s krátkým životem bab, kterým už moc času nezbývá.⁵⁴

Podzim je tedy obdobím velkých změn. Je dobou sklizně a příprav na zimu, barevného listí, stěhovavého ptactva, zkracujících se dní, měsícem podzimních větrů a plískanic, prvních mrazíků.

⁵³ Осень - описание времени года. In: *To-name.ru* [online]. 1999 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://to-name.ru/primeti/ocen.htm>

⁵⁴ Бабье лето. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D1%8C%D0%B5_%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BE

Pranostiky shodné

Z **obecných** pranostik byla nalezena pouze jedna zcela shodná pranostika.

- *Дружный листопад - крутая зима будет.*
- *Brzký listopad - tuhá zima.*

Všechny následující pranostiky bychom mohli zařadit do kategorie **fenologických** pranostik. Níže zmíněné pranostiky obsahují zvířecí či rostlinný prvek, na jehož základě se předpovídá, jaké bude počasí v zimě.

- *Орехов много, грибов мало - зима будет снежная и суровая.*
- ❖ *Je-li na podzim málo hub a mnoho lískových oříšků, bude tuhá zima.*
- *Белки делают большой запас орехов - жди холодной зимы.*
- ❖ *Strádají-li veverky veliké zásoby oříšků, bude zima vleklá a tuhá.*
- *Если в зайцах много жиру, то зима будет суровая.*
- ❖ *Když mají zajáci ke konci podzimu hodně sádla, bude tuhá zima.*
- *Пчелы к осени леток улья залепляют воском, оставляя чуть видное отверстие, - зима будет холодная; оставляют леток открытым - теплая.*
- ❖ *Zalepí-li si včely na podzim, když přestanou vyletovat, česno skoro docela voskem, bude zima velmi tuhá.*

Pranostiky podobné

Zástupcem v kategorii pranostik **obecných** je tato pranostika.

- *Осень - погоды перемен восемь*
- ❖ *Listopad z mlhy, jinovatky, deště, sněhu, sucha a bláta, před zimou k zimě chvátá.*

Velké množství pranostik je věnováno pranostikám pro předpověď charakteru počasí v zimě a na podzim. První kategorií je v této oblasti kategorie pranostik **fenologických**. Předpovědi se odvíjejí od chování zvířat a růstu rostlin, úrody plodin.

- *Если много орехов и грибов - зима будет снежная и суровая.*
- ❖ *Моч hub srpnových – моч vánic sněhových.*
- ❖ *Nejsou-li hříby, nebude sněhu. Je-li moc hřibů, bude moc sněhu.*
- ❖ *Nejsou-li v srpnu hříby, nebude v zimě sněhu.*

- *Много желудей на дубу в сентябре - к лютой зиме, к обилию снега перед Рождеством.*
- ❖ *V roce, když dub hodně žaludů dává, bude zima dlouhá a stálá.*
- ❖ *V říjnu hodně žaludů a bukvic označuje zimu víc.*
- ❖ *Je-li mnoho žaludů, přijde tuhá a dlouhá zima.*
- *Если в зайцах много жиру, то зима будет суровая.*
- ❖ *Hustý kožich zaječí - zima bývá největší.*
- ❖ *Oblékají-li si zajíci hustý kožíšek a mají-li mnoho sádla, bude tuhá zima.*
- *Кроты и мыши делают большие запасы - к суровой и снежной зиме.*
- *Если кроты к осени натаскивают в свои норы много жнивья или соломы - зима предстоит холодная.*
- ❖ *Zatahují-li myši a krteci do svých děr mnoho suché trávy a slámy, připravují se na studenou zimu.*
- *Если луга опутаны тенетником, гуси гуляют стадами, скворцы долго не отлетают, а зайцы долго не беляют, то осень будет протяжная и ведреная.*
- ❖ *Je-li hodně babího léta a divoké husy a špačkové neodlétají, bude dlouho příhodný podzim.*

Závěrečnou kategorii tvoří pranostiky **relační**. Zde se předpověď podzimního a zimního počasí odvíjí od přírodních jevů jako je mlha, opadání listů, babí léto, bouřky.

- *Теплая осень - к долгой зиме.*
- ❖ *Po pěkném podzimu následuje tuhá zima.*
- *Лист хотя и пожелтел, но отпадает слабо - морозы наступят не скоро.*
- ❖ *Když dlouho listů nepadá, tuhá zima se přikrádá.*
- *Много тенетника на «бабье лето» — к ясной осени и холодной зиме.*
- ❖ *Je-li ve vzduchu mnoho babího léta, bude dlouho jasné počasí.*
- *В сентябре гроза - осень будет долгая, теплая.*
- ❖ *Jsou-li ještě na podzim bouřky, neuhodí brzo mrazy.*

Pranostiky odlišné a protikladné

V rámci této skupiny byla nalezena jedna pranostika splňující podmínky této skupiny a to pranostika **meteorologická**.

Babí léto je charakterizováno jako období slunečné, suché a teplé. Jedná se o návrat léta na kratičký okamžik. Pranostiky v obou jazycích, na základě počasí, které panuje v období babího léta, předpovídají počasí podzimní, vzájemně si však protirečí.

- *Бабые лето сухое — осень мокрая, бабые лето ненастно — осень сухая.*
- ❖ *Jsou-li prvé dny babího léta jasné a suché, nastane teplý podzim.*

Pouze ruské pranostiky

V této kategorii zbyla po vyřídění jedna pranostika **obecná** a jedna pranostika **meteorologická**.

- *Осенью и у воробья пиво.*
 - *Облака редкие - будет ясно и холодно.*
- Následující **fenologické** pranostiky se nalézají pouze v jazyce ruském.
- *Если мыши во льну гнездо совьют, то в зиму большие снега будут.*
 - *Если мыши отрывают норы на теплую сторону - зима суровая.*
 - *Появились опенки - лето кончилось.*
 - *Пчелы рано укрываются в улей - осень будет ранняя, холодная.*
 - *В лесу много рябины - осень будет дождливая, мало – сухая.*
 - *Появились комары поздней осенью — к мягкой зиме.*
 - *Если осенью березы желтеют с верхушки, следующая весна будет ранняя, а если снизу, то поздняя.*
 - *Осень будет теплой, если до поздней осени цветут анютины глазки, лютики, маргаритки, тысячелистник, клевер.*
 - *Если гуси гуляют стадами, скворцы не отлетают, то осень будет протяжная и ветреная.*
 - *Муравьи спешат укрыться в своих домах - жди холодную осень.*
 - *Деревья торопятся сбросить листву - жди резкое похолодание с морозами.*

Opět pro úplnost uvádím pranostiky ryze české. Týkají se především hospodářských prací - podzimní setby a orby, jedná se tedy o pranostiky hospodářské.

- ❖ *Kdo na podzim šetří, toho zima nevyhladoví.*
- ❖ *Jak se seje na podzim, tak se seje i z jara.*

- ❖ *S ozimním setím třeba více pospíchatí než s jarním.*
- ❖ *Podzimní orání je jak poloviční hnojení.*

Tabulka č. 4 – Souhrný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění

PODZIM 30 pranostik celkem	Pranostiky meteorologické	Pranostiky hospodářské	Pranostiky fenologické	Pranostiky relační	Pranostiky obecné
shodné	0	0	4	0	1
podobné	0	0	6	4	1
protikladné/ odlišné	1	0	0	0	0
jen v ruském jazyce	1	0	11	0	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Pro období podzimu bylo vybráno celkem 30 ruských pranostik. Z tohoto počtu bylo celkem 5 pranostik zcela shodných (4 fenologické a 1 obecná), 11 pranostik podobných (6 fenologických, 4 relační a 1 obecná). Jednoho zástupce v rámci celkového počtu mají také pranostiky protikladné (1 meteorologická pranostika). V rámci těchto 30 pranostik bylo 13 pranostik zcela ruských (11 pranostik fenologických, 1 meteorologická a 1 obecná), doplnila jsem je celkem 4 příklady pranostik pouze českých (pranostiky hospodářské).

Největší zastoupení lze nalézt ve skupině pranostik existujících jen v jednom jazyce – celkem 13 takovýchto pranostik, nejméně pak ve skupině pranostik odlišných a protikladných – pouze 1 zástupce. Z hlediska typu pranostik jasně vyhrává kategorie pranostik fenologických – celkem 21 pranostik. Tyto pranostiky se především soustřeďují na předpovědi podzimního a zimního počasí na základě chování zvířat a rostlin.

2. 1. 4 ZIMA⁵⁵

Zima trvá celkem 90 – 91 dnů, skládá se z měsíců prosince, ledna a února a do země přichází ze severovýchodní strany. Toto období se pyšní hned několika názvy – Зима, Зимка, Зимочка, Зимушка, Зимонька, Зимишка (mírná), Зимища (dlouhá, krutá), Седая Чародейка. Základním znakem zimy je sníh a nízké teploty.

Meteorologové rozlišují dva typy zim – zimu mírnou (teplá zima se sněhem) a zimu studenou.

Astronomická zima začíná zimním slunovratem (21. prosince) a končí jarní rovnodenností (21. března). Meteorologická zima začíná 1. prosince a končí 28. února. Z fenologického hlediska trvá zima celkem 111 dnů, od 27. listopadu do 17. března. Rozděluje se na následující období:

- První zima (Первозимье) – od 27. listopadu do 22. prosince
- Tradiční zima (Коренная зима) - od 22. prosince do 15. února
- Přelom zimy (Перелом зимы) – od 15. února do 28. března

Na období zimy připadá letní slunovrat, od něhož začíná pomalu přibývat světla. Se zimním slunovratem jsou spojeny nejvýznamnější svátky – ruské Vánoce a Nový rok, které jsou označovány jako svátky zimy.

Počasí je v zimě velmi proměnlivé, často se střídají teplejší dny bohaté na srážky s mrazivými a jasnými dny. Jedná se o období dlouhých večerů, zimního spánku zvíře a čekání na jaro.

Z klimatického hlediska zima začíná při poklesu teplot pod bod mrazu. V Rusku se tato doba liší v závislosti od jednotlivých regionů. Zima v severních oblastech přichází již na konci září (Čukotka, Jakutsk, Krasnojarsk), nejpozději pak na začátku ledna. Ve středním pásu nastává zima obvykle ve druhé polovině listopadu. První větší

⁵⁵ Následující příklady pranostik byly vybrány z těchto knih:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus ruskich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, draznilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari ruskogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa*. Praha: Horizont, 1986.

mrazy (s noční teplotou od - 3 až do - 7 stupňů) se mohou objevit již v druhé polovině října. Svědčí o tom i svátek Pokrova, který je stanoven na 14. října a který značí konec podzimu a začátek zimního počasí.

Nejchladnějším měsícem bývá obvykle leden (v mořských oblastech – únor). Nejtemnějším měsícem pak prosinec vlivem dlouhých nocí.

V Rusku zima přichází ze severovýchodu. Sněžit začíná obvykle koncem října, zpočátku se jedná o srážky smíšené, tedy déšť se sněhem postupně přecházející v pevný sníh. Často se objevují krátkodobá oteplení vlivem vrcholících atlantických cyklónů. Takovéto období bývá označováno jako Předzima. Trvá přibližně do konce listopadu, kdy nastupuje Klimatická zima, která je charakteristická stálými teplotami pod bodem mrazu a díky stálé pokrývce sněhu vytvořením cest pro sáně.⁵⁶

Pranostiky shodné

V rámci **obecných** pranostik je společná pouze následující pranostika.

- *В зимний холод - каждый молод.*
- ❖ *Когда зимний холод, то каждый млад.*

V rámci **meteorologických** pranostik jsem našla následující dvě pranostiky.

- *Снежные хлопья крупные - будет оттепель.*
- ❖ *Падают ли celé чумаче снеговых влочек, буде облева.*
- *Сильно блестят зимою звезды - к морозу.*
- ❖ *Свítí ли в зиме звезды hodně jasně, jiskří a září, bude mráz.*

Relační pranostiky mají v této kategorii rovněž svého zástupce.

- *Зима морозная - лето жаркое.*
- ❖ *Тухá zima – horké léto.*

K této kategorii se také vztahují pranostiky **hospodářské**, které usuzují na úrodu obilí a s tím spojený dostatek chleba.

- *Много снега - много хлеба.*
- ❖ *Много sněhu – hodně chlebu.*

⁵⁶ Зима - описание времени года. In: *To-name.ru* [online]. 1999 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://to-name.ru/primeti/sima.htm>

- *Зима без снега, лето без хлеба.*
- ❖ *Zima bez sněhu, léto bez chlebu.*

Pranostiky podobné

V rámci pranostik **fenologických** byla nalezena tato dvojice pranostik.

- *Воробьи дружно чирикают - к теплу.*
- ❖ *Shlukují-li se neobvykle vrabci a drží-li sněm – bude obleva.*

Zastoupení v rámci této skupiny mají i pranostiky **meteorologické**. Součástí zimy tvoří i krátkodobé oblevy. Nejčastěji se oblevy předpovídají na základě chování přírody.

- *Лед почернел, лес шумит - жди оттепель.*
- *Если зимою шумит лес - ожидай оттепели.*
- ❖ *Když v zimě zčernají lesy, bude obleva.*
- ❖ *Když působí vítr v poledne jinovatku, bude obleva.*

Předpovědi mrazů se většinou odvíjí od sněhových bouří, chování ledu a hromu.

- *Мороз не велик а стоять не велит.*
- ❖ *Mráz skromný а každého honí.*
- *Снежный буран днем предвещает мороз ночью.*
- *Лед сильно трещит - будет мороз.*
- ❖ *Hřímá-li v zimě, bude mrazů hojně.*

Další kategorii tvoří pranostiky **relační**. Vzhledem k provázanosti letního a zimního počasí se množství pranostik vztahuje také k předpovědím zimy na základě počasí léta a naopak.

- *Зима холодная - лето теплое.*
- ❖ *Čím chladnější zima, tím teplejší léto.*
- *Зима по лету. Лето по зиме.*
- ❖ *Léto а zima náležejí k sobě.*

Své poměrné husté zastoupení mají v této skupině i pranostiky **hospodářské**. Většina z těchto pranostik je zaměřena na předpovědi úrody obilovin potřebných pro výrobu chleba na základě množství a charakteristik sněhu.

- *Зимний снег глубокий - летом хлеб высокий.*
- *Снег глубок - хлеб хорош.*
- ❖ *Jsou-li v zimě velké závěje, urodí se hodně ječmene.*
- ❖ *Čím v zimě hlubší sníh, tím vyšší jetel.*
- *Много снега - много хлеба.*
- ❖ *Много снегу – hodně chlebu.*
- ❖ *Zima bohatá sněhem - rok bohatý chlebem.*
- ❖ *Pod sněhem chléb, pod deštěm hlad.*
- *Снежная зима предвещает хороший рост трав.*
- ❖ *Hodně sněhu, hodně trávy.*

Závěrečnou společnou kategorií tvoří pranostiky pověrečné.

- *Кольцо вокруг солнца - к ненастью.*
- ❖ *Мá-li Slunce v zimě kolem sebe kruh, nebo dokonce několik kruhů, bude mráz a studeno.*

Pranostiky odlišné a protikladné

V rámci vybraných 30 pranostik nebyly nalezeny žádné pranostiky spadající do této skupiny.

Pouze ruské pranostiky

Ruské pranostiky, oproti pranostikám českým jsou v oblasti **relačních** pranostik mnohem podrobnější, počasí v zimě předpovídají rovněž na základě rosy, vánic a deště.

- *Зимой много инея - летом много росы.*
- *Зимой сухо и холодно - летом сухо и жарко.*
- *Если зимой вьюги - летом ненастье.*
- *Если зимой тепло - летом будет холодно.*
- *Зима снежная - лето дождливое.*
- *В начале зимы шел сильный снег, в начале лета пойдет сильный дождь.*

Další skupinou pranostik, které existují pouze v ruském jazyce, je skupina pranostik **obecných**, ty se vztahují k charakteristikám ruské zimy.

- *Зима без трех подзимков не бывает.*
- *Белые мухи полетели.*
- *Зима вошла в свои права.*
- *Заковал мороз реки, но не навеки.*

K této skupině se dále řadí také jedna pranostika **hospodářká** a jedna **meteorologická**.

- *Урожайный год - перед суровой зимой.*
- *От первого снега до санного пути - шесть недель.*

Opět pro úplnost uvádím pranostiky existující jen v rámci českých pranostik. Opěr byla vybrána skupina pranostik hospodářských. Tyto pranostiky se zaměřují na předpověď úrody jiných plodin nežli obilovin, například na úrodu ovoce a zeleniny.

- ❖ *Je-li v zimě na stromech hodně jinovatky, bude úroda ovoce.*
- ❖ *Jsou-li v zimě po cestách ledy, podaří se výborně zelí.*

České pranostiky také upozorňují na fakt, že pokud jsou zimy mírné, nezničí to nemoci a bacily a lidé budou častěji umírat.

- ❖ *Když v zimě mnoho prší, na hřbitově záhonů přibývá.*
- ❖ *Zima měkká, doktor čeká.*
- ❖ *Trvá-li dlouho tuhá zima, dočkají se lidé vysokého věku.*

Tabulka č. 5 – Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění

ZIMA 30 pranostik celkem	Pranostiky meteorologické	Pranostiky hospodářské	Pranostiky fenologické	Pranostiky relační	Pranostiky obecné
shodné	2	2	0	1	1
podobné	5	4	1	2	0
protikladné/ odlišné	0	0	0	0	0
jen v ruském jazyce	1	1	0	6	4

Zdroj: Vlastní zpracování

Z následující tabulky lze vidět, že z celkového počtu 30 vybraných ruských pranostik vztahujících se k období zimy, má celkem 6 pranostik zcela shodný ekvivalent v obou jazycích (2 pranostiky meteorologické, 2 hospodářské, 1 relační a 1 obecná). Podobných pranostik je v tomto ročním období celkem 12 (5 pranostik meteorologických, 4 pranostiky hospodářské, 1 fenologická a 2 relační). Pranostiky protikladné či pranostiky využívající odlišné komponenty nebyly nalezeny žádné. Z počtu 30 pranostik dále bylo 12 pranostik pouze ruských (1 pranostika meteorologická a 1 hospodářská, 6 relačních a 4 obecné), které byly doplněny 5 pranostikami ryze českými.

Místo s nejvyšším počtem pranostik v této skupině zaujímají, jednak pranostiky podobné, jednak také pranostiky vyskytující se jen v jazyce ruském, s celkovým počtem 12 pranostik. V rámci vybraných 30 pranostik měly největší zastoupení kategorie pranostik relačních s počtem 9 pranostik.

2. 1. 5 Shrnující komparace

V následujícím srovnání se zaměřím na jednotlivé zajímavosti plynoucí ze souhrné komparace.

Ke každému ročnímu období bylo zvoleno celkem 30 pranostik. Celkový počet pranostik určených ke komparaci dosahoval čísla 120. Z následujících tabulek lze vidět, že v rámci pranostik vztahujících se k ročním obdobím jasně vítězí skupina pranostik fenologických s počtem 48 pranostik ze 120 zkoumaných. Druhé místo zaujímají pranostiky relační s počtem 28 pranostik, třetí místo pak pranostiky obecné v počtu 19 pranostik. Zbylé dvě skupiny jsou téměř shodné, pranostiky meteorologické v počtu 12 a pranostiky hospodářské v počtu 13 pranostik.

Pranostiky obecné: Celkem v této kategorii bylo porovnáno celkem 19 pranostik. Nejvíce shodných a společných pranostik obou jazyků se váže k období léta (5), nejméně k období zimy a podzimu (1). Protikladné a zcela odlišné pranostiky nebyly v rámci této skupiny nalezeny žádné. Nejvíce pranostik obecných vztažených ke všem ročním obdobím se vyskytuje ve skupině shodných pranostik v počtu 9 pranostik.

Vzhledem k tomu, že pranostiky obecné postihují všeobecné charakteristiky jednotlivých období, jsem se domnívala, že tato kategorie bude početnější.

Tabulka č. 6 – Souhrnný pohled na pranostiky obecné

PRANOSTIKY OBECNÉ	JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
SHODNÉ	2	5	1	1
PODOBNÉ	0	1	1	0
ODLIŠNÉ/PROTIKLADNÉ	0	0	0	0
JEN V RUSKÉM JAZYCE	2	1	1	4
Celkem 19 pranostik				

Zdroj: Vlastní zpracování

Pranostiky meteorologické: V rámci této kategorie byla provedena komparace celkem 12 pranostik meteorologických. Z hlediska podílu pranostik na celkovém počtu 120 pranostik, je tato skupina s 12 pranostikami nejméně početná. Faktem je, že nejvíce pranostik meteorologických se vztahuje k zimě (8). To proto, že na základě chování rostlin a zvířat v zimě na počasí usuzovat nelze, poněvadž se příroda ukládá k zimnímu spánku, proto v této kategorii převažují právě zimní meteorologické pranostiky.

Nejméně pranostik – žádné vykazuje období léta. Nejvíce pranostik v rámci vyčleněných čtyř skupin obsahuje kategorie podobné (5).

Tabulka č. 7 – Souhrnný pohled na pranostiky meteorologické

PRANOSTIKY METEOROLOGICKÉ	JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
SHODNÉ	0	0	0	2
PODOBNÉ	0	0	0	5
ODLIŠNÉ/PROTIKLADNÉ	1	0	1	0
JEN V RUSKÉM JAZYCE	1	0	1	1
Celkem 12 pranostik				

Zdroj: Vlastní zpracování

Pranostiky fenologické: V této kategorii bylo porovnáno celkem 48 pranostik. Zajímavostí je, že nejvíce fenologických pranostik se váže k období podzimu (21), nejméně pranostik se váže k období zimy (1). Tento fakt je především spjat se skutečností, že mnoho pranostik se váže ke stěhovavému ptactvu, které odlétá právě na

podzim. V rámci jednotlivých kategorií má nejvyšší počet pranostik kategorie pranostik podobných (20).

Tabulka č. 8 – Souhrnný pohled na pranostiky fenologické

PRANOSTIKY FENOLOGICKÉ	JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
SHODNÉ	3	3	4	0
PODOBNÉ	3	10	6	1
ODLIŠNÉ/PROTIKLADNÉ	1	1	0	0
JEN V RUSKÉM JAZYCE	5	0	11	0
Celkem 48 pranostik				

Zdroj: Vlastní zpracování

Pranostiky hospodářské: V rámci této kategorie bylo porovnáno celkem 13 pranostik. Nejvíce pranostik hospodářských se vztahuje k období zimy (7), nejméně pak k období podzimu – žádná (0). V zimě se pranostiky zaměřovaly především na předpovídání budoucí úrody, která se odvíjela od množství sněhu. Nejvíce společných pranostik v rámci jednotlivých kategorií obsahuje kategorie – podobné (10).

Tabulka č. 9 – Souhrnný pohled na pranostiky hospodářské

PRANOSTIKY HOSPODÁŘSKÉ	JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
SHODNÉ	0	0	0	2
PODOBNÉ	5	1	0	4
ODLIŠNÉ/PROTIKLADNÉ	0	0	0	0
JEN V RUSKÉM JAZYCE	0	0	0	1
Celkem 13 pranostik				

Zdroj: Vlastní zpracování

Pranostiky relační: Na tuto kategorii připadlo celkem 28 pranostik. Z tohoto počtu se nejvíce pranostik vztahuje k období zimy (9) a léta (8). Tato dvojice je zcela logická vzhledem k tomu, že na počasí a úrodu v létě se usuzuje na základě počasí zimního a naopak. Nejméně relačních pranostik se vztahuje k období podzimu (4). Opět nejvíce pranostik z hlediska kategorií spadá pod kategorie podobné (8).

Tabulka č. 10 – Souhrnný pohled na pranostiky relační

PRANOSTIKY RELAČNÍ	JARO	LÉTO	PODZIM	ZIMA
SHODNÉ	0	3	0	1
PODOBNÉ	1	1	4	2
ODLIŠNÉ/PROTIKLADNÉ	2	1	0	0
JEN V RUSKÉM JAZYCE	4	3	0	6
Celkem 28 pranostik				

Zdroj: Vlastní zpracování

Závěry:

- Z celkových 120 porovnávaných pranostik bylo 48 pranostik fenologických, 28 relačních, 19 obecných, 13 hospodářských a 12 meteorologických.
- V rámci pranostik ročních období je nejpočetnější skupinou skupina pranostik fenologických (48), nejméně početnou byla skupina pranostik meteorologických (12). V klasifikaci dle Z. Vašků tvoří pranostiky fenologické podskupinu pranostik meteorologických. Pokud bychom toto vzali v úvahu, je logické, že pranostik meteorologických bylo nalezeno poměrně málo. Kdybychom fenologické pranostiky nechali jako podskupinu pranostik meteorologických, dosáhly bychom počtu 60 pranostik z celkových 120, tedy 50 %.
- Z hlediska jednotlivých období je zajímavé, že obecné pranostiky se vztahují nejčastěji k období léta (7), pranostiky meteorologické k období zimy (8), pranostiky fenologické k období podzimu (21), hospodářské (7) a relační (9) rovněž k období zimy.
- Nejvíce shodných (10) a podobných (20) pranostik v obou jazycích vykazala skupina pranostik fenologických. Pranostiky odlišné a protikladné se nejvíce nacházejí ve skupině pranostik relačních (3).

2. 2 KOMPARACE DLE JEDNOTLIVÝCH MĚSÍCŮ

V rámci této komparace byl zvolen odlišný přístup. V této části bude provedena komparace na základě jednotlivých měsíců. Opět se bude jednat o komparaci sémantickou, důraz však nebude kladen na rozřídění pranostik do čtyř skupin jako v předcházejícím srovnání, ale na vyhledání pranostik smyslově shodných či podobných.

Již víme z teorie, že ruský a český kalendář se liší o 13 dní. Proto bude mým prvotním úkolem vyhledat stejné dny v obou kalendářích. Pojítkem budou především jednotlivé dny svatých, vzhledem k té skutečnosti, že data se ne vždy liší pouze o 13 dní.

V tomto srovnání se zaměřím hlavně na pranostiky, které mají shodný či obdobný význam. Mým cílem tak bude nalézt více či méně shodné pranostiky obou jazyků. Pro účely této komparace jsem jako zástupce jara, léta, podzimu a zimy vybrala následující měsíce: duben, srpen, říjen a prosinec.

Nejprve bude uvedena krátká charakteristika měsíce, poté budou určeny společné dny svatých a svátků, ke kterým se váže alespoň **1 shodná pranostika** v jazyce ruském a českém. Kategorie srovnávaných pranostik budou vždy začínat pranostikami vztahujícími se obecně k danému měsíci, následně budou porovnány dle společných nalezených dnů.

2. 2. 1 DUBEN⁵⁷

Duben je charakterizován jako měsíc velké vody a lámání ledu na řekách a rybnících. Prodlužuje se sluneční svit a s ním se zvyšuje teplota, zmenšuje se oblačnost. Průměrná teplota je oproti březnové vyšší zhruba o 5 až 8 stupňů Celsia. Vzhledem k proměnlivosti počasí tohoto měsíce, se lze setkat s teplotami okolo 17 až 27 stupňů, avšak také s mrazy od 20 do 36 stupňů Celsia pod nulou. K úplnému roztání sněhu

⁵⁷ Pranostiky k této kapitole byly vybrány z následujících zdrojů:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus ruskich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari ruskogo jazyka*. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den*. Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa*. Praha: Horizont, 1986.

Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

obvykle dochází ve třetí dekádě měsíce, v severních oblastech však sníh vydrží až do začátku května.⁵⁸

Znakem teplého a stabilního jara je období, kdy začíná kvést olše. Národního kalendář charakterizuje začátek dubna jako období slunečních dní, kdy příroda je v moci Vasilija Solnečnika (4. duben), který přichází s ranními mrazíky, sluncem, ale také s kapkami deště. Důležitým dnem je jistě den Благовещенья, připadající na 7. duben. V tento den archanděl Gabriel předpověděl Panence Marii, že se jí narodí syn, který se bude jmenovat Ježíš. Posupně začínají prskat ledy, objevují se čejky. Ve druhé polovině dubna začíná na místech prohřátých sluncem růst tráva, potoky divoce šumí/zurčí. Tento dostatek vody přiláká z teplých krajin racky a divoké kachny, nástává také období námluv zvíře. Závěr měsíce je charakterizován střídáním dešťů a tepla. Duben je měsícem příprav přírody k jejímu plnému rozkvětu.⁵⁹

Společné pranostiky měsíce dubna připadají celkem na tři dny: na 7. duben (Благовещение), 14. duben (Марья) a na 18. duben (Федул-ветреник). V českém kalendáři se jedná o dny: 25. březen (Zvěstování Panny Marie), 1. duben (Apríl) a 5. duben (Fedul).⁶⁰

První společnou kategorii opět tvoří pranostiky všeobecné, vztahující se k měsíci dubnu. Týkají se především mrazíků a prvních poslů jara - rozpuk bříz a navrácení slavíků.

- *Апрельские утренники рога барану ломают.*
- ❖ *Nebyl by to duben, pokud by netrkl rohem.*
- *Соловей запекает, когда может напиться росы с березового листа.*
- ❖ *Славик začíná zpívat, až když se může napít росы з břезовého listu.*

⁵⁸ Климатическая характеристика апреля. In: *Sevmeteo.ru* [online]. 2003 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.sevmeteo.ru/articles/28/219.shtml>

⁵⁹ Природа весной. Апрель. In: *Сезоны-года.рф* [online]. 2011 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: www.сезоны-года.рф/весна%20апрель.html

⁶⁰ ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900. Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

Následující dvojice pranostik se částečně liší, zatímco ruská verze předpovídá na základě počasí prvního dubna počasí říjnové, česká verze předpovídá pouze počasí v následujícím měsíci – květnu.

- *Какова погода 1 апреля, такова и 1 октября, и наоборот.*
- ❖ *Prší-li na 1. dubna, bývá mokrá máj.*

Prvním společným dnem v pranostikách obou kultur je den Благовещения. Tímto dnem by se měla zima už definitivně rozloučit, nebo alespoň přiznat svou porážku, toto můžeme vidět v prvních dvou pranostikách. Následující pranostiky se věnují odhadům úrody, závěrečné poté předpovědi počasí, které nás čeká o Velikonočních svátcích.

- *На Благовещение весна зиму поборолa.*
- ❖ *Zvěstování vždycky zimu vyhání.*
- *На Благовещение солнечный день - пшеница уродится.*
- ❖ *Když na matičku jasno, bude úroda, krásno.*
- ❖ *Sluneční svit na Zvěstování Panny Marie předpovídá dobrý rok.*
- *На Благовещение дождь - родится рожь.*
- ❖ *Na den Zvěstování Panny Marie déšť - urodí se rež.*
- *Какого Благовещение, такова и святая (Пасха).*
- ❖ *Jaké Zvěstování Boží matky – takové velikonoční svátky.*

Dne 14. dubna začínaly vlivem tání sněhu povodně, které přicházely právě s Marjou.

- *Марья половодье начинает.*
- *Марья пришла - половодье принесла.*
- ❖ *Déšť svaté Teodory, značí mnoho vody v máji.*

Závěrečným společným dnem v pranostikách je den svátku Fedula - vetrenika, který je charakteristický teplými větry.

- *Пришел Федул - тепляк подул.*
- ❖ *Svatý Fedul, teple zadul.*

Podobné pranostiky se vztahují také k orbě, ačkoliv se pojí k jiným jménům. Svátek Izidora připadá na den, předcházející před svátkem Fedula.

- *На Федула пораньше вставай да оконницу отворяй (выставляй рамы).*
- ❖ *Svatý Izidor – náš miláček, volá tě k pluhu sedláček.*

Součástí svátků jara jsou také Velikonoce. Jedná se o pohyblivý svátek, který může nastat v období od 21. března do 25. dubna. Pranostiky ruské i české předpovídají na základě počasí o Velikonocích budoucí úrodu, případně výskyt deště. Ruské pranostiky jsou však podrobnější, předpovídají také snůšku vajec a dojnost krav a charakter celého jara a dokonce roku.

- *Когда на первый день Пасхи стоит морозная погода или гремит гром - хороший урожай.*
- ❖ *Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí.*
- *Если в первый день Пасхи стоит пасмурная, дождливая погода, то и все оставшиеся весенние недели будут дождливыми.*
- ❖ *Když na velikonoční neděli prší, na každé pondělí až do svatého Ducha pršet bude.*
- ❖ *Prší-li na Boží hod velikonoční, budou všechny neděle až do letnic deštivé.*
- *Звездная ночь на Пасху обещает, что куры будут хорошо нестись, а пасмурная ночь - к хорошему удою.*
- *Если погода на Пасху будет ненастная, значит, такой будет вся оставшаяся весна.*
- *Погода на Пасху определяет погоду на год.*
-

2. 2. 2 SRPEN⁶¹

Srpen je posledním letním měsícem, teplota už je zhruba o 1 až 3 stupně menší než v červenci. Maximální teploty se pohybují okolo 35 stupňů, minimální teplota může

⁶¹ Příklady pranostik budou vybrány z následujících zdrojů:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok.* Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den.* Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa.* Praha: Horizont, 1986.

Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

dosahovat i – 6 stupňů. V srpnu se již zkracují dny, noci už jsou chladnější, často se vyskytují mlhy. Jedná se o měsíc žní (Жнивень), dozrává zelenina a ovoce. Celý měsíce je věnován zemědělským pracem ať už spojeným se žněmi, či s přípravou půdy na podzim a zimu.⁶²

Počátky měsíce jsou teplé, vyznačující se poměrně stálým počasím. Postupně začíná žloutnout listí, včely končí svou úmornou práci, sbírá se seno z polí, rozkvétají růže. Srpen je také sezónou hub. Koncem srpna přichází vyvrcholení žní, konkrétně v den nazývaný Третий Спас, nebo také Хлебный (28. srpen). Tímto dnem končí žně a začínají přípravu na zimu. Tráva začíná schnout, listí čevená, odlétá první ptactvo. Postupně se přibližuje podzim.⁶³

Srpen má v ruském a českém kalendáři společné pranostiky vztahující se k 4 dnům: ke 2. srpnu (Ильин день), 6. srpnu (Борис и Глеб), 7. srpnu (Анна холодница) a 14. srpnu (Спас первый). Dle českého kalendáře jsou těmito dny: 20. červenec (Eliáš), 25. červenec (Jakub), 26. červenec (Anna) a 1. srpen (Petr v okovech).⁶⁴

První kategorii zahajují tradičně pranostiky srpnové všeobecné. V případě druhých dvou pranostik, je ruský stůl bohatší, nabízí různé delikatesy, zatímco český stůl nabízí chléb.

- *В августе мужику три заботы: и косить, и пахать, и сеять.*
- ❖ *Три главные српновe starosti - жně, орба а otavy.*
- *На зимний стол август готовит разносол.*
- ❖ *Srpen klade na stůl nový chléb.*

O nadcházejícím podzimu se hovoří v pranostikách již 2. srpna – v den Ији.

- *На Илью до обеда лето, а после обеда осень.*
- ❖ *На сватého Eliáše доpoledne léto, odpoledne podzim.*

⁶² Климатическая характеристика августа. In: *Sevmeteo.ru* [online]. 2003 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.sevmeteo.ru/articles/28/277.shtml>

⁶³ Природа летом. Август. In: *Сезоны-года.рф* [online]. 2011 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: www.сезоны-года.рф/лето%20август.html.

⁶⁴ ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženiij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900. Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

- *До Ильина дня под кустом сушит, а после Ильи и на кусте не сохнет.*
- ❖ *Do svatého Eliáše i pod křovím schne, po něm ani na křoví.*
- *Придет Илья - принесет гнилья (дождь).*
- ❖ *Svatý Eliáš přichází s deštěm nebo s bouřkou.*

O postupném dozrávání obilí, hovoří pranostika vztažená ke dni Borise i Gleba (6. srpen).

- *Борис и Глеб - поспел хлеб.*
- ❖ *Na svatého Jakuba žito u nás dozrává.*

Následujícím společným dnem, je den Anny. Na základě tohoto dne se odhadoval průběh budoucí zimy. Zimní počasí se předpovídá na základě počasí panujícího právě v tento den, také na základě chování zvířat – konkrétně mravenců.

- *Муравьи увеличивают муравейники- жди холодной зимы.*
- ❖ *Zvětšují-li okolo svaté Anny mravenci nad obyčej své dílo a pilně-li lezou, lze očekávat, že přijde tuhá zima.*
- *Если утренник холодный, то и зима будет холодной.*
- ❖ *Je-li svatá Anna prokřehlá, přijde zima studená.*

Poslední společné pranostiky měsíce srpna se vztahují k 14. srpnu. Jedná se o svátek Спас первый, s přízvisky mokrý a medový. Pranostiky pro toto období stanovují, že pokud bude v tento den déšť, bude déšť ještě dalších 15 dní (dle ruské pranostiky), případně 7 dní (dle české pranostiky).

- *Во что Маккавеи, в то и разговенье. (28.8).*
- ❖ *Je-li na Petra v okovech bouřka, budou bouřky ještě po sedm dnů oblohu křížovat.*
- ❖ *Prší-li na Petra, bude pršet ještě po sedm dní.*

2. 2. 3 ŘÍJEN⁶⁵

Měsíc říjen je typický především větší oblačností, většími srážkami a mrazíky. Průměrná teplota se pohybuje okolo 1 až 2 stupňů Celsia nad nulou. Jedná se o měsíc proměnlivého počasí, teploty mohou kolísat mezi + 15 až + 20 stupni Celsia k – 20 až k – 24 stupni Celsia. O této nestálosti počasí svědčí i následující přísloví - *Октябрь то плачет, то смеется*. Bývá také nazýván jako Грязник z důvodu jeho sychravého a blátivého počasí. Nepříznivé počasí komplikuje zemědělcům sběr okopanin (řepa, brambory).⁶⁶

Listí se v říjnu zbarvuje do odstínu zlaté, některé stromy již začínají opadávat. Prvním stromem, který opadá a zvěstuje tak blízký nástup zimy, je dub. Lidé i zvěř si začnou vytvářet zásoby, aby v pohodlí přečkali zimu. Veverky sbírají ořechy, žáby se zavrtávají do bahnitého dna vod, aby pod ledem přečkaly zimu. Země se oděje do šedého hávu. Důležitými ukazateli nadcházejících mrazů bývá odlet jeřábů - *Если на Арину (1. října) журавли полетят, то на Покров надо ждать первого мороза, а если их не видно в этот день - раньше Артемьева (2. listopad) не ударит ни одному морозу*. S prvními mrazy odlétají také špačci a havrani.⁶⁷

Pranostiky společné pro oba jazyky se vztahují k 4 dnům: k 4. říjnu (Кондрат, Игнат), 13. říjnu (Григорий), 14. říjnu (Покров) a k 17. říjnu (Ерофей). Dle českého

⁶⁵ Příklady pranostik k měsíci říjnu budou vybrány na základě těchto zdrojů:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari russkogo jazyka*. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den*. Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa*. Praha: Horizont, 1986.

Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>.

⁶⁶ Климатическая характеристика октября. In: *Sevmeteo.ru* [online]. 2003 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.sevmeteo.ru/articles/28/206.shtml>.

⁶⁷ Природа осенью. Октябрь - Золотая осень. In: *Сезоны-года.рф* [online]. 2011 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: www.сезоны-года.рф/осень%20октябрь.html

kalendáře jsou to dny: 21. září (Matouš), 30. září (Jeroným), 1. říjen (Remigius) a 4. říjen (František).⁶⁸

První společná kategorie se týká obecných pranostik tohoto měsíce. Na základě počasí v říjnu se předpovídá charakter počasí v nadcházející zimě.

- *Октябрь холоден, да сыт.*
- ❖ *Říjen bývá již studený, ale nikdy hladový.*
- *Октябрь ни колеса, ни полоза не любит.*
- ❖ *Říjen nemá v oblibě ani kola, ani sáně.*
- *Гром в октябре предвещает бесснежную, короткую и мягкую зиму.*
- ❖ *V říjnu se blýská, v zimě se pak plíská.*
- ❖ *V říjnu blýskanice – v zimě plískanice.*

Pranostiky vztahující se k 4. říjnu, výhledově předpovídají charakter počasí v délce 4 týdnů od počasí tohoto dne.

- *Погода этого дня продержится без изменений четыре недели.*
- ❖ *Jaké počasí dělá svatý Matouš, takové potrvá čtyři neděle*
- ❖ *Pohoda o svatém Matouši čtyři týdny se neruší.*

První příprava na zimu zaznamenává den 13. října.

- *Если снег упадет - зима не скоро наступит.*
- ❖ *Na svatého Jeronýma stěhuje se k nám už zima.*
- ❖ *O svatém Jeronýmu připravuj se už na zimu.*

Důkazem brzkého příchodu mrazivého počasí a zimy je i den 14. října – den Pokrova. Tento den je spojován s přelomem podzimního a zimního počasí, může napadnout i první sníh - *Прошел Покров, снега на деревья накидал*. Tento sníh však dlouho nevydrží, zem ještě není promrzlá a také hodně prší. V tento den se však suchý a chladný říjen mění na chladný a mokrý.

⁶⁸ ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari russkogo jazyka*. ISBN 978-546-2008-900. Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

- *Покров - первое зазимье.*
- ❖ *Svatý Remigius zavádí mrazíky.*
- *Если на Покров ветер подует с востока, то зима будет холодная.*
- ❖ *Vane-li na svatého Remigia východní vítr, nastane dlouhá a tuhá zima.*

Jasným signálem chladného počasí a mrazů je následně den Jerofeja.

- *С Ерофея холода сильнее.*
- ❖ *Svatý František zahání lidi do chýšek.*
- *С Ерофея зима шубу надевает.*
- ❖ *Svatý František - ani léto, ani kožíšek.*

2. 2. 4 PROSINEC⁶⁹

Prosinec je prvním měsícem, který otevírá zimu, jedná se o nejchladnější měsíc. Na severu nastává polární noc, na jihu jsou nejkratší dny. Průměrná teplota se pohybuje v rozmezí od - 6 stupňů do - 12 stupňů pod nulou. Prosinec se vyznačuje trvalou pokrývkou sněhu, vyskytují se chumelenice a sněhové vánice. Noci jsou dlouhé a mrazivé. Takým způsobem vládne spící přírodě královna zima. Prosincové počasí však není ještě zdaleka to nechladičtější, sem tam se mohou objevit oblevy. Ruské obyvatelstvo se pomalu připravuje na nejdůležitější svátek roku - na Nový rok.⁷⁰

Společné pranostiky k měsíci prosinci se vztahují celkem k osmi dnům. Jsou to tyto dny: 4. prosince (Введение), 5. prosince (Прокоп), 9. prosince (Георгий – победоносец), 13. prosince (Андрей Первозванный), 17. prosince (Варвара), 18. prosince (Савва), 19. prosince (Никола Чудотворец) a 25. prosince (Спиридон – поворот). Po řadě těchto dnů v českém kalendáři odpovídá: 21. listopad (Obětování

⁶⁹ Pranostiky k prosinci byly vybrány z těchto zdrojů:

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus ruskich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok.* Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari ruskogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik.* Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den.* Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápě: aneb pranostiky očima meteorologa.* Praha: Horizont, 1986.

Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>.

⁷⁰ Климатическая характеристика декабря. In: *Sevmeteo.ru* [online]. 2003 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.sevmeteo.ru/articles/28/219.shtml>

Panny Marie), 22. listopad (Cecilie), 26. listopad (Konrád), 30. listopad (Ondřej), 4. prosinec (Barbora), 5. prosinec (Judita), 6. prosinec (Mikuláš) a 21. prosinec (Tomáš).⁷¹

První společnou kategorií tvoří tradičně pranostiky vztahující se obecně k měsíci prosinci. Pranostiky obou jazyků se zaměřují hlavně na předpovědi úrody.

- *Декабрь год кончает, зиму начинает.*
- ❖ *Prosincem rok končí, ale zima začíná.*
- *Если в декабре большой иней, бугры снега, глобоко промерзшая земля - то это к урожаю.*
- ❖ *Po studeném prosinci bývá úrodný rok.*
- ❖ *Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží.*
- ❖ *V prosinci-li zima, sníh-li hojně lítá, hojnost všady bývá žita.*

Prvním společným dnem v pranostikách je Введение во храм Пресвятой Богородицы, připadající na 4. prosince. V tento den na Rusi zamrzaly řeky silným ledem, který vydržel až do jara. Zajímavou dvojici pranostik tvoří druhé dvě. Zatímco ruská pranostika tímto dnem vítá zimu, česká pranostika naznačuje, že tímto dnem zima ještě nepřichází. Je to především díky rozdílům kalendářním a klimatickým.

- *В Введение мороз - все праздники морозны, тепло - все праздники теплы.*
- ❖ *Jaký den na Obětování Panny Marie, taková pak zima je.*
- *Введение пришло - зиму привело.*
- ❖ *Panny Marie obětování zimu ještě nepřivádí.*

Společné pranostiky se rovněž týkají 5. prosince. Od tohoto dne se začaly vytvářet cesty pro sáně, koně se zapřahávali do ruské Trojky.

- *Пришел Прокон - разрыл сугроб, по снегу ступает - дорогу копаем.*
- ❖ *Svatá Cecilie hroudy v poli sněhem kryje.*

⁷¹ ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: boleje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok.* Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. *Nastol'nyje slovari russkogo jazyka.* ISBN 978-546-2008-900. Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>

Na svátek 9. prosince a 13. prosince se v Rusku chodila poslouchat voda a na základě jejího chování byly vyvozovány předpovědi. Dle českých pranostik, chodili lidé poslouchat vodu 30. listopadu (Na Ondřeje).

- *В Юрьев день ходили слушать воду в колодцах : если тихо, не волнуется, зима будет теплая, послышатся звуки - ожидай сильных вьюг и морозов. (9. prosince)*
- *Вторично слушают воду: тихая вода - хорошая зима, шумная - предстоят морозы, бури, метели. (13. prosince)*
- ❖ *Na svatého Ondřeje hod' dřívko na vodu: Přeplyne-li, bude mokrý rok; zůstane-li na povrchu tiše, bude suchý rok.*
- ❖ *Vlhký rok nebo suchý tak poznáš: sklenici plnou vody míti máš, na den svatého Ondřeje to činívej. Přebíhá-li vrchem voda, to znej, vlhký rok ten; stane-li se zároveň, suchý a vyprahlý bude rok ten.*

Se dnem 9. prosince je spojena ještě další významově podobná pranostika.

- *Егорий с мостом, Никола с гвоздем.*
- *Никола загвоздит, что Егорий намостит.*
- ❖ *Ондřej mosty ставí, Jiří je odплавí.*

Společné pranostiky se dále vztahují ke dni Varvary a Sávy (Barbora a Sába). Zajímavostí je, že známá česká pranostika *Lucie noci upije*, se v ruských pranostikách vztahuje ke dni Varvary.

- *Святая Варвара, ночи урвала.*
- *Варвара ночи украла, дня притачала.*
- ❖ *Святá Lucie, noci upije (ale dne nepřídá).*
- *Трецим Варюха - береги нос и ухо!*
- ❖ *По святé Баруši стрěж носу и уші!*
- *Варвара мостит, Савва стелет.*
- *Варвара заварит, Савва засалит, Микола загвоздит.*
- *Савва путь зассалит.*
- *Савва гвозди вострит.*
- ❖ *Святá Barbora mosty mostí, Sába hřeby ostrí, svatý Mikuláš je přibíjí.*

O velkých mrazech se v rámci pranostik hovoří 19. prosince. Tímto dnem nastupují třeskuté ruské mrazy.

- *Подошел бы Николин день - будет и зима.*
- *Первые серьезные морозы - Никольское.*
- ❖ *Na sv. Mikuláše, je už zima celá naše.*

Závěrečným společným dnem v rámci pranostik je den připadající na 25. prosinec. Jedná se o svátek Спиридона – поворота, odvozený od obracení se medvědů na druhý bok.

- *Медведь в берлоге на другой бок поворачивается.*
- ❖ *Na obrácení slunce se medvěd v brlohu obrací na druhý bok.*

2. 2. 5 Závěrečné shrnutí

V této komparaci jsem se zaměřila na vyhledání pranostik obsahově stejných či podobných, které se nacházejí v obou jazycích. Dohromady bylo nalezeno 51 společných pranostik vztahujících se k těmto měsícům: 12 společných pranostik k měsíci dubnu, 12 k měsíci srpnu, 9 k měsíci říjnu a 18 společných pranostik k měsíci prosinci. Některé ruské pranostiky mají více ekvivalentů v jazyce českém. Dohromady bylo porovnáno 103 ruských a českých pranostik. V příloze uvádím přehlednou tabulku.⁷²

2. 3 KOMPARACE LINGVISTICKÁ – VÝBĚROVĚ⁷³

V rámci této kapitoly bude provedena komparace lingvistická. Jako kritéria pro komparaci jsem zvolila tyto kategorie: stavba věty, kategorie času, modálnost,

⁷² Viz příloha č. 1

⁷³ Následující kapitola byla zpracována pomocí těchto zdrojů:

FLÍDROVÁ, Helena a Stanislav ŽAŽA. *Sintaxis ruského jazyka v srovnání s českým*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, 163 s. ISBN 80-244-1104-0.

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Výuka češtiny z pohledu žáků-cizinců východoslovanského původu. In: *Clanky.rvp.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZUHB/9671/VYUKA-CESTINY-Z-POHLEDU-ZAKU-CIZINCU-VYCHODOSLOVANSKEHO-PUVODU.html>

Семантика и синтаксис русских народных примет с компонентом «зооним» [online]. Казань, 2008 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/semantika-i-sintaksis-russkikh-narodnykh-primet-s-komponentom-zoonim-v-zerkale-angliiskikh-p>. Диссертация. ГОУ ВПО «Чувашский государственный».

predikativnost, typická slova a předložky. Všechny gramatické jevy jsou podloženy konkrétními příklady z obou jazyků.

2. 3. 1 Stavba věty⁷⁴

Prvotní vzor struktury pranostiky tkví především v modelu, ve kterém skutečnost A, předpovídá skutečnost B, tedy v modelu, který vyjadřuje určitou předpověď. K tomuto slouží především slovesa – „предсказывать, предвещать, возвещать, указывать“ + v českých pranostikách jsou to slovesa – „předpovídat, věštit, prorokovat“.

Základní jednotkou, ať v ruské či v české paremiologii je podřadné souvětí. Podřadné souvětí se skládá z věty hlavní a vedlejší. Ve většině případů jsou vedlejšími větami v pranostikách věty podmínkové a časové, uvozené pomocí těchto spojek: „если, коли_/ když, jestli, -li, pakli“ a “когда/ kdy, když, až“. Tyto spojky se vyskytují ve dvou pozicích.⁷⁵

1) prepozice: *Если лебеди вечером раскричались - завтра будет дождь; Когда муравьи летом наносят большие муравейные кучи, то ожидай ранней и холодной зимы; Když se Medard rozvodní, pršívá šest týhodní; Je-li na Hromnice chumelenice, netrvá pak zima více.*

2) postpozice: *Снег метет через дорогу- будет поздняя весна, а коли не метет, то раняя; Если кукушка кукует, когда еще не оделся лес, будет голодный год; Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu; Když krtkové ryjí na podzim v dolínách, bude tuhá zima, ryjí-li ale na vrších, bude zima mírná.*

Často se spojka „когда/ když“ používá se spojkou „тогда / tak, pak, potom“: *Когда летом первые журавли, тогда пора сеять горох ; Když v lednu včely v lednu vyletují, tak nedobrý rok ohlašují.*

V českých i ruských pranostikách se často vyskytují tak zvané „dvojné“ spojky – „как - так и/ то и / и“; „коли ... так и / то и / и“; „если ... так и / то и / и“; „Jak –

⁷⁴ Příklady k jednotlivým jevům byly vybrány z následujících zdrojů:

ZIMIN, V a A SPIRIN. *Posloviťsy i pogovoroki [sic] russkogo naroda*. Moskva: "Siuita", 1996, 543 p. ISBN 58-554-1042-0.

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženij: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

⁷⁵ Existuje ještě intrapozice, tu jsem však nenašla ani v jednom z jazyků.

так“; „если ...так и / то и / и“; „когда ... тогда и / тогда“; Skupina pranoštik užívajících spojky - „Чем – тем/ čím – tím“ je poměrně početná: *Чем раньше изгоняются трутни, тем скорее наступит зима; Чím kvete trní později, tím méně sena a obilí; Как придет Петро, так и будет тепло; Jak na Medarda prší, tak šest neděl déšť se vrší.*

Co se týče vedlejších vět podmínkových, často je podmínka spojena s určitým časovým ohraničením, které je potřebné pro uskutečnění konkrétního důsledku. Blízká budoucnost se častokrát vyjadřuje pomocí slov typu „скоро/brzy, záhy“ a „близко/близко, недалеко, brzy“. *Скоро будет сильный ветер, если морские рачки выползают из воды на берег; По рёкнём podzimu následuje brzo tuhá zima.*

Poměrně běžné jsou také věty s elipsou slovesa, tedy věty jednočlenné: *Лето жаркое - зима морозная; Мокрый мáj – в stodole ráj.*

2. 3. 2 Kategorie času

Základní jednotkou gramatické formy je **kategorie času**.

Formy přítomného času nedokonavého vidu jsou nejčastějším prostředkem tvořením podřadného souvětí. Časté jsou formy, kdy se ve větě vyskytuje přítomný čas vyjádřený obvykle ve větě vedlejší a čas budoucí vyjádřen obvykle ve větě hlavní: *Если аисты готовятся к отлету, осень будет холодная; Když krtkové ryjí na podzim v dolínách, bude tuhá zima, ryjí-li ale na vrších bude zima mírná.*

Pokud se přítomný čas nachází v obou částech konstrukce, obvykle se jedná o dvě věty hlavní: *Гуси летят - зимушку на хвосте тащат; Вráна kráká - дэšť krápá.*

Budoucí čas se užívá pro vyjádření potencionalnosti gramatického významu. Tedy pokud nastane skutečnost první, nastane i skutečnost druhá: *Если журавль отлетит к третьему Спасу, то на Покров будет морозно; Skřivánek – li v únoru zpívat počne, v dubnu jistě umlkne.*

Pro ruské pranoštiky jsou časté konstrukce, kde vedlejší věta obsahuje přísudek ve formě minulého času a věta hlavní obsahuje přísudek ve formě budoucího času. Přísudek v hlavní větě může být dokonavého i nedokonavého vidu: *Если лебеди вечером раскричались - завтра будет дождь; Если кукушка куковала на голый лес – будет голодный год.* Pro české pranoštiky tyto typy konstrukcí jsou spíše výjimečné: *Кdyž tě v únoru zašimral komár за ušima, побэһнеš jistě v брезну ke kamnům s ušima.*

2. 3. 3 Predikativnost

Predikativní části vět mohou být v rámci souvětí různorodé. Nejrozšířenější v obou jazycích jsou souvětí podřadná, ve kterých je věta vedlejší dvojčlená a věta hlavní jednočlená, která se skládá z přísudku ve formě **rozkazovacího způsobu** s všeobecným významem. V ruských pranostikách se nejčastěji uplatňuje sloveso „жди, ожидай“, také „знай“, v českých pranostikách se užívá například sloveso „čekejte, hotov se, připrav se“: *Муравьи прячутся в кучи - жди сильного ветра, дождя, грозы; Увидел скворца - знай: весна у порога; Když čechetek nevidati, hotov se na tuhou zimu; На Адама а Ебу чеkejте облеву.*

V ruském i českém jazyce se často vyskytují podřadná souvětí, jejichž hlavní část je vyjádřena přísudkem, který má význam **předpovědi**. V ruském jazyce se jedná o sloveso „предвещать“: *Урожайное лето предвещает холодную зиму; Кукушка, часто и сильно кукующая весной, предвещает теплое время.* V českém jazyce se užívají slovesa – „ohlašovat, oznamovat, předznamenávat, věstít“: *Кукаčka, která в břезну кукá (čáp, který tluká а divoké kachny на přілету) ознамујі теплэ jaro; Studená rosa z rána pěkné počasí предznamenává; Простузенé ranní rosy охлашуют pěkné časy.*

2. 3. 4 Modálnost

S modálností se setkáme u obou jazyků. Více je však typická pro ruský jazyk. V ruských pranostikách se setkáme především se slovy „надо, должно, нужно, мочь“, českých pranostikách se slovy „mít (povinnost), moci, muset“: *Соловей запевае, когда может напиток с березового листа; Если пауков видно много - надо ждать хорошей погоды; Если журавли раскричались вечером на своих оседлых местах, то на другой день нужно ожидать хорошей погоды; Если в ненастную погоду, когда валит постоянный дождь, овцы кашляют (чихают), погода должна исправиться; Jakmile se ukazuje polní myš, že máš о дřeво se starat, víš; Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu.*

2. 3. 5 Vyskytující se slova

Zvláštní skupinu v ruských pranostikách tvoří věty, ve kterých se důsledek vyjadřuje pomocí slov „пора / время“ + infinitiv. Jedná se o formu výzvy k činnosti. V českých pranostikách se užívá slov „je čas/ je načase“ + infinitiv, vyskytují se však velmi zřídka: *Кукушка закуковала – пора сеять лен. Na Urbanův den je na čase síti len.*

V ruských i českých pranostikách se poměrně často vyskytují věty, jejichž hlavní část se význam výpovědi vyjasňuje pomocí slov „примета, признак“, v českých pranostikách – „znak, znamení, příznak“: *Если во время молотбы хлеба на току летает много жуков, то это верный признак скорого дождя; Brzké létání vran je znaméním nadcházejícího teplého léta.*

2. 3. 6 Předložky

Předložky užívané v ruském jazyce jsou především „в, до, при“, v jazyce českém – „o, z, ve, v“: *В августе мужику три заботы : и косить, и пахать, и сеять; До Ильина дня под кустом сушит, а после Ильи и на кусте не сохнут. При приближении шторма рыба уходит на глубину О Martině po ledu – o Vánocích po blátě; Z ledu Alžběta má brod, u Kateřiny znám Ond; Ve svátek Šimona a Judy tuhnou na poli hrudy a zima leze z půdy.*

V ruských i českých pranostikách se často užívá předložka „на/na“ + čtvrtý pád podstatného jména. Tato předložka se vyskytuje ve dvou pozicích a významech.

Předložka „на“ se užívá ve významu podmínkovém. V tomto případě ukazují pád na dobu, jejíž naplnění je podmíněno. Předložka spojí v prepozici, jasně určuje konkrétní den: *На Евдокию еще собачку в сидячку снегом заносит; На obrácení slunce se medvěd v brlohu obrací na druhý bok.* Předložka může stát také v postpozici: *Петухи распевают на дождь.* Toto je však typické povětšinou pouze pro ruské pranostiky.

2. 3. 7 Závěrečné shrnutí výsledků komparace

Závěrem tedy lze říci následující. V gramatické struktuře jsou jazyky obou pranostik poměrně shodné, vykazují pouze slabé rozdíly. Během komparace jsem dospěla k následujícím závěrům.

- Hlavní jednotkou pranostik je v obou jazycích souvětí podřadné, jehož podstata se vyjadřuje hlavně pomocí vět vedlejších podmínkových a časových. Nejčastěji užívanými spojkami jsou spojky „если, коли (když, jestli, -li, pakli)” a “когда (kdy, když, až)“, které se mohou nacházet jednak v prepozici, jednak v postpozici.
- Základní strukturu pranostik obou jazyků tvoří také sémantický model: událost A předpovídá nástup události B. K tomuto účelu se užívají slovesa jako „предсказывать, предвещать, возвещать, указывать“, v českých pranostikách jsou to slovesa – „předpovídat, věstit, prorokovat“.
- Poměrně častou formou vět v obou jazycích, jsou v rámci souvětí podřadného dvojčlenné vedlejší věty, s větou hlavní jednočlennou, jejíž sloveso (sloveso věty hlavní) má formu rozkazovacího způsobu se všeobecným podmíněm.
- Oba jazyky v pranostikách užívají prostředky pro vyjádření předpovědi a to hlavně pomocí sloves jako například – „предвещать“ (ohlašovat, oznamovat, předznamenávat, věstit).
- Oba jazyky dle vyjádření potencionálnosti určitého následku využívají modální slovesa.
- Poměrně stejně se v obou jazycích užívají také tak zvané dvojně spojky a dále věty jednočlenné s elipsou slovesa.
- Co se týče užití předložek, oba jazyky hojně využívají předložku „на/na“. Ovšem v ruském jazyce může tato předložka stát v postpozici, což se v českých pranostikách nevyskytuje.

3 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

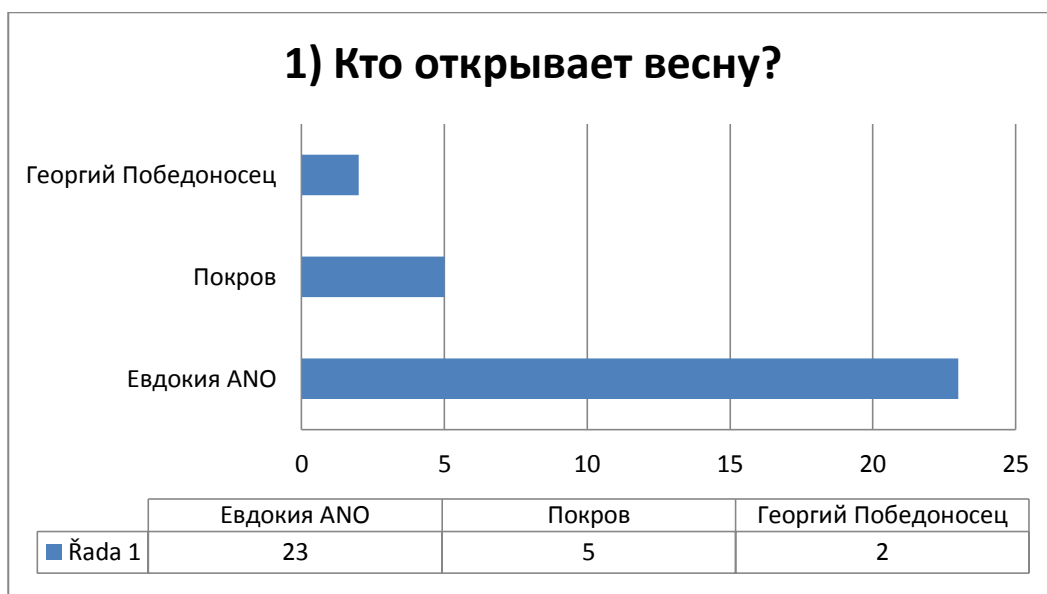
Vzhledem k té skutečnosti, že jsem sama znala jen pár pranostik, rozhodla jsem se provést sondu do znalostí ruských a českých občanů prostřednictvím krátkého dotazníku.⁷⁶ Pro účely dotazníku byly zvoleny dvě skupiny respondentů – ruské a české obyvatelstvo. Vzhledem k odlišně pojatému kalendáři a jiné důležitosti jednotlivých pranostik a svátků, nebylo možné vybrat zcela stejné pranostiky. Po konzultaci s rodilým mluvčím jsem se však snažila nalézt adekvátní ekvivalenty v obou jazycích. Dotazník obsahuje celkem 10 otázek s různými variacemi odpovědí. Vyskytují se otázky pouze s 1 možností výběru, otázky s více možnostmi výběru, otázky zaškrtačací.

Cílem dotazníku bylo zjištění, nejen znalosti vybraných pranostik, ale také postoje k pranostikám v dnešní době v Rusku a v České Republice. Zcela shodnými otázkami, jsou otázky č. 5 – č. 7, které jsou věnovány právě přístupu k pranostikám. Otázky č. 1 – č. 4, dále otázka č. 8, zkoumají znalost pranostik. Závěrečné dvě otázky jsou věnovány zjištění nejznámějších a nejméně známých pranostik v obou jazycích.

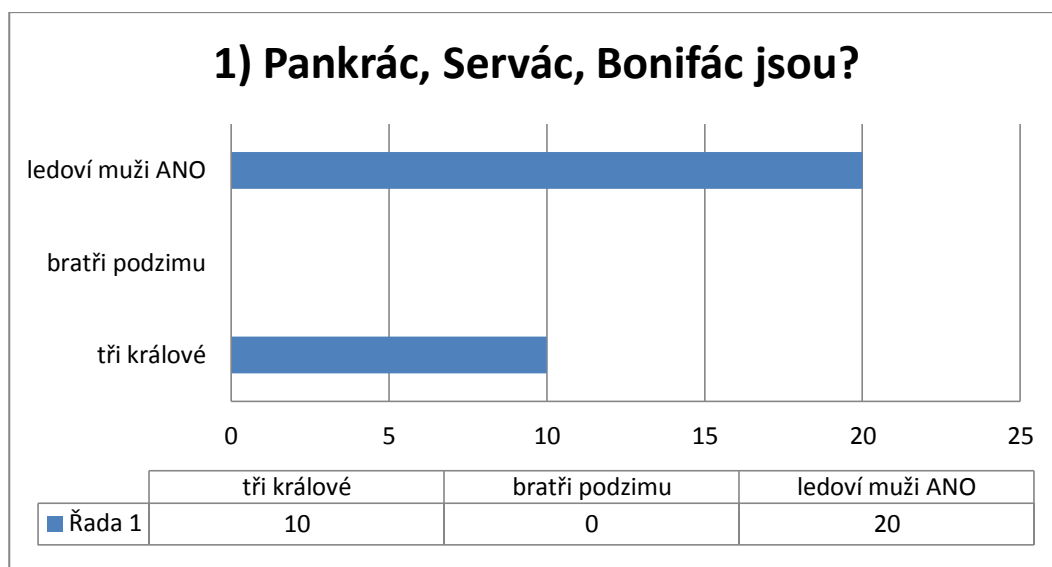
Myslím si, že ve sféře znalostí budou vykazovat větší znalost ruští občané, postoj k pranostikám bude poměrně vyrovnaný.

⁷⁶ Viz příloha č. 2

Graf č. 1 – Vyhodnocení první otázky ruského dotazníku

Graf č. 2 – Vyhodnocení první otázky českého dotazníku

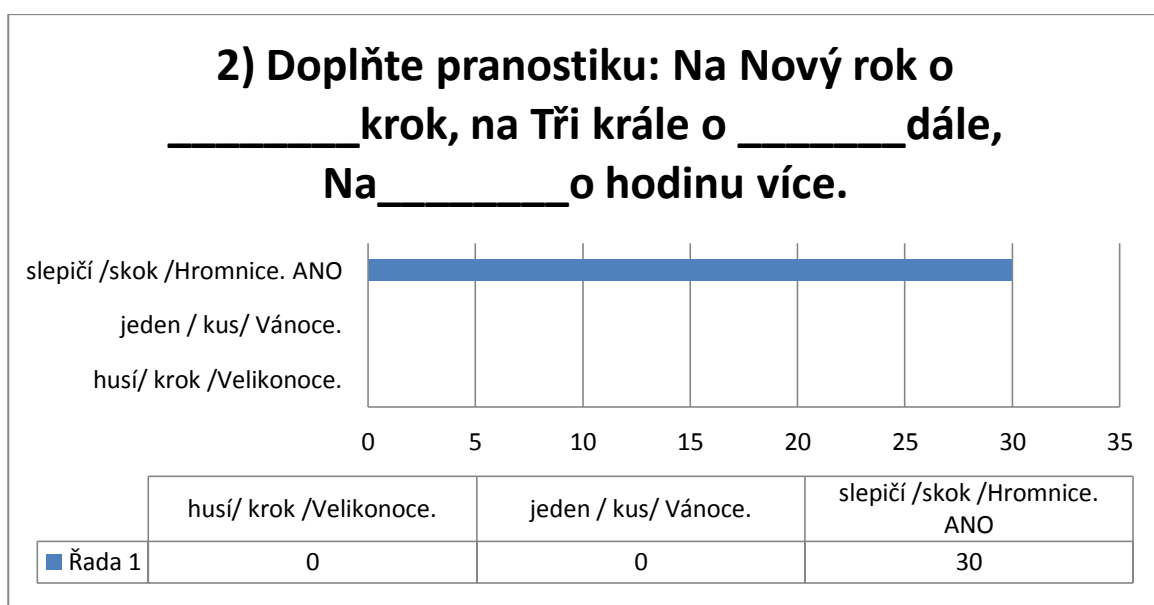

První otázka v obou dotaznících sloužila ke zjištění orientace ve znalosti osob vyskytujících se v pranostikách. Ruští občané odpověděli správně celkem 23 krát (76,6 %), čeští obyvatelé pak 20 krát (66,6 %).

Graf č. 3 – Vyhodnocení druhé otázky ruského dotazníku

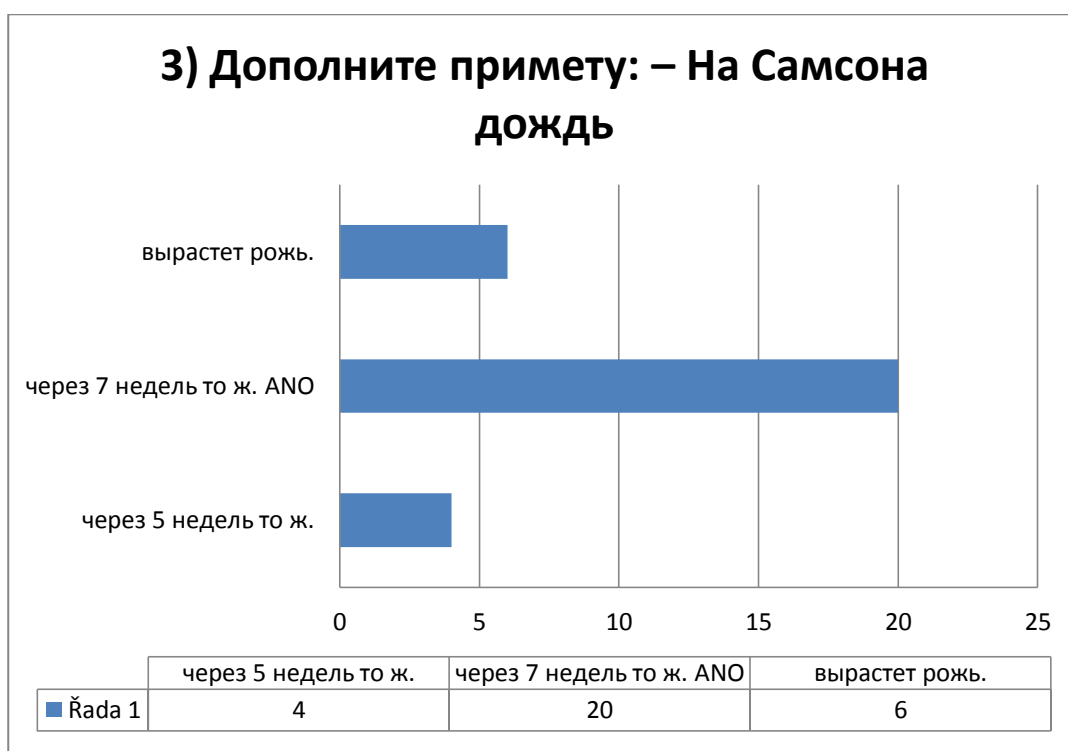

Graf č. 4 – Vyhodnocení druhé otázky českého dotazníku

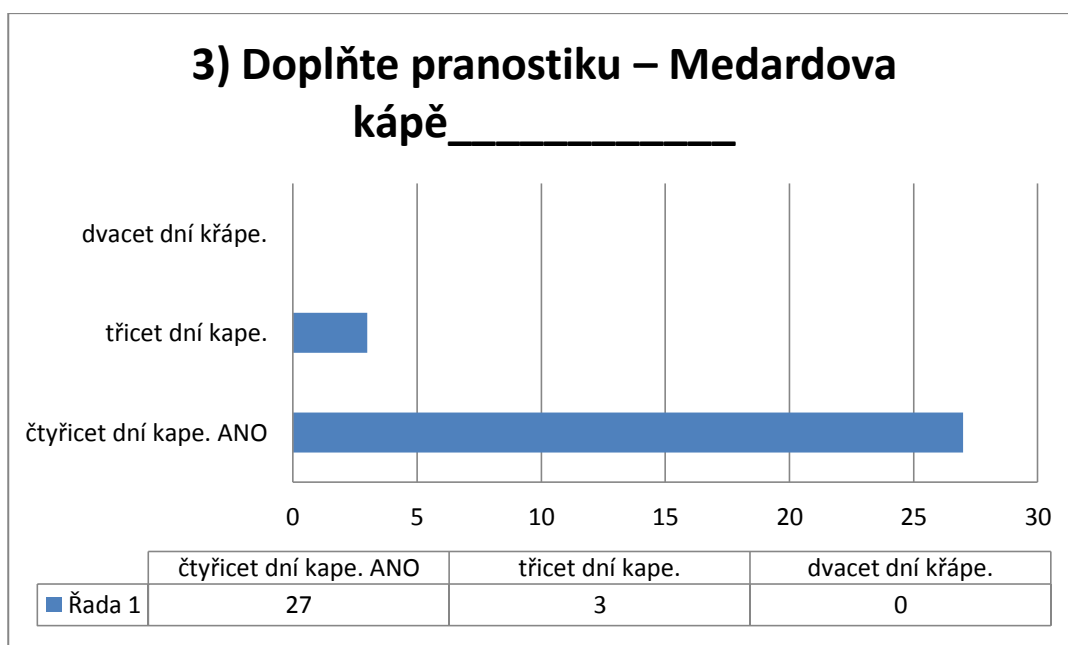

Rovněž otázka zaměřena na znalost pranostik. Správné doplnění ruské pranostiky zvolilo celkem 18 respondentů (60 %). V tomto případě znalost české pranostiky prokázalo všech 30 respondentů (100 %).

Graf č. 5 – Vyhodnocení třetí otázky ruského dotazníku

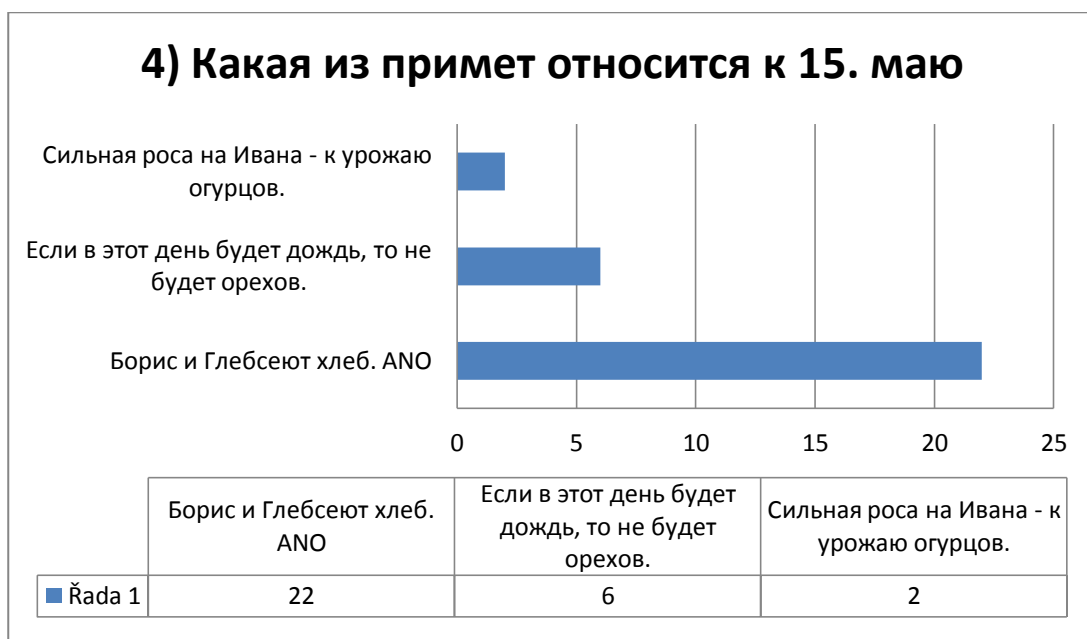

Graf č. 6 – Vyhodnocení třetí otázky českého dotazníku

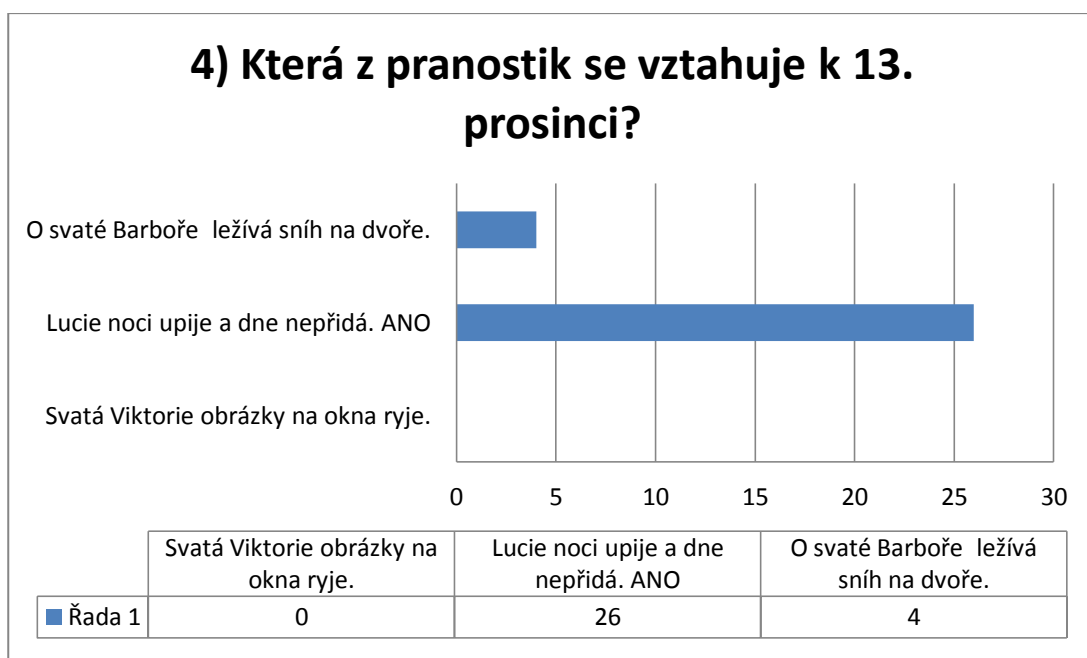

Z grafů vyplývá, že znalost ruské pranostiky prokázalo celkem 20 ruských respondentů (66,6 %), pranostiku českou zná celkem 27 respondentů (90 %).

Graf č. 7 – Vyhodnocení čtvrté otázky ruského dotazníku

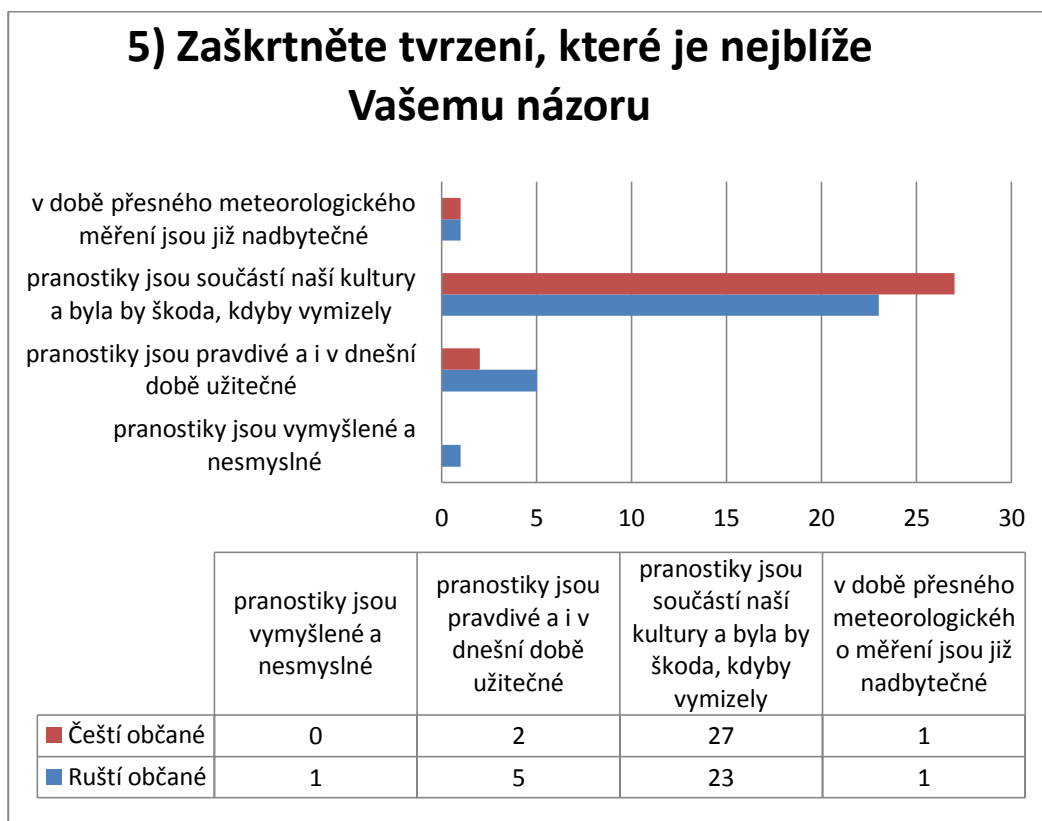

Graf č. 8 – Vyhodnocení čtvrté otázky českého dotazníku

Závěrečná pranostika zaměřená na znalost pranostik. Z ruských respondentů prokázalo znalost této pranostiky celkem 22 respondentů (73,3 %), z českých respondentů zná tuto pranostiku celkem 26 respondentů (86,6 %).

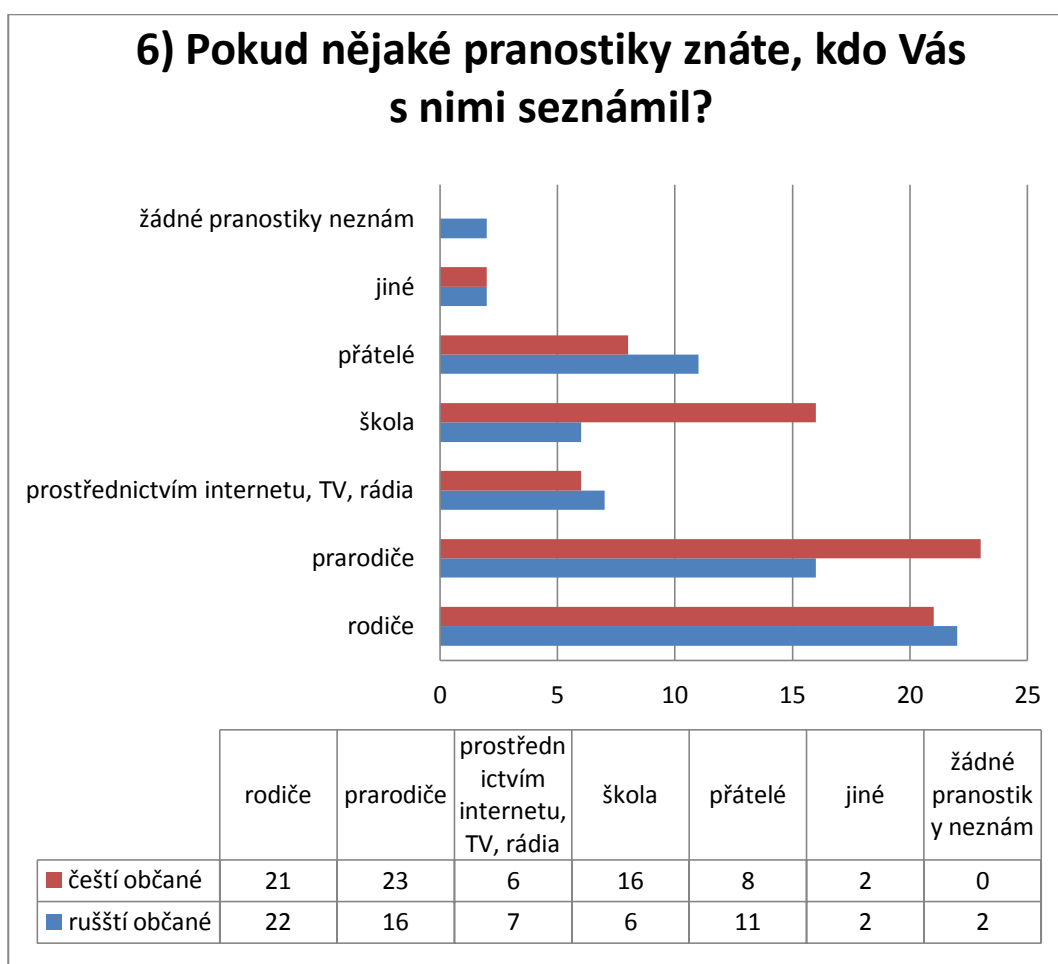
Graf č. 9 – Vyhodnocení páté otázky dotazníku

Následující otázka zkoumala postoje k pranostikám v současné době. Nejčastější volbou respondentů se u obou skupin stává možnost – pranostiky jsou součástí naší kultury a byla by škoda, kdyby vymizely. Z ruských občanů zvolilo tuto možnost celkem 23 respondentů, z českých občanů celkem 27 respondentů. Tvrzení, že pranostiky jsou vymyšlené a nesmyslné zvolil pouze 1 ruský respondent. Za nadbytečné je považuje 1 respondent ruský a 1 respondent český. O užitečnosti pranostik je přesvědčeno celkem 5 ruských respondentů a 2 čeští respondenti. Postoj k pranostikám je tedy v rámci obou zemí téměř shodný. Ruští i čeští občané pohlížejí na pranostiky jako na nedílné kulturní dědictví své země.

Co se týče celkového souhrnu, zde celkem 50 z 60 respondentů (83, 3 %), považuje pranostiky za nedílnou součást naší kultury. Pouze 1 člověk z celkových 60 si myslí, že jsou pranostiky vymyšlené a nesmyslné, 2 lidé považují pranostiky v dnešní době přesných měření za nadbytečné.

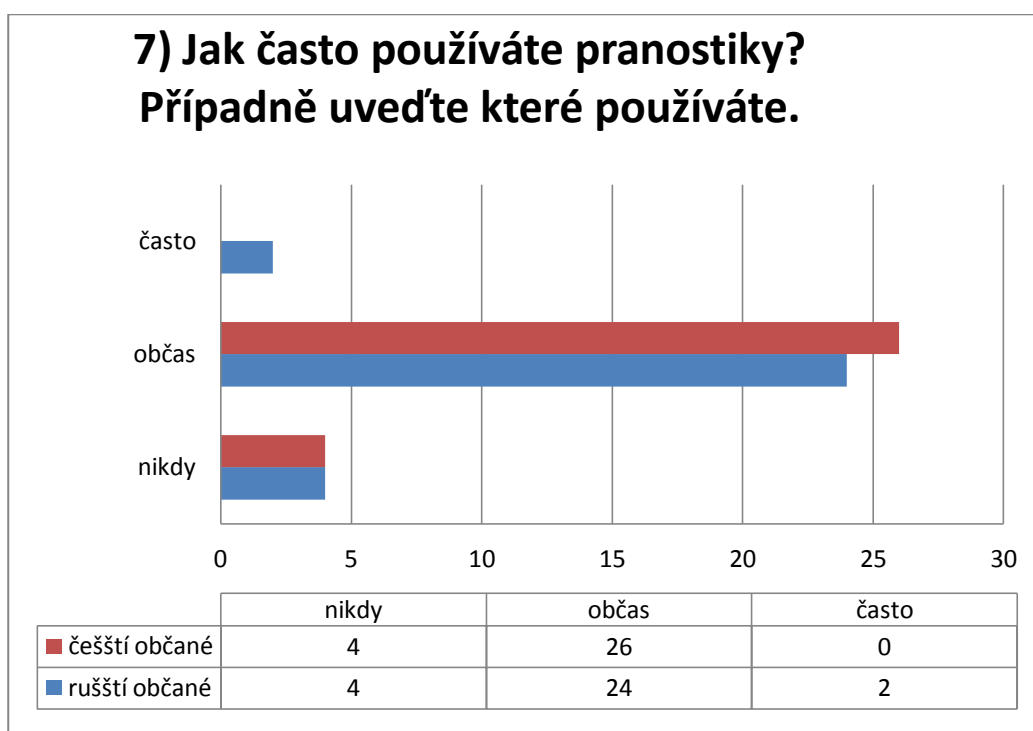
Graf č. 10 – Vyhodnocení šesté otázky dotazníku

Nejčtenější odpovědí u skupiny ruských respondentů se stává možnost rodiče – celkem 22 respondentů, druhou nejpočetnější volbou byla volba prarodiče - celkem 16 respondentů. České občany seznámili s pranostikami nejčastěji prarodiče – 23 respondentů, na druhém místě se umístila možnost rodiče - celkem 21 respondentů. Zajímavé je, že jako terciální skupinu označili ruští občané za pramen znalosti pranostik přátelé - celkem 11 respondentů, čeští občané zvolili možnost škola celkem 16 respondentů.

Celkově se na šíření povědomí o pranostikách podílí nejvíce rodiče (71,6 %), následně prarodiče (65 %). Jako nejmenší zdroj informací o pranostikách, byla označena možnost televize, rádia a internetu (21,6 %). Dva respondenti z celkových 60 neznají pranostiky žádné.

Graf č. 11 – Vyhodnocení sedmé otázky dotazníku

Nejčtenější odpovědi na tuto otázku se shodně u obou skupin stává možnost občas. Ruští občané zvolili tuto eventualitu 24 krát, češi 26 krát. Celkem 4 ruští a 4 čeští respondenti nepoužívají pranostiky nikdy. Často ve své řeči užívají pranostiky pouze 2 ruští občané.

Celkově pranostiky občas ve své řeči užívá 83, 3 % respondentů, často pouze 3 % respondentů. Pranostiky neuvádí vůbec 13, 3 %. V rámci ruských pranostik občané nejčastěji užívají následující pranostiky: *Кто рано встает - тому Бог дает; Если на Сретенье петух воды напьется - пахарь беды наберется; Если кот клубочком спит - будет холодно; Ласточки низко летают к дождю; Илья-пророк пустил в воду ледок.* K nejhojněji užívaným českým pranostikám patří: *Medardová kápě 40 dní kape; Březen - za kamna vlezem, duben - ještě tam budem; Lucie noci upije; Únor bílý, pole sílí; Jak na Nový rok, tak po celý rok.*

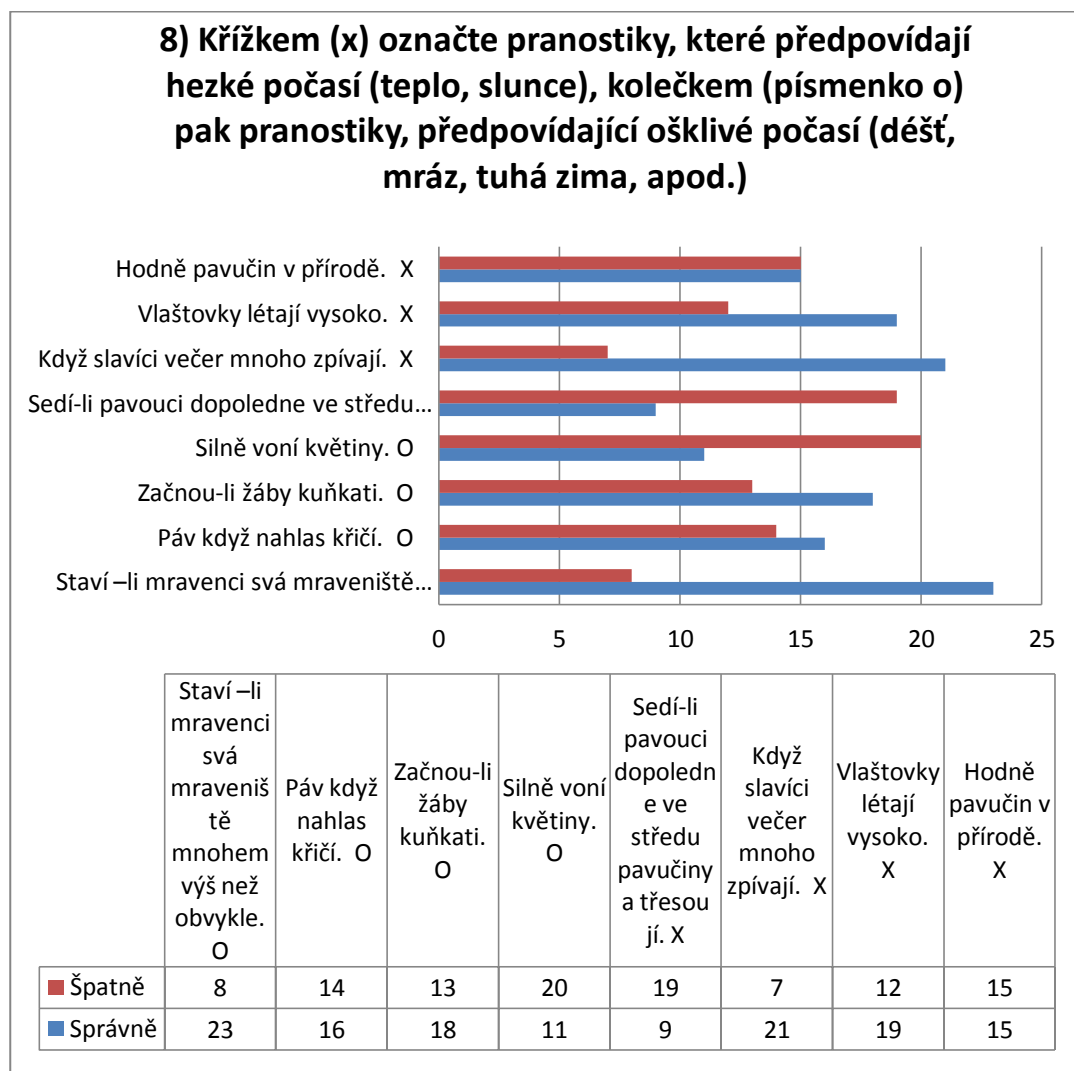
Graf č. 12 – Vyhodnocení osmé otázky ruského dotazníku

Tato otázka byla zaměřena na znalost pranostik fenologických, tedy těch, které se nějakým způsobem vztahují k přírodě. Obecně lze říci, že ruští respondenti ve většině případů zvolili správnou odpověď. Nejvíce jisti si byli u předpovědí pomocí křičících vran (23 respondentů odpovědělo správně) a zpěvu slavíku (rovněž 23 respondentů zvolilo správnou odpověď). Nejméně jisti si pak byli v předpovědích na základě pavouků, vonících květin a vlaštovek létajících vysoko – u všech těchto kategorií bylo zvoleno shodně – 16 správných odpovědí.

Celkový počet odpovědí špatných i dobrých dosahoval počtu 240 odpovědí, z toho 152 (63,3 %) odpovědí bylo zvoleno správně, 89 (37 %) odpovědí bylo špatných. Z tohoto poměru lze usoudit, že znalost pranostik fenologických je poměrně vysoká.

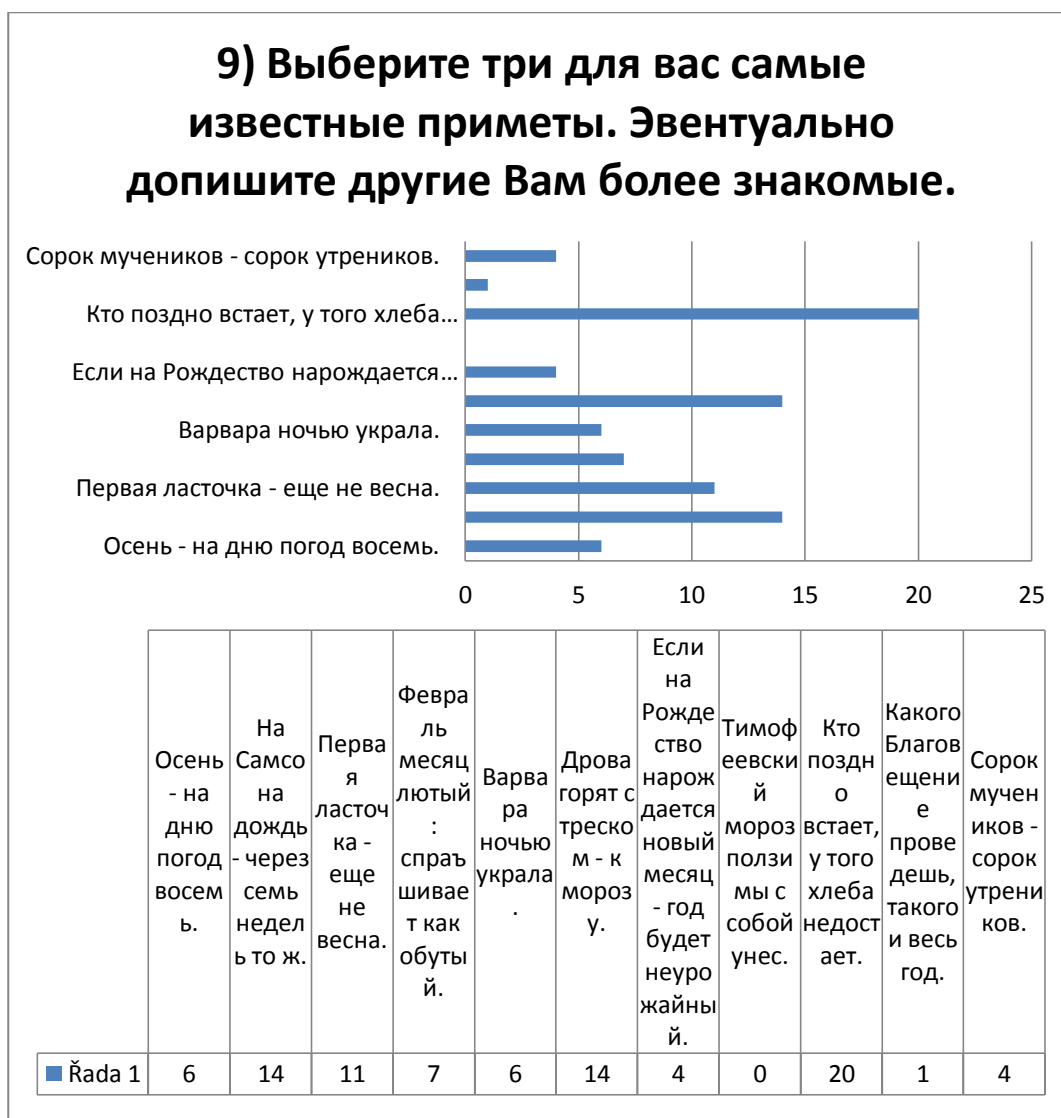
Graf č. 13 – Vyhodnocení osmé otázky českého dotazníku

Cílem této otázky bylo opět zjištění orientace v pranostikách fenologických. Nejvíce jisti si čeští respondenti byli u předpovědi pomocí mravenců – celkem 23 respondentů odpovědělo správně a poměrně dobře si vedli také u předpovědi pomocí vlaštovek – 19 respondentů zvolilo správnou odpověď. Předpovědi pomocí pavučin vycházely v poměru 50 : 50. Zcela opačný význam, pak určili u pranostik pomocí pavouků – 19 špatných odpovědí a vonících květin – 20 špatných odpovědí.

Z hlediska celkového počtu odpovědí (opět 240 možných), bylo 132 odpovědí správných (55%) a 108 odpovědí špatných (45%). Znalost pranostik je tak poměrně nízká, většina odpovědí byla založena pravděpodobně na odhadu. Oproti ruským respondentům je znalost pranostik fenologických menší o skoro 10 %.

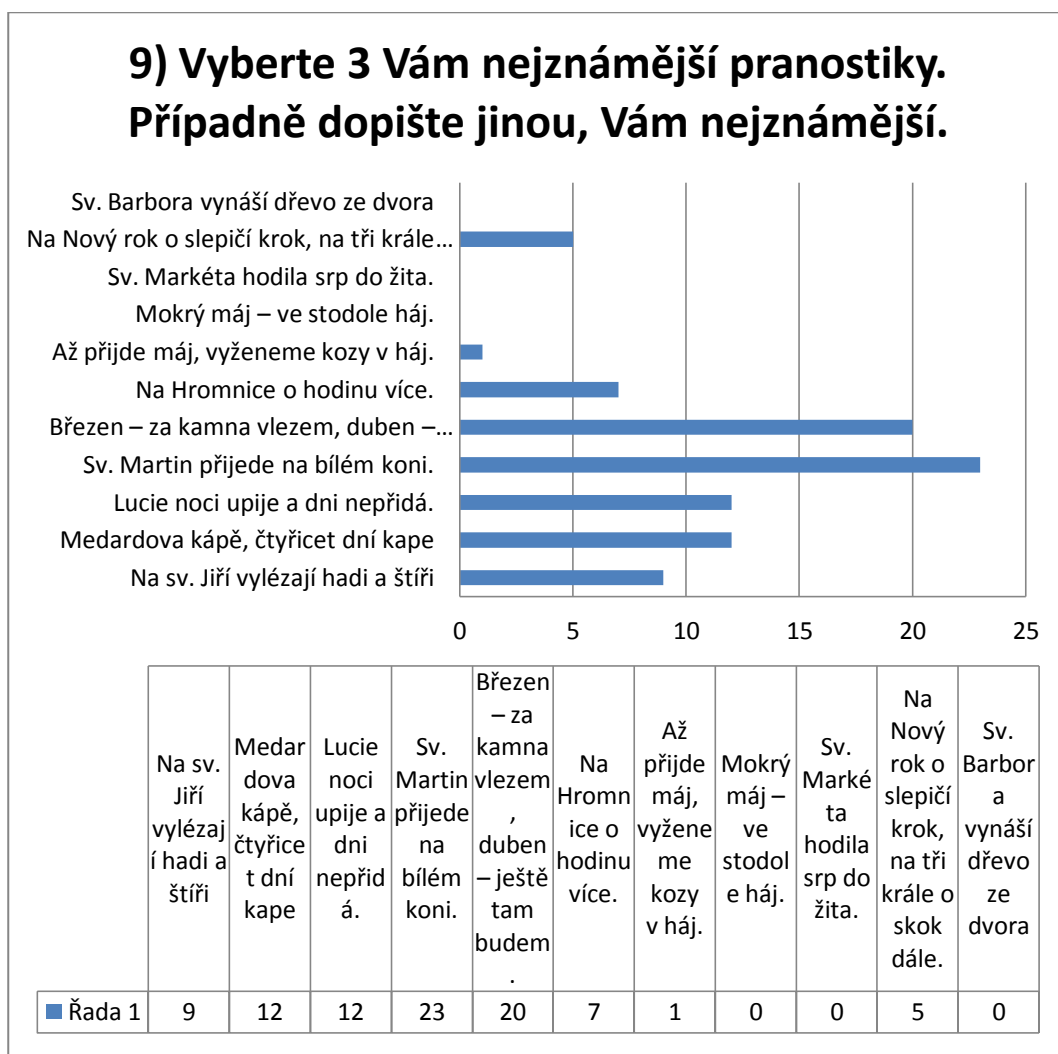
Graf č. 14 – Vyhodnocení deváté otázky ruského dotazníku

Největší popularitě se v Rusku těší následující tři pranostiky: *Кто поздно встает, у того хлеба не достает* - celkem 20 respondentů; *Дрова горят с треском - к морозу* – celkem 14 respondentů; *На Самсона дождь через семь недель то ж.* – rovněž celkem 14 respondentů.

V rámci možnosti doplnění jiných pranostik byly dopsány následující: *Кто рано встает - тому Бог дае; Как новый год встретишь так и проведешь; Что посеешь, то пожнешь; Весенний день - год корми; Солнце заходит на ночь за тучу - к дождю; Утром на траве нет росы-к дождю.*

Graf č. 15 – Vyhodnocení deváté otázky českého dotazníku

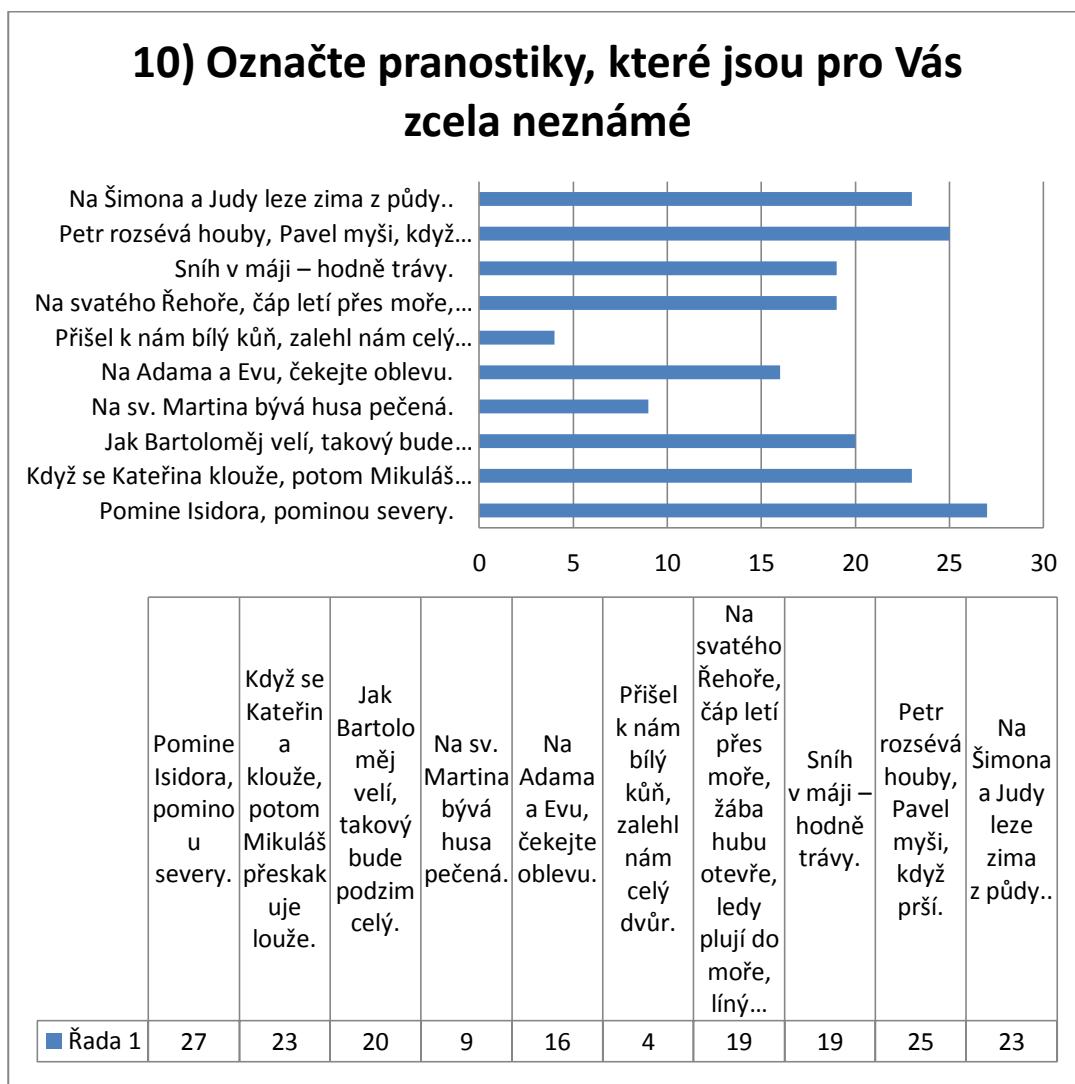
Následující otázka byla zaměřená na popularitu jednotlivých pranostik v zemi. Za 3 nejnámější pranostiky označili čeští respondenti tyto: *Sv. Martin přijede na bílém koni* – celkem 23 respondentů; *Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budu* – celkem 20 respondentů; *Lucie noci upije a dni nepřidá* – celkem 12 respondentů. V této otázce byla možnost doplnit jiné pranostiky, tuto příležitost však nikdo z respondentů nevyužil.

Graf č. 16 – Vyhodnocení desáté otázky ruského dotazníku

Zcela neznámé pranostiky pro ruské respondenty byly pranostiky následující: 21 respondentů označilo - *Сильная роса на Ивана - к урожаю огурцов*; pranostiky *Пришел Прокоп разрыл сугроб, по снегу ступает дорогу копают* – zvolilo celkem 21 respondentů; *Откуда ветер на Покров, оттуда начнутся морозы* - vybralo celkem 16 respondentů.

Graf č. 17 – Vyhodnocení desáté otázky českého dotazníku

Zcela neznámé pranostiky jsou pro české občany následující: nejvíc neznámá s počtem 27 respondentů – *Pomine Isidora, pomínou severy*, dále s počtem 25 respondentů – *Petr rozsévá houby, Pavel myši, když prší*, shodný počet – 23 respondentů za nejméně známou označilo pranostiky: *Na Šimona a Judy leze zima z půdy; Když se Kateřina klouže, potom Mikuláš přeskakuje louže*.

3.1 Prezentace výsledků dotazníku

Z dotazníkového šetření vyplývají následující skutečnosti:

- Pro porovnání pranostik byly v obou dotaznících zvoleny 4 pranostiky. Úroveň znalostí vybraných pranostik je u českého obyvatelstva poměrně vysoká, u třech zvolených pranostik dosahovala tato úroveň okolo 82,2 %. V rámci zvolených třech ruských pranostik se znalost ruského obyvatelstva těchto pranostik pohybovala okolo 72 %. Lze tedy říci, že znalost pranostik je u obou národů velmi dobrá.
- Otázka zjišťující postoje k pranostikám ukázala, že 76,6 % ruských občanů považuje pranostiky za své kulturní dědictví, tuto možnost zvolilo i 90 % českých respondentů.
- S pranostikami respondenty obvykle seznamují rodiče a prarodiče, v Rusku jsou na třetím místě uvedeni kamarádi, na místě třetím v České Republice – škola.
- Co se týče frekvence užívání pranostik v řeči, tak u obou skupin byla nejčastější volbou možnost občas. Tuto volbu zvolilo celkem 80 % rusů a 86,6 % česků.
- Lepší znalost pranostik fenologických prokázali rusové – s celkovým počtem správných odpovědí 63,3 %, 55% správných odpovědí uvedli Češi.
- Neznámějšími pranostikami v rámci vybraných byly tyto pranostiky: *Кто поздно встает, у того хлеба не достаает; Дрова горят с треском - к морозу; На Самсона дождь через семь недель то ж.* Samotnými respondenty byly doplněny ještě následující: *Кто рано встает - тому Бог дае; Как новый год встретишь так и проведешь; Что посеешь, то пожнешь; Весенний день - год корми; Солнце заходит на ночь за тучу - к дождю; Утром на траве нет росы-к дождю.* Mezi české neznámější pranostiky jsou tyto: *Sv. Martin přijede na bílém koni; Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem; Lucie noci upije a dni nepřidá.*
- Zcela neznámými pranostikami jsou z vybraných pranostik následující: *Сильная роса на Ивана - к урожаю огурцов; Пришел Прокоп разрыл сугроб, по снегу ступает дорогу копаем.* Jako neznámé v českém jazyce byly označeny tyto: *Pomine Isidora, pominou severy,* dále s počtem 25 respondentů – *Petr rozsévá houby, Pavel myši, když prší.*

ZÁVĚR

Pranostiky prošly během své existence vývojem několika století. Některé pranostiky během této doby z jazyka vymizely, některé prošly určitými změnami, jiné se dochovaly ve své nezměněné podobě do dnes.

Cílem mé diplomové práce byla komparace ruských a českých pranostik. Pro účely komparace byl nejdříve vytvořen ucelený pohled na pranostiky v rámci zpracované teoretické části. Následné porovnání bylo provedeno na základě dvou hledisek. Prvním hlediskem byla komparace sémantická, druhým komparace gramaticko - syntaktická. V rámci komparace sémantické jsem zvolila dva odlišné přístupy k porovnání pranostik. Vzhledem k té skutečnosti, že cílem mé práce bylo provedení komparace pouze výběrově, jsem se rozhodla stanovit i dvě rozličné reprezentativní skupiny pro porovnání. Jako první skupinu jsem zvolila roční období, jako druhou vybrané 4 měsíce. Obě tyto skupiny byly porovnávány z jiných hledisek.

Komparace na základě ročních období byla provedena rozdělením pranostik do čtyř skupin (zkráceně na pranostiky shodné, podobné, odlišné/protikladné a jen ruské). V rámci těchto skupin byla provedena jejich klasifikace na pranostiky meteorologické, hospodářské, obecné, fenologické a relační. Porovnávaných bylo celkem 120 ruských pranostik (30 pro každé roční období), které byly vybrány náhodně a k nimž jsem hledala ekvivalenty v jazyce českém. Ekvivalent – shodný či podobný byl nalezen celkem k 72 ruským pranostikám, 7 pranostik bylo odlišných či protikladných, pranostik existujících pouze v ruském jazyce bylo celkem 41. Z celkového počtu pranostik (120) bylo 48 pranostik fenologických, 28 relačních, 19 obecných, 13 hospodářských a 12 meteorologických. Nejvíce shodných a podobných pranostik bylo nalezeno ve skupině pranostik fenologických. Protikladné a odlišné pranostiky byly nejvíce zastoupeny ve skupině pranostik relačních. Zajímavostí je, že pranostiky fenologické se nejčastěji vztahují k období podzimu, pranostiky hospodářské, relační a meteorologické nejčastěji k období zimy. Obecných pranostik je nejvíce u období léta.

V rámci druhé komparace, bylo provedeno srovnání na základě výběru čtyř měsíců – měsíce dubna, srpna, října a prosince. V této komparaci jsem se zaměřila na vyhledání shodných či podobných pranostik, které se vztahují ke stejným dnům měsíce. Někdy bylo určení těchto dnů problematické, vzhledem k odlišným kalendářům užívaných v Rusku a v České Republice, jejichž rozdíl činí v současné době 13 dnů.

Dohromady bylo porovnáno celkem 103 ruských pranostik, z nichž k 51 pranostikám byl nalezen odpovídající ekvivalent v českém jazyce. Z počtu 51 shodných či podobných pranostik je 12 pranostik společných v měsíci dubnu, 12 v srpnu, 9 v říjnu a 18 v prosinci.

Poslední komparace byla provedena z hlediska morfologického. Na základě tohoto srovnání bylo zjištěno, že oba jazyky vykazují pouze slabé rozdíly, obvykle pouze v četnosti užití daného konkrétního znaku. V hlavních gramatických a syntaktických rysech jsou shodné. Tyto skutečnosti byly doloženy na příkladech z obou jazyků.

Závěrečná část mé diplomové práce byla věnována dotazníkovému šetření, jehož úkolem bylo prozkoumat dvě základní roviny – rovinu znalostní a rovinu postojovou. V oblasti vědomostí vykazaly obě skupiny respondentů vysokou znalost vybraných pranostik. Rusové i češi považují pranostiky za součást svého kulturního dědictví a nepřáli by si, aby z jazyka vymizely. Nejčastějším zdrojem informací o pranostikách jsou u obou skupin rodiče a prarodiče. Pranostiky ve své řeči respondenti obou skupin užívají občas. Část dotazníku zkoumala také nejznámější a zcela neznámé pranostiky. Nejznámějšími pranostikami v ruském jazyce byly na základě dotazníkového šetření tyto: *Кто поздно встает, у того хлеба не достаает; Дрова горят с треском - к морозу; На Самсона дождь через семь недель то ж.* Zcela neznámé tyto: *Сильная роса на Ивана - к урожаю огурцов; Пришел Прокоп разрыл сугроб, по снегу ступает дорогу копаем.* V českém jazyce se mezi nejznámější řadí následující pranostiky: *Sv. Martin přijede na bílém koni; Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem; Lucie noci upije a dni nepřidá.* Za zcela neznámé byly označeny tyto: *Pomine Isidora, pominou severy, dále s počtem 25 respondentů – Petr rozsévá houby, Pavel myši, když prší.*

Pranostiky jsou perlou našeho kulturního dědictví, která žije svým vlastním životem. V současné době již nové pranostiky nevznikají, proto je třeba na ty stávající nezapomínat. Pranostiky dnes již nemají své aktuální místo v životě lidí, avšak vzhledem k jejich vysoké kulturní a jazykové hodnotě by byla škoda je opomíjet. Odpradávná sloužili lidem jako průvodce, jsou to jedineční kulturní svědci své doby, kteří nám přinášejí svědectví o tehdejšímu způsobu života, systému vědění, tradicích, zvycích a obřadech.

SOUHRN

Diplomová práce je věnována tématu pranostik, jejich teoretické analýze a následné komparaci. Cílem mé diplomové práce bylo provedení komparace ruských pranostik s pranostikami českými s důrazem na vyhledání českých ekvivalentů. Úvodní část práce popisuje vznik a historický vývoj pranostik, definuje pojem pranostika, jeho charakteristické znaky, zabývá se rovněž klasifikací pranostik. Hlavní část práce je věnována komparaci pranostik. Komparace je provedena z hlediska sémantického a z hlediska lingvistického. Z hlediska sémantického byly provedeny dvě porovnání, na základě ročních období a na základě vybraných čtyř měsíců. V první komparaci bylo porovnáváno celkem 120 pranostik, z nichž 72 má svůj shodný či podobný ekvivalent v českém jazyce. V rámci komparace druhé bylo porovnáno celkem 103 pranostik, z nichž 51 má svůj protějšek i v jazyce českém. Komparace z hlediska lingvistického nezaznamenala v ruských a českých pranostikách žádné výrazné rozdíly. Ve většině případů je určitý gramatický jev v daném jazyce více zesílen, či naopak. Součástí práce je i krátké dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjištění znalosti pranostik, zkoumán byl také současný postoj k pranostikám.

V současné době pranostiky již nevznikají, přesto věřím, že zůstanou i nadále v povědomí lidí a budou, když ne k předpovědi počasí, sloužit jako odkaz našich předků.

Klíčová slova: pranostika, definice, komparace sémantická, komparace lingvistická

РЕЗЮМЕ

Моя дипломная работа была посвящена теме примет, их теоретическому анализу, а последовательно и сравнению. Целью моей дипломной работы было проведение сравнения русских примет с чешскими приметами, а особое значение придавалось поиску чешских эквивалентов.

Вступительная часть работы описывает возникновение, а историческое развитие примет, определяет понятие примет, их характерные черты, занимается также классификацией примет. Основная часть работы была посвящена сравнению примет. Сравнение было проведено из семантической а лингвистической точки зрения. Из семантической точки зрения было проведено два сравнения, а то на базе времен года, а на базе выбранных четырех месяцев. В первом компарировании сравнивалось в общей сложности 120 примет, из которых 72 приметы имеют тождественный или похожий эквивалент в чешском языке. В рамке второго компарирования сравнивались целиком 103 приметы, из которых 51 примета имеет тождество в чешском языке.

Сравнение с лингвистической точки зрения не зарегистрировало в русских и чешских приметах никакой существенной разницы. В большинстве случаев определенный грамматический процесс в данном языке является более усиленным или наоборот.

Составной частью работы является и краткий анкетный опрос, целью которого было установление знания примет, а также был исследован современный подход к приметам.

В настоящее время приметы уже не возникают. Несмотря на то я верю, что и далее останутся в сознании людей, а будут и далее служить как завещание наших предков.

Основные слова : примета, определение, сравнение семантическое,
сравнение лингвистическое

POUŽITÁ LITERATURA

Knihy v českém jazyce

FLÍDROVÁ, Helena a Stanislav ŽAŽA. *Sintaksis ruského jazyka v srovnání s českým*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2005, 163 s. ISBN 80-244-1104-0.

KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den*. Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.

MUNZAR, Jan. *Medardova kápe: aneb pranostiky očima meteorologa*. Praha: Horizont, 1986.

RAMEŠ, V. *Po kom se jmenujeme?* Praha: Libri, 2003, s. 8.

STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. V nakl. Levné knihy KMa vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 107 s.

VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.

Knihy v ruském jazyce

RAROGOM, Razrabotka i tekst podgotovlen A. a A SPIRIN. *Kolovorot 1996: slavjanskij mesjatseslov : traditsii, obychai, narodnye primety, prazdniki, obriady, zastol'e, retsepty, sovety ogorodnikam, travnik, znakharnik*. Sankt-Peterburg: Obshchina "Krina", 1995, 543 p. ISBN 58-597-6055-8.

ЖАРКОВ, Сергей. *Народные приметы и предсказание погоды*. Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954.

Slovníky:

DAL', V. *Poslovicy russkogo naroda*. Moskva: NNN, 1994. ISBN 58-792-7005-X.

ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženiĭ: boľeje 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari russkogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.

OZHEGOV, S.; N. SHVEDOVA, N. *Tolkovyĭ slovar' russkogo ĭazyka: 80,000 slov i frazeologičeskikh vyraženiĭ*. 4. izd., dop. Moskva: Izd-vo "Azbukovnik", 1998, 939 p. ISBN 58-928-5003-X.

ZIMIN, V; SPIRIN, A. *Poslovitsy i pogovoroki [sic] russkogo naroda*. Moskva: "Sĭuita", 1996, 543 p. ISBN 58-554-1042-0.

Internetové zdroje

KREJČOVÁ, Jaroslava. Historie vzniku kalendáře. *Kultura21.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kultura21.cz/historie/5617-historie-kalendare>.

KARPÍŠEK, Hanuš. Kalendáře Sovětského svazu. *Kalendar.info* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.kalendar.info/ datacs/ calendar/c alsovun.php? session=>.

ŠINDELÁŘOVÁ, Jaromíra. Výuka češtiny z pohledu žáků-cizinců východoslovanského původu. In: *Clanky.rvp.cz* [online]. 2011 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/ZUHB/9671/VYUKA-CESTINY-Z-POHLEDU-ZAKU-CIZINCU-VYCHODOSLOVANSKEHO-PUVODU.html/>.

ХРИСТОФОРОВА, О.Б. К вопросу о структуре приметы. In: *Ruthenia.ru* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.ruthenia.ru/folklore /hristoforova2.htm>.

ОЖЕГОВ, С.И. Общий толковый словарь русского языка. In: *Tolkslovar.ru* [online]. 2009 - 2013 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://tolkslovar.ru/p19333.html>

БОЛТЕНКО, Сергей. Приметы, виды примет, история возникновения примет. In: *Sergeyboltenko.com* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://sergeyboltenko.com/jupiter/category/21/message/213.php>.

ШЕСТОПАЛОВ, Алексей. О названиях месяцев. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://origin.iknowit.ru/paper1133.html>.

ГОЛУБЧИКОВ, Юрий. О чем молчат метеорологи. In: *Ng.ru* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://www.ng.ru/style/2007-02-14/16_meteorologi.html.

ДАШКО, Н.А. История простонародной метеорологии. In: *Propogodu.ru* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.propogodu.ru/2/1326/>.

ТОНКОВА, Елена. Народная примета с позиций лингвокогнитивистики и лингвокультурологии. In: *Cheloveknauka.com* [online]. 2007 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cheloveknauka.com/narodnaya-primeta-s-pozitsiy-lingvokognitivistik-i-i-lingvokulturologii>.

Приметы, пословицы и поговорки про весну: Народный календарь. In: *Razumniki.ru* [online]. 2006 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://www.razumniki.ru/primeta_poslovica_vesna.html.

Народные приметы, народные традиции, православный календарь, именинники. In: *To-name.ru* [online]. 1999 - 2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://to-name.ru/primeti/>.

Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>.

Календарь природы. In: *Сезоны-года.рф* [online]. 2011 - 2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: сезоны-года.рф/календарь%20природы.html.

Климатические характеристики. In: *Sevmeteo.ru* [online]. 2003 - 2013 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://www.sevmeteo.ru/articles/28/>.

Семантика и синтаксис русских народных примет с компонентом «зооним» [online]. Казань, 2008 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/semantika-i-sintaksis-russkikh-narodnykh-primet-s-komponentom-zoonim-v-zerkale-angliiskikh-p>. Диссертация. ГОУ ВПО «Чувашский государственный».

Что есть суеверие?. In: *Cogmtl.net* [online]. 2003 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://cogmtl.net/Articles/003.htm>.

История календаря. *Abc-people.com* [online]. 2004 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.abc-people.com/typework/history/hist13.htm>.

Народный календарь. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>.

Народные приметы и суеверия. In: *Primeta.tel* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://primeta.tel>.

История и происхождение примет. In: *Oprimetah.ru* [online]. 2009 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://oprimetah.ru/istorija_i_proishozhdenie_primet.html.

О греховности суеверий: Против примет. In: *Azbyka.ru* [online]. 2006 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://azbyka.ru/dictionary/17/o_grehovnosti_suevery_13-all.shtml

Калининградский фольклорный ансамбль Россичи: Народый Календарь. *Rossichy.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>.

Бабье лето. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001-2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%B1%D1%8C%D0%B5_%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%BE.

Времена года. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B0_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka č. 1 Přehled vývoje dat rovnodenností a slunovratů.....	17
Tabulka č. 2 Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění.....	36
Tabulka č. 3 Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění.....	42
Tabulka č. 4 Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění.....	47
Tabulka č. 5 Souhrnný přehled počtu pranostik dle jednotlivých skupin a třídění.....	52
Tabulka č. 6 – Souhrnný pohled na pranostiky obecné.....	54
Tabulka č. 7 – Souhrnný pohled na pranostiky meteorologické.....	54
Tabulka č. 8 – Souhrnný pohled na pranostiky fenologické.....	55
Tabulka č. 9 – Souhrnný pohled na pranostiky hospodářské.....	55
Tabulka č. 10 – Souhrnný pohled na pranostiky relační.....	56

Grafy

Graf č. 1 – Vyhodnocení první otázky ruského dotazníku.....	75
Graf č. 2 – Vyhodnocení první otázky českého dotazníku.....	75
Graf č. 3 – Vyhodnocení druhé otázky ruského dotazníku.....	76
Graf č. 4 – Vyhodnocení druhé otázky českého dotazníku.....	76
Graf č. 5 – Vyhodnocení třetí otázky ruského dotazníku.....	77
Graf č. 6 – Vyhodnocení třetí otázky českého dotazníku.....	77
Graf č. 7 – Vyhodnocení čtvrté otázky ruského dotazníku.....	78
Graf č. 8 – Vyhodnocení čtvrté otázky českého dotazníku.....	78
Graf č. 9 – Vyhodnocení páté otázky dotazníku.....	79
Graf č. 10 – Vyhodnocení šesté otázky dotazníku.....	80
Graf č. 11 – Vyhodnocení sedmé otázky dotazníku.....	81
Graf č. 12 – Vyhodnocení osmé otázky ruského dotazníku	82
Graf č. 13 – Vyhodnocení osmé otázky českého dotazníku.....	83
Graf č. 14 – Vyhodnocení deváté otázky ruského dotazníku.....	84
Graf č. 15 – Vyhodnocení deváté otázky českého dotazníku.....	85
Graf č. 16 – Vyhodnocení desáté otázky ruského dotazníku.....	86
Graf č. 17 – Vyhodnocení desáté otázky českého dotazníku.....	87

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1 Přehled výsledků druhé komparace

Příloha č. 2 Ukázka dotazníku

Příloha č. 3 Výčet užitých pranostik

PŘÍLOHA Č. 1

DUBEN	Ruský den	Český den	Počet společných pranostik
	17. duben Благовещение	25. březen Zvěstování Panny Marie	4
	14. duben Марья	1. duben Apríl	2
	18. duben Федул-ветреник	5. duben Fedul	1
	obecné	obecné	3
	Velikonoce	Velikonoce	2
SRPEN	2. srpen Ильин день	20. červenec Eliáš	3
	6. srpen Борис и Глеб	25. červenec Jakub	1
	7. srpen Анна холодница	26. červenec Anna	2
	14. srpen Спас первый	1. srpen Petr v okovech	1
	obecné	obecné	5
ŘÍJEN	4. říjen Кондрат, Игнат	21. září Matouš	1
	13. říjen Григорий	30. září Jeroným	1
	14. říjen Покров	1. říjen Remigius	2
	17. říjen Ерофей	4. říjen František	2
	obecné	obecné	3
PROSINEC	4. prosinec Введение	21. listopad Obětování Panny Marie	2
	5. prosinec Прокоп	22. listopad Cecílie	1
	9. prosinec Георгий	26. listopad Konrád	2
	13. prosinec Андрей Первозванный	30. listopad Ondřej	1
	17. prosinec Варвара	4. prosinec Barbora	3
	18. prosinec Савва	5. prosinec Judita	4
	19. prosinec Никола Чудотворец	6. prosinec Mikuláš	2
	25. prosinec Спиридон	21. prosinec Tomáš	1
	obecné	obecné	2

PŘÍLOHA Č. 2

DOTAZNÍK – PRANOSTIKY

1. Pankrác, Servác, Bonifác jsou

- a) tři králové
- b) bratři podzimu
- c) ledoví muži

2. Doplňte pranostiku: Na Nový rok o _____ krok, na Tři krále o _____ dále, Na _____ o hodinu více.

- a) b) husí/ krok / Velikonoce
- b) jeden / kus/ Vánoce
- c) slepičí / skok / Hromnice

3. Doplňte pranostiku – Medardova kápeř _____

- a) čtyřicet dní kape
- b) třicet dní kape
- c) dvacet dní křápe

4. Která z pranostik se vztahuje k 13. prosinci?

- a) Svatá Viktorie obrázky na okna ryje.
- b) Lucie noci upije a dne nepřidá.
- c) O svaté Barboře ležívá sníh na dvoře.

5. Zaškrtněte tvrzení, které je nejbližší Vašemu názoru

- a) pranostiky jsou vymyšlené a nesmyslné
- b) pranostiky jsou pravdivé a i v dnešní době užitečné
- c) pranostiky jsou součástí naší kultury a byla by škoda, kdyby vymizely
- e) v době přesného meteorologického měření jsou již nadbytečné

6. Pokud nějaké pranostiky znáte, kdo Vás s nimi seznámil?

- a) rodiče
- b) prarodiče
- c) prostřednictvím internetu, televize, rádia

- d)škola
- f) přátelé
- g)jiné
- h)žádné pranostiky neznám

7. Jak často používáte pranostiky? Případně uveďte příklad.

- a)nikdy
- b)občas
- c)často

8. Křížkem označte pranostiky, které předpovídají hezké počasí (teplo, slunce), kolečkem (písmenko o) pak pranostiky, předpovídající ošklivé počasí (déšť, mráz, tuhá zima, apod.)

Staví –li mravenci svá mravenišť mnohem výš než obvykle.

Páv když nahlas křičí

Začnou-li žáby kuňkati

Silně voní květiny.

Sedí-li pavouci dopoledne ve středu pavučiny a třesou jí

Když slavíci večer mnoho zpívají

Vlaštovky létají vysoko.

Hodně pavučin v přírodě.

9. Vyberte 3 Vám nejznámější pranostiky. Případně dopište jinou, Vám nejznámější.

Na sv. Jiří vylézají hadi a štíři

Medardova kápě, čtyřicet dní kape

Lucie noci upije a dni nepřidá.

Sv. Martin přijede na bílém koni.

Březen – za kamna vlezem, duben – ještě tam budem.

Na Hromnice o hodinu více.

Až přejde máj, vyženeme kozy v háj.

Mokrý máj – ve stodole háj.

Sv. Markéta hodila srp do žita.

Na Nový rok o slepičí krok, na tři krále o skok dále.

Sv. Barbora vynáší dřevo ze dvora.

10. Označte pranostiky, které jsou pro Vás zcela neznámé

Pomine Isidora, pominou severy.

Když se Kateřina klouže, potom Mikuláš přeskakuje louže.

Jak Bartoloměj velí, takový bude podzim celý.

Na sv. Martina bývá husa pečená.

Na Adama a Evu, čekejte oblevu.

Přišel k nám bílý kůň, zalehl nám celý dvůr.

Na svatého Řehoře, čáp letí přes moře, žába hubu otevře, ledy plují do moře, líný sedlák, který neoře.

Sníh v máji – hodně trávy.

Petr rozsévá houby, Pavel myši, když prší.

Na Šimona a Judy leze zima z půdy.

Приметы о погоде

1. Кто открывает весну?

- a) Евдокия
- b) Покров
- c) Георгий Победоносец

2. Дополните примету: На Сретенье -

- a) зима с летом встретились.
- b) лето с осенью встретились.
- c) осень с зимой встретились.

3. Дополните примету: – На Самсона дождь -

- a) через 5 недель то ж.
- b) через семь недель то ж.
- c) вырастет рожь

4. Какая из примет относится к 15. маю

- a) Борис и Глеб сеют хлеб
- b) Если в этот день будет дождь, то не будет орехов.
- c) Сильная роса на Ивана - к урожаю огурцов

5. Отметьте утверждение, которое ближе всего вашей точке зрения

- a) приметы выдуманные и бессмысленные
- b) приметы являются правдивыми и в настоящее время полезными
- c) приметы являются составной частью нашей культуры и было бы жалко, если бы исчезли
- e) В период точных метеорологических измерений являются излишними

6. В случае, что некоторые приметы знаете, отметьте , кто Вас с ними познакомил.

- a) родители
- b) бабушка и дедушка
- c) посредством интернета, телевидения, радио

- d) школа
- f) друзья
- g) другие
- h) не знаю никаких примет

7. Как часто используете приметы? Эвентуально приведите примеры примет, которые используете в речи.

- a) никогда
- b) иногда
- c) часто

8. Крестиком отметьте приметы, которые предвещают хорошую погоду (тепло, солнце), кружком приметы, предвещающие плохую погоду (дождь, мороз, холод, т.п.)

Ласточки летают высоко.

Вороны часто кричат.

Пауки активно ткут свои сети.

Кукушка кукует.

Соловей поет всю ночь.

Цветы сильно пахнут.

Лягушки по суше прыгают.

Муравьи увеличивают муравейники.

9. Выберите три для вас самые известные приметы. Эвентуально допишите другие Вам более знакомые.

Осень - на дню погод восемь.

На Самсона дождь - через семь недель то ж.

Первая ласточка - еще не весна.

Февраль месяц лютый : спрашивает как обутый.

Варвара ночь украла.

Дрова горят с треском - к морозу.

Если на Рождество нарождается новый месяц - год будет неурожайный.

Тимофеевский мороз ползимы с собой унес.
Кто поздно встает, у того хлеба недостает.
Какого Благовещение проведешь, такого и весь год.
Сорок мучеников - сорок утренников.

10. Отметьте приметы, которые являются для вас совершенно неизвестными.

Сильная роса на Ивана - к урожаю огурцов.
Что в августе соберешь, с тем и зиму проведешь.
Пришел Прокоп - разрыл сугроб, по снегу ступает- дорогу копает.
Трещить Варюха - береги нос и ухо!
Откуда ветер на Покров, оттуда начнутся морозы.
Ноябрь с гвоздем, декабрь - с мостом.
Когда цветет черемуха, всегда живет холод.
В августе мужику три работы : и косить, и пахать, и сеять.
Лето бурное - зима с метелями.
В июле на дворе пусто, а в поле густо.

ПРІЛОГА Ч. 3

Všechny níže sebrané pranostiky byly převzaty z následujících zdrojů:

- ZIMIN, V a A SPIRIN. *Poslovišty i pogovoroki [sic] ruskogo naroda*. Moskva: "Siuita", 1996, 543 p. ISBN 58-554-1042-0.
- ZIMIN, Valentin Il'jič. *Slovar'-tezaurus russkich poslovic, pogovorok i metkich vyraženi: bolee 22 000 poslovic, pogovorok, molvušek, prislovij, prigovorok, priskazok, zagadok, primet, dražnilok, sčitalok*. Moskva: AST-Press, 2008?, 729 s. Nastol'nyje slovari ruskogo jazyka. ISBN 978-546-2008-900.
- VAŠKŮ, Zdeněk. *Velký pranostikon: 3000 pranostik*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 375 p. ISBN 80-200-0650-8.
- KOVÁŘOVÁ, Stanislava. *Pranostiky pro každý den*. Olomouc: Alda, 2001, 173 s. ISBN 80-856-0083-8.
- Pranostiky na celý rok. In: *Pranostik.cz* [online]. 2008 - 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.pranostik.cz/>.
- STRNAD, Emanuel. *Předpověď počasí podle přírodních úkazů, podle chování zvířat: 2000 pranostik a pořekadel*. V nakl. Levné knihy KMa vyd. 1. Praha: Levné knihy KMa, 2000, 225 s. ISBN 80-864-2500-2. 107 s.
- Народный календарь. *Origin.iknowit.ru* [online]. 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: <http://www.rossichy.ru/ncalendar/>.

TEORETICKÁ ČÁST

Ruské pranostiky

- Алексей - с гор потоки
- Борис и Глеб (15 мая) сеют хлеб
- В пятый день по новолунии всегда сильный ветер.)
- Все месяцы года проклинают ясный февраль
- Все месяцы года проклинают ясный февраль.
- Гром в сентябре предвещает теплую осень
- Гром зимой - к сильным ветрам.
- Если гром гремит с перекатами - дождь надолго
- Если давать беременной траву «Адамова голова», то женщина легко родит.
- Если иней на Григория выпадает при пасмурной погоде, то через 142–143 дня, то есть 2–3 июня по старому стилю, следует ожидать обложных дождей, а если иней появляется в ясную погоду, то и через 142–143 дня прольется ливень из грозовой тучи.
- Если каждый день подряд бросать мох в колодец, то в конце концов, без сомнения, наступит и дождливый день.)
- Если после дождя сухая молния заблещет - будет ясно.
- Зачешется грудь - кто-то вспомнил
- Звон в ушах - летом к ненастью, зимою - к снегу.
- Звон в ушах зимой – к оттепели, летом – к ненастью. Икота – к ведру, ломота – к ненастью
- Иван Постный – осени отец крестный.
- Коли на Павла (28 января) ветер - будет год сырой.
- Коли на Петров день дождь - сенокос будет мокрый.
- Кольцо вокруг Солнца во время дождя обещает быстрое улучшение погоды
- Мозоли болят - будет мороз или дождь.
- Молния зимой - к буре.

- Муравьи прячутся в гнезда - к грозе или сильному дождю.
- Мученик Федот (20. listopad)- лед ведет. (Введение (4. prosinec) – толстое леденье (мороз).
- На 40 мучеников (9 марта) день с ночью меряются, равняется.
- На Карна карпы ловятся.
- На Леонтия огуречника (5 июня) - сажают огурцы.
- На Мефодия дождь - будет идти сорок дней
- На Семенов день улетают дикие утки - жди ранней зимы.
- На Студита стужа, что ни день, то хуже
- На Фалалея (2 июня) сади огурцы
- На Федота занос – пойдет скот на снос.
- Оленин день (3 июня) - сади огурцы
- Петра Капустника (12 июня) – Солнворота.
- Петух не в пору поет - к ведрю. Петух ночью поет не вовремя - к ненастью.
- Прилетел кулик из-за моря, вывел весну из затворья –
- Пришел Федул - теплом подул
- Прокоп дорожку прокопает, а Катерина укатает
- Прокоп дорожку прокопает, а Катерина укатает.
- Редкий, короткий гром - к граду
- С Евдокеи погоже – все лето пригоже.
- Сбежались тучки в одну кучку - быть ненастью
- Сколько проталинков – столько и жаворонков
- Спиридона Солнворота (12 декабря) - Солнце на лето, зима на мороз.
- Цветы сильнее пахнут - перед дождем

PRAKTICKÁ ČÁST

JARO

Ruské pranostiky

- Весенний день год кормит.
- Весенняя пурга - к большому урожаю..
- Весна красна цветами, а осень - снопами.
- Весной ведро воды - ложка грязи, осенью ложка воды - ведро грязи.
- Весной день долог, а нитка коротка
- Весну приносят на крыльях журавли.
- Грач на горе - весна во дворе.
- Если весной снег тает быстро, а вода бежит дружно - к мокрому лету.
- Зяблик летит к холодам, а жаворонок к теплу. *Brzké létání vran je znamením nadcházejícího teplého léta.*
- Красна весна, да голодна.
- Кто много спит весной, у того зимой бессонница бывает.
- Кто поздно встает, у того хлеба недостает.
- Кукушка, часто и сильно кукующая весной, предвещает теплое время.
- Ласточка вылетает – тёплый день обещает.
- Март сухой, апрель сырой, май холодный – год хлебородный.
- Одна ласточка весны не делает.
- Пахать (сеять) да боронить - денечка (часочка) не обронить.
- Первая ласточка.
- Первый гром гремит при южном ветре – то и весна будет тёплой, при западном – дождливая, при северном – холодная, при восточном – тёплая и сухая.

- *Первый гром при западном ветре - мокрая весна.*
- *Первый гром при северном ветре - холодная весна, затяжная.*
- *Первый гром при южном ветре - весна теплая будет.*
- *Первый гром эри восточном ветре - дружная и теплая весна.*
- *Прилетевишие грачи садятся на землю - весна будет затяжная.*
- *Прилетевишие грачи сразу на гнездо садятся - весна будет ранняя .*
- *Пришла весна - тут уж не до сна.*
- *Ранняя весна - признак того, что летом будет много непогожих дней.*
- *Соловей запеваает, когда может напиться с березового листа*
- *Увидел грача - весну встречай.*
- *Увидел скворца - знай: весна у порога.*

České pranostiky

- *Časné jaro - mnoho vody, jarní deště - mnoho škody.*
- *Chladné a vlhké jaro přivozuje neúrodný rok.*
- *Jaro je krásné, leč hladové.*
- *Jaro lenochy nechválí, ale pracovité velebí.*
- *Jaro nám otec i máti, kdo nezasil, nebude mu zráti.*
- *Jedna vlaštovka jaro nedělá.*
- *Je-li na jaře v dubnu a v květnu příliš mnoho rosy a mlhy, bude neúrodný rok.*
- *Je-li příliš sucho a parno, když sejeme a když obilí zraje, bude neúrodný rok*
- *Jsou-li květy dubů pěkné, bude úrodný rok.*
- *Jsou-li na jaře a v začátku léta příliš studené noci a jíní, bude neúrodný rok*
- *Kam se první bouřka honí, všechny ostatní táhnou po ní.*
- *Kdo na jaře neseje, v zimě nevěje.*
- *Kdo na jaře otálí, v zimě pláče.*
- *Když vlaštovičky přiletí, je to znamení podletí.*
- *Kukačka, která v březnu kuká (čáp, který tluká a divoké kachny na přiletu) oznamují teplé jaro.*
- *Mnoho chroustů na jaře předpovídá úrodný rok.*
- *Na jaře džber deště - lžíce bláta, na podzim lžíce deště - džber bláta.*
- *První vlaštovka.*
- *Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu.*
- *Suchý březen, mokrý duben, chladný máj, v stodolách ráj.*
- *Špačkové přináší zprávu o jaru, vlaštovky jaro a teplé dny.*
- *Vlaštovka přináší jaro, ale kukačka teplé dny.*
- *Vlhké jaro přivádí chladné léto, suché jaro předznamenává léto horké.*

LÉTO

Ruské pranostiky

- *Будет дождик - будут и грибки.*
- *Вороны часто кричат – к дождю или бурной погоде.*
- *Гуси летят - зимушку на хвосте тащат*
- *Дважды лета в году не бывает*
- *Дождливое лето хуже осени.*
- *Если лебеди вечером раскричались завтра будет дождь.*
- *Если пауков видно много - надо ждать хорошей погоды.*
- *Жаркое лето - холодная зима.*

- *Когда муравьи летом наносят большие муравейные кучи, то ожидай ранней и холодной зимы.*
- *Красное лето никому не докучило.*
- *Ласточки летают высоко - будет ведро.*
- *Ласточки летают низко - к дождю.*
- *Ласточки летают низко - к дождю.*
- *Летний день год кормит.*
- *Лето - припасиха, зима - подбериха.*
- *Лето бурное - зима с метелями.*
- *Лето дождливое - зима снежная.*
- *Лето пролежишь - зимой с сумой побежишь.*
- *Лето пролежишь - зимой с сумой побежишь.*
- *Лето сухое, жаркое - зима малоснежная, морозная.*
- *Летом каждый кустик, ночевать пустит*
- *Лягушки расквакались - перед дождем.*
- *Муравьи увеличивают муравейники - жди холодной зимы.*
- *Паук не раскидывает своих сетей - к дождю или буре.*
- *Пауки активно ткут свои сети - к хорошей ясной погоде.*
- *Прохладное лето - сиротская зима (мягкая).*
- *Пчела рада цветцу, а человек - лету.*
- *Урожайное лето предвещает холодную зиму.*
- *Урожайное лето предвещает холодную зиму.*
- *Цветы сильно пахнут - перед дождем*

České pranostiky

- *Deštivé léto horší podzimku.*
- *Divoké husy na odletu- konec babímu létu.*
- *Divoké husy svačinu odnášejí a zimu přinášejí.*
- *Dvakrát za rok léto nenastane.*
- *Hodně pavučin v přírodě věští trvalé, hezké počasí.*
- *Horké léto – studená zima.*
- *Chladné a vlhké léto ohlašuje chladný podzim a krutou zimu*
- *Je-li úrodné léto, přijde tuhá zima.*
- *Kdo léto proleží, zimu prochodí s žebráckou mošnou.*
- *Kdo se v létě nezapotí, v zimě se nenasytí.*
- *Kdo seče v dešti, tomu sena nezčernají.*
- *Kdo v létě nerobí, v zimě nedrobí.*
- *Kdo začíná sekat v pátek, nedostane domů seno suché.*
- *Když prší, seč, když je hezky, suš.*
- *Když volá zelená žabka, bývá ráda kapka.*
- *Léto schránilka a zima trávilka.*
- *Léto sytí rok.*
- *Lidé se radují létu a včelky květu*
- *Na déšť usuzujeme: Pokřikují-li a zpívají-li nápadně pěnkavy, konipasové, strážláci, sýkory, vrabci, krkavci, vrány, havrani, kavky, žluny, datlové, strakapoudi, jeřábi, kánata, sojky, hrdličky, divoké husy, kachny a čápi.*
- *Ozývá-li se za dne rosnička a jiných žab hojně křehocení, déšť je nablízku.*
- *Pijí-li vlaštovky a jiříčky vodu (= létají-li nízko nad vodou a dotýkají-li se hladiny), déšť se blíží.*

- *Pískají-li pavouci, nepředou-li nebo předou pouze krátké nitě a přetrhávají-li své předno, bude pršet.*
- *Pokud vlaštovky létají vysoko, počasí bude hezké a suché.*
- *Před deštěm začínají růst četné lesní houby.*
- *Seno se usuší i ve vodě, otavu musíš na hrábích.*
- *Staví-li mravenci ještě na svatou Annu svou hromadu, můžeme očekávat tuhou zimu*
- *Staví-li v červenci hromadu mravenci po kraji všude, tuhá zima bude.*
- *Teplé a suché léto přivádí za sebou mírný podzimek, tuhou zimu a nejlepší víno.*
- *V létě – dobře je na světě.*
- *Vlaštovky létají nízko při zemi, bude pršet.*
- *Voní-li květiny více nežli obvykle, bude pršet*
- *Vrána kráká - dešť krápá.*

PODZIM

Ruské pranostiky

- *Бабье лето сухое — осень мокрая, бабье лето ненастно — осень сухая.*
- *Белки делают большой запас орехов - жди холодной зимы.*
- *В лесу много рябины - осень будет дождливая, мало – сухая*
- *Дерева торопятся сбросить листву - жди резкое похолодание с морозами*
- *Дружный листопад - крутая зима будет.*
- *Если в зайцах много жиру, то зима будет суровая.*
- *Если в зайцах много жиру, то зима будет суровая.*
- *Если гуси гуляют стадами, скворцы не отлетают, то осень будет протяжная и ветреная.*
- *Если кроты к осени натаскивают в свои норы много жнивья или соломы - зима предстоит холодная».*
- *Если луга опутаны тенетником, гуси гуляют стадами, скворцы долго не отлетают, а зайцы долго не белеют, то осень будет протяжная и ведреная.*
- *Если много орехов и грибов - зима будет снежная и суровая.*
- *Если мыши во льну гнездо совьют, то в зиму большие снега будут.*
- *Если мыши отрывают норы на теплую сторону - зима суровая.*
- *Если осенью березы желтеют с верхушки, следующая весна будет ранняя, а если снизу, то поздняя.*
- *Кроты и мыши делают большие запасы - к суровой и снежной зиме.*
- *Лист хотя и пожелтел, но отпадает слабо - морозы наступят не скоро. Много тенетника на «бабье лето» — к ясной осени и холодной зиме. В сентябре гроза - осень будет долгая, теплая.*
- *Много желудей на дубу в сентябре - к люттой зиме, к обилию снега перед Рождеством.*
- *Муравьи спешат укрыться в своих домах - жди холодную осень.*
- *Облака редкие - будет ясно и холодно.*
- *Орехов много, грибов мало - зима будет снежная и суровая.*
- *Осень - погоды перемен восемь*
- *Осень будет теплой, если до поздней осени цветут анютины глазки, лютики, маргаритки, тысячелистник, клевер.*
- *Осенью и у воробья пиво.*
- *Появились комары поздней осенью — к мягкой зиме.*
- *Появились опенки - лето кончилось.*

- Пчелы к осени леток улья заклеивают воском, оставляя чуть видное отверстие, - зима будет холодная; оставляют леток открытым - теплая.
- Пчелы рано укрываются в улей - осень будет ранняя, холодная
- Теплая осень - к долгой зиме.

České pranostiky

- Brzký listopad - tuhá zima.
- Hustý kožich zaječí - zima bývá největší.
- Jak se seje na podzim, tak se seje i z jara
- Je-li hodně babího léta a divoké husy a špačkové neodlétají, bude dlouho příhodný podzim
- Je-li mnoho žaludů, přijde tuhá a dlouhá zima.
- Je-li na podzim málo hub a mnoho lískových oříšků, bude tuhá zima.
- Je-li ve vzduchu mnoho babího léta, bude dlouho jasné počasí.
- Jsou-li ještě na podzim bouřky, neuhodí brzo mrazy.
- Jsou-li prvé dny babího léta jasné a suché, nastane teplý podzimek.
- Kdo na podzim šetří, toho zima nevyhladoví.
- Když dlouho listí nepadá, tuhá zima se přikrádá.
- Když mají zajíci ke konci podzimu hodně sádla, bude tuhá zima.
- Listopad z mlhy, jinovatky, deště, sněhu, sucha a bláta, před zimou k zimě chvátá
- Moc hub srpnových – moc vánic sněhových.
- Nejsou-li hříby, nebude sněhu. Je-li moc hřibů, bude moc sněhu.
- Nejsou-li v srpnu hříby, nebude v zimě sněhu.
- Oblékají-li si zajíci hustý kožíšek a mají-li mnoho sádla, bude tuhá zima.
- Po pěkném podzimu následuje tuhá zima.
- Podzimní orání je jak poloviční hnojení.
- S ozimním setím třeba více pospíchatí než s jarním.
- Strádají-li veverka veliké zásoby oříšků, bude zima vleklá a tuhá.
- V roce, když dub hodně žaludů dává, bude zima dlouhá a stálá.
- V říjnu hodně žaludů a bukvic oznamuje zimy víc.
- Zalepí-li si včely na podzim, když přestanou vyletovat, česno skoro docela voskem, bude zima velmi tuhá.
- Zatahují-li myši a krčci do svých děr mnoho suché trávy a slámy, připravují se na studenou zimu.

ZIMA

Ruské pranostiky

- В Снежные хлопья крупные - будет оттепель.
- Белые мухи полетели.
- В зимний холод - каждый молод.
- В начале зимы шел сильный снег, в начале лета пойдет сильный дождь.
- Воробьи дружно чирикают - к теплу.
- Если зимой вьюги - летом ненастье.
- Если зимой тепло - летом будет холодно.
- Если зимою шумит лес - ожидай оттепели.
- Заковал мороз реки, но не навеки.
- Зима без снега, лето без хлеба.
- Зима без трех подзимков не бывает.

- *Зима вошла в свои права.*
- *Зима морозная - лето жаркое.*
- *Зима по лету. Лето по зиме.*
- *Зима снежная - лето дождливое.*
- *Зима холодная - лето теплое.*
- *Зимний снег глубокий - летом хлеб высокий.*
- *Зимой много инея - летом много росы.*
- *Зимой сухо и холодно - летом сухо и жарко.*
- *Кольцо вокруг солнца - к ненастью.*
- *Лед почернел, лес шумит - жди оттепель.*
- *Лед сильно трещит - будет мороз.*
- *Много снега - много хлеба.*
- *Много снега - много хлеба.*
- *Мороз не велик а стоять не велит.*
- *От первого снега до санного пути - шесть недель.*
- *Сильно блестят зимою звезды - к морозу.*
- *Снег глубок - хлеб хорош.*
- *Снежная зима предвещает хороший рост трав.*
- *Снежный буран днем предвещает мороз ночью.*
- *Урожайный год - перед суровой зимой.*

České pranostiky

- *Čím chladnější zima, tím teplejší léto.*
- *Čím v zimě hlubší sníh, tím vyšší jetel.*
- *Hodně sněhu, hodně trávy.*
- *Hřímá-li v zimě, bude mrazů hojně.*
- *Jsou-li v zimě po cestách ledy, podaří se výborně zeli.*
- *Jsou-li v zimě velké závěje, urodí se hodně ječmene.*
- *Když působí vítr v poledne jinovatku, bude obleva.*
- *Když v zimě mnoho prší, na hřbitově záhonů přibývá.*
- *Když v zimě zčernají lesy, bude obleva.*
- *Když zimní chlad, tu každý mlád.*
- *Léto a zima náležejí k sobě.*
- *Má-li Slunce v zimě kolem sebe kruh, nebo dokonce několik kruhů, bude mráz a studeno*
- *Mnoho sněhu – hodně chlebu.*
- *Mnoho sněhu – hodně chlebu.*
- *Mráz skromný a každého honí.*
- *Padají-li celé chumáče sněhových vloček, bude obleva.*
- *Pod sněhem chléb, pod deštěm hlad.*
- *Shlukují-li se neobvykle vrabci a drží-li sněm – bude obleva.*
- *Svítlí-li v zimě hvězdy hodně jasně, jiskří a září, bude mráz.*
- *Trvá-li dlouho tuhá zima, dočkají se lidé vysokého věku.*
- *Tuhá zima – horké léto.*
- *Zima bez sněhu, léto bez chlebu.*
- *Zima bohatá sněhem - rok bohatý chlebem.*
- *Zima měkká, doktor čeká.*

DUBEN

Ruské pranostiky

- *Апрельские утренники рога барану ломают.*
- *Если в первый день Пасхи стоит пасмурная, дождливая погода, то и все оставшиеся весенние недели будут дождливыми.*
- *Если погода на Пасху будет ненастная, значит, такой будет вся оставшаяся весна.*
- *Звездная ночь на Пасху обещает, что куры будут хорошо нестись, а пасмурная ночь - к хорошему удою.*
- *Какова погода 1 апреля, такова и 1 октября, и наоборот.*
- *Какого Благовещение, такова и святая (Пасха).*
- *Когда на первый день Пасхи стоит морозная погода или гремит гром - хороший урожай.*
- *Марья половодье начинает.*
- *Марья пришла - половодье принесла.*
- *На Благовещение весна зиму поборол.*
- *На Благовещение дождь - родится рожь.*
- *На Благовещение солнечный день - пшеница уродится.*
- *На Федула пораньше вставай да оконницу отворяй (выставляй рамы).*
- *Погода на Пасху определяет погоду на год.*
- *Пришел Федул - тепляк подул.*
- *Соловей запекает, когда может напиться росы с березового листа.*

České pranostiky

- *Děšť svatě Teodory, značí mnoho vody v máji.*
- *Jaké Zvěstování Boží matky – takové velikonoční svátky.*
- *Když na matičku jasno, bude úroda, krásno.*
- *Když na velikonoční neděli prší, na každé pondělí až do svatého Ducha pršeti bude*
- *Když na Velký pátek hřmí, na poli se urodí.*
- *Na den Zvěstování Panny Marie déšť - urodí se rež.*
- *Nebyl by to duben, pokud by netrkl rohem.*
- *Prší-li na 1. dubna, bývá mokřý máj.*
- *Prší-li na Boží hod velikonoční, budou všechny neděle až do letnic deštivé.*
- *Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosou z březového listu.*
- *Sluneční svit na Zvěstování Panny Marie předpovídá dobrý rok.*
- *Svatý Fedul, teple zadul.*
- *Svatý Izidor – náš miláček, volá tě k pluhu sedláček*
- *Zvěstování vždycky zimu vyhání.*

SRPEN

Ruské pranostiky

- *Борис и Глеб - поспел хлеб.*
- *В августе мужику три заботы: и косить, и пахать, и сеять.*
- *Во что Маккавец, в то и разговенье. (28.8).*
- *До Ильина дня под кустом сушит, а после Ильи и на кусте не сохнет.*
- *Если утренник холодный, то и зима будет холодной.*
- *Муравьи увеличивают муравейники - жди холодной зимы.*
- *На зимний стол август готовит разносол.*

- *На Илью до обеда лето, а после обеда осень.*
- *Придет Илья - принесет гнилья (дождь).*

České pranostiky

- *Do svatého Eliáše i pod křovím schne, po něm ani na křoví.*
- *Je-li na Petra v okovech bouřka, budou bouřky ještě po sedm dnů oblohu křížovat.*
- *Je-li svatá Anna prokřehlá, přijde zima studená.*
- *Na svatého Eliáše dopoledne léto, odpoledne podzim.*
- *Na svatého Jakuba žito u nás dozrává*
- *Prší-li na Petra, bude pršet ještě po sedm dní*
- *Srpen klade na stůl nový chléb.*
- *Svatý Eliáš přichází s deštěm nebo s bouřkou.*
- *Tři hlavní srpnové starosti - žně, orba a otavy.*
- *Zvětšují-li okolo svaté Anny mravenci nad obyčej své dílo a pilně-li lezou, lze očekávat, že přijde tuhá zima.*

ŘÍJEN

Ruské pranostiky

- *Гром в октябре предвещает бесснежную, короткую и мягкую зиму.*
- *Если на Покров ветер подует с востока, то зима будет холодная.*
- *Если снег упадет - зима не скоро настанет.*
- *Октябрь ни колеса, ни полоза не любит.*
- *Октябрь холоден, да сыт.*
- *Погода этого дня продержится без изменений четыре недели.*
- *Покров - первое зазимье.*
- *С Ерофея зима шубу надевает.*
- *С Ерофея холода сильнее.*

České pranostiky

- *Jaké počasí dělá svatý Matouš, takové potrvá čtyři neděle*
- *Na svatého Jeronýma stěhuje se k nám už zima.*
- *Pohoda o svatém Matouši čtyři týdny se neruší.*
- *Říjen bývá již studený, ale nikdy hladový.*
- *Říjen nemá v oblibě ani kola, ani sáně.*
- *svatém Jeronýmu připravuj se už na zimu.*
- *Svatý František - ani léto, ani kožíšek.*
- *Svatý František zahání lidi do chýšek.*
- *Svatý Remigius zavádí mrazíky.*
- *V říjnu blýskanice – v zimě plískanice.*
- *V říjnu se blýská, v zimě se pak plíská.*
- *Vane-li na svatého Remigia východní vítr, nastane dlouhá a tuhá zima.*

PROSINEC

Ruské pranostiky

- *В Введенье мороз - все праздники морозны, тепло - все праздники теплы.*

- В Юрьев день ходили слушать воду в колодцах : если тихо, не волнуется, зима будет теплая, послышатся звуки - ожидай сильных вьюг и морозов. (9. prosince)
- Варвара ночи украла, дня притачала.
- Варвара заварит, Савва засалит, Микола загвоздит.
- Варвара мостит, Савва стелет.
- Введение пришло - зиму привело.
- Вторично слушают воду: тихая вода - хорошая зима, шумная - предстоят морозы, бури, метели. (13. prosince)
- Декабрь год кончает, зиму начинает.
- Егорий с мостом, Никола с гвоздем.
- Если в декабре большой иней, бугры снега, глобоко промерзшая земля - то это к урожаю.
- Медведь в берлоге на другой бок поворачивается.
- Никола загвоздит, что Егорий намостит.
- Первые серьезные морозы - Никольское.
- Подошел бы Николин день - будет и зима.
- Пришел Прокоп - разрыл сугроб, по снегу ступает - дорогу копает.
- Савва гвозди вострит
- Савва путь засалит.
- Святая Варвара, ночи урвала.
- Трещит Варюха - береги нос и ухо!

České pranostiky

- Jaký den na Obětování Panny Marie, taková pak zima je.
- Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží.
- Na obrácení slunce se medvěd v brlohu obrací na druhý bok.
- Na sv. Mikuláše, je už zima celá naše.
- Na svatého Ondřeje hod' dřívko na vodu: Přeplyne-li, bude mokrý rok; zůstane-li na povrchu tiše, bude suchý rok.
- Ondřej mosty staví, Jiří je odplaví.
- Panny Marie obětování zimu ještě nepřivádí.
- Po studeném prosinci bývá úrodný rok
- Po svatě Baruši střež nosu i uší!
- Prosincem rok končí, ale zima začíná.
- Svatá Barbora mosty mostí, Sába hřeby ostrí, svatý Mikuláš je přibíjí
- Svatá Cecílie hroudy v poli sněhem kryje.
- Svatá Lucie, noci upije (ale dne nepřídá)
- V prosinci-li zima, sníh-li hojně lítá, hojnost všady bývá žita.
- Vlhký rok nebo suchý tak poznáš: sklenici plnou vody míti máš, na den svatého Ondřeje to činívej. Přebíhá-li vrchem voda, to znej, vlhký rok ten; stane-li se zároveň, suchý a vyprahlý bude rok ten.

PRANOSTIKY Z LINGVISTICKÉ KOMPARACE

Ruské pranostiky

- В августе мужику три заботы : и косить, и пахать, и сеять
- Гуси летят - зимушку на хвосте тащат; Врана kráká - děšť krápá.
- До Ильина дня под кустом сушит, а после Ильи и на кусте не сохнет.
- Если аусты готовятся к отлету, осень будет холодная

- Если в ненастную погоду, когда валит постоянный дождь, овцы кашляют (чихают), погода должна исправиться
- Если во время молотбы хлеба на току летает много жуков, то это верный признак скорого дождя
- Если журавли раскричались вечером на своих оседлых местах, то на другой день нужно ожидать хорошей погоды
- Если журавль отлетит к третьему Спасу, то на Покров будет морозно
- Если кукушка куковала на голый лес – будет голодный год.
- Если кукушка кукует, когда еще не оделся лес, будет голодный год
- Если лебеди вечером раскричались - завтра будет дождь
- Если лебеди вечером раскричались - завтра будет дождь
- Если пауков видно много - надо ждать хорошей погоды
- Как придет Петро, так и будет тепло
- Когда летом первые журавли, тогда пора сеять горох ;
- Когда муравьи летом наносят большие муравейные кучи, то ожидай ранней и холодной зимы;
- Кукушка закуковала – пора сеять лен
- Кукушка, часто и сильно кукующая весной, предвещает теплое время.
- Лето жаркое - зима морозная
- Муравьи прячутся в кучи - жди сильного ветра, дождя, грозы
- На Евдокию еще собачку в сидячку снегом заносит
- Петухи распевают на дождь.
- При приближении шторма рыба уходит на глубину
- Скоро будет сильный ветер, если морские рачки выползают из воды на берег
- Снег метет через дорогу- будет поздняя весна, а коли не метет, то ранняя;
- Соловей запекает, когда может напиться с березового листа
- Увидел скворца - знай: весна у порога
- Урожайное лето предвещает холодную зиму
- Чем раньше изгоняются трутни, тем скорее наступит зима

České pranostiky

- Brzké létání vran je znamením nadcházejícího teplého léta.
- Čím kvete trní později, tím méně sena a obilí
- Jak na Medarda prší, tak šest neděl déšť se vrší.
- Jakmile se ukazuje polní myš, že máš o dřevo se starat, viš
- Je-li na Hromnice chumelenice, netrvá pak zima více.
- Když čечetek nevidati, hotov se na tuhou zimu
- Když krtkové ryjí na podzim v dolínách, bude tuhá zima, ryjí-li ale na vrších bude zima mírná.
- Když krtkové ryjí na podzim v dolínách, bude tuhá zima, ryjí-li ale na vrších, bude zima mírná.
- Když se Medard rozvodní, pršívá šest týhodní;
- Když tě v únoru zašimral komár za ušima, poběhneš jistě v březnu ke kamnům s ušima.
- Když v lednu včely v lednu vyletují, tak nedobrý rok ohlašují.
- Kukačka, která v březnu kuká (čáp, který tluká a divoké kachny na přiletu) oznamují teplé jaro
- Martině po ledu – o Vánocích po blátě
- Mokřý máj – v stodole ráj.
- Na Adama a Ebu čekejte oblevu.
- Na obrácení slunce se medvěd v brlohu obrací na druhý bok

- *Na Urbanův den je na čase síti len.*
- *Po pěkném podzimu následuje brzo tuhá zima.*
- *Prostuzené ranní rosy ohlašují pěkné časy.*
- *Skřivánek – li v únoru zpívat počne, v dubnu jistě umlkne.*
- *Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu.*
- *Slavík začíná zpívat, až když se může napít rosy z březového listu*
- *Studená rosa z rána pěkné počasí předznamenává*
- *Ve svátek Šimona a Judy tuhnou na poli hrudy a zima leze z půdy.*
- *Z ledu Alžběta má brod, u Kateřiny znám Ond*